

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра економіки і права

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

Олег ШЕРЕМЕТ
(підпис) (прізвище та ініціали)

«__» _____ 2025 р.

«До захисту допущено»

В. о. завідувача кафедри

Юлія ЛЕВЧЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

«__» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

зі спеціальності 051 «Економіка»
(код та назва спеціальності)

освітньо-професійної програми «Економіка та правове забезпечення бізнесу»
на тему: Економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві

Виконав (-ла): здобувач (-ка) 5 курсу, групи ЗПЕ 5-8

Таранова Софія Олексіївна
(прізвище, ім'я, по батькові повністю) _____
(підпис)

Керівник Гривківська Оксана Василівна
(прізвище, ім'я, по батькові повністю) _____
(підпис)

Консультанти Ольга Ткаченко
(прізвище, ім'я) _____
(підпис)

Рецензент Олена Драган.
(прізвище, ім'я) _____
(підпис)

Я як здобувач (ка) Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавав (-ла) і не одержував (-ла) недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Здобувач (-ка) _____
(підпис)

Київ – 2025 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут Навчально-науковий інститут Економіки і управління

Кафедра Економіки і права

Освітній ступінь Бакалавр

Спеціальність 051 «Економіка»

(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма «Економіка та правове забезпечення бізнесу»
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри економіки і права

Юлія ЛЕВЧЕНКО

«02» вересня 2024 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Тарановій Софії Олексіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві»

Керівник роботи Гривківська Оксана Василівна, д. е. н, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом закладу вищої освіти від «30» серпня 2024 року № 669-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 31 січня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: нормативні та законодавчі акти, монографії, навчальні посібники і підручники, фахові статті науковців, статистична, бухгалтерська, економічна звітність ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки, вебсайт товариства, портали офіційних організацій - ВРУ, КМУ, відомств і міністерств.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Розділ 1. Теоретичні аспекти економіко-правових засад мінімізації господарських ризиків на підприємстві. Розділ 2. Діагностика економічної діяльності і господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим». Розділ 3. Напрями мінімізації господарських ризиків на ТОВ «Компанія Ензим». Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу . Типологія господарських ризиків підприємства. Методи аналізу і оцінки господарського ризику на підприємстві. Нормативно-правові документи, які регулюють господарські ризики на підприємстві. Організаційна структура управління. Порівняльний аналіз основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 р. Методи мінімізації господарських ризиків на підприємстві. Економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Розділ 1 п.п.1.4</i>	<i>Ткаченко О.М., к.е.н., доцент</i>	<i>02.09.2024</i>	<i>31.01.2025</i>
<i>Розділ 2 п.п. 2.4</i>	<i>Ткаченко О.М., к.е.н., доцент</i>	<i>02.09.2024</i>	<i>31.01.2025</i>

7. Дата видачі завдання 02 вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Розроблення та затвердження плану роботи керівником	20.09.2024 р.	виконано
2	Написання розділу 1	10.10.2024 р.	виконано
3	Робота над розділом 2	01.11.2024 р.	виконано
4	Підготовка розділу 3	20.12.2024 р.	виконано
5	Остаточне оформлення роботи. Формування висновків і пропозицій, проєкту доповіді, презентації. Погодження з керівником кваліфікаційної роботи.	19.01.2025 р.	виконано
6	Попередній захист кваліфікаційної роботи	27.01.2025 р.	виконано
7	Проходження перевірки на антиплагіат	28.01.2025 р.	виконано
8	Подання завершеної роботи на розгляд завідувача кафедри	31.01.2025 р.	виконано
9	Отримання зовнішньої рецензії, оформлення необхідних документів для захисту	04.02.2025 р.	виконано
10	Захист кваліфікаційної роботи	13.02.2025 р.	виконано

Здобувач (-ка) _____
(підпис)

Гаранова С.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Гривківська О.В.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Таранова С.О. «Економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві». Київ. НУХТ.2025.

Кваліфікаційна робота на здобуття кваліфікації бакалавра спеціальності 051 «Економіка», освітньо-професійної програми «Економіка та правове забезпечення бізнесу», складається зі вступу, 3 розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел.

Об'єктом дослідження є економіко-правове забезпечення мінімізації господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим».

Предметом дослідження є процеси економіко-правового забезпечення мінімізації господарських ризиків підприємства.

В першому розділі дослідили теоретичні аспекти економіко-правових засад мінімізації господарських ризиків на підприємстві, а саме: поняття і види господарського ризику, управління господарськими ризиками та методичні підходи до їх оцінки, окреслили нормативно-правове регулювання господарських ризиків на підприємстві.

В другому розділі провели аналіз виробничої діяльності та ресурсного стану ТОВ «Компанія Ензим», проаналізувати витрати та доходи товариства, здійснити оцінку господарських ризиків й провели аналіз системи управління його господарськими ризиками і нормативно-правового регулювання процесу дослідження.

В третьому розділі визначили і охарактеризувати напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві, зокрема ТОВ «Компанія Ензим», розробили проект мінімізації господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» та обґрунтували доцільність заходу з економічної позиції життєвого циклу проекту та оцінили зміну господарських і фінансових показників внаслідок реалізації бізнес-проекту.

Ключові слова: ризик, господарський ризик, підприємницький ризик, підприємство, мінімізація, економіко-правові напрями, ефект, система.

SUMMARY

Taranova S.O. «Economic and legal directions of minimizing economic risks at the enterprise». Kyiv. NUHT.2025.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 051 "Economics", educational and professional program "Economics and legal support of business", consists of an introduction, 3 sections, conclusions, appendices and a list of sources used.

The object of the study is the economic and legal support of minimizing economic risks of LLC "Enzyme Company".

The subject of the study is the theoretical and practical aspects of the economic and legal support of minimizing economic risks of the enterprise.

In the first section, the theoretical aspects of the economic and legal principles of minimizing economic risks at the enterprise were examined, namely: the concept and types of economic risk, economic risk management and methodological approaches to their assessment, and the regulatory and legal regulation of economic risks at the enterprise were outlined.

In the second section, we analyzed the production activities and resource status of Enzyme Company LLC, analyzed the company's expenses and income, assessed economic risks, and analyzed the system for managing its economic risks and the regulatory and legal regulation of the research process.

In the third section, we identified and characterized the areas for minimizing economic risks at the enterprise, in particular Enzyme Company LLC, developed a project for minimizing economic risks for Enzyme Company LLC, and justified the feasibility of the measure from the economic perspective of the project life cycle and assessed the change in economic and financial indicators as a result of the implementation of the business project.

Key words: risk, economic risk, business risk, enterprise, minimization, economic and legal areas, effect, system.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ЗАСАД МІНІМІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	7
1.1. Економічна сутність господарського ризику.....	7
1.2. Види і класифікація господарських ризиків	11
1.3. Методичні підходи до оцінки господарських ризиків на підприємстві.....	20
1.4. Нормативно-правове регулювання господарських ризиків на підприємстві.....	28
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ ТОВ «КОМПАНІЯ ЕНЗИМ»	36
2.1. Комерційна характеристика і організаційна структура ТОВ «Компанія Ензим».....	36
2.2. Аналіз фінансово-економічних показників та ризиків господарської діяльності ТОВ «Компанія Ензим».....	41
2.3. Оцінка господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим».....	79
2.4. Нормативно-правове регулювання діяльності і господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим».....	92
Висновки до розділу 2.....	199
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ ТОВ «КОМПАНІЯ ЕНЗИМ»	103
3.1. Бізнес-проект з розробки інноваційного продукту «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free» ТОВ «Компанія Ензим» з метою мінімізації господарських ризиків.....	103
3.2. Вплив проектного заходу на показники господарської і фінансової діяльності підприємства.....	141
Висновки до розділу 3.....	146
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	149
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	155
ДОДАТКИ	162

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах господарювання проблема управління господарськими ризиками набуває особливої актуальності для підприємств усіх форм власності та галузей економіки.

Економічна нестабільність, посилення глобалізаційних процесів та загострення конкурентної боротьби створюють нові виклики для суб'єктів господарювання, що вимагає розробки ефективних механізмів мінімізації господарських ризиків. Особливої уваги заслуговують питання вдосконалення економіко-правового регулювання мінімізації господарських ризиків та удосконалення ризик-менеджменту й розробки дієвих механізмів захисту підприємств від негативних наслідків ризикових ситуацій.

Зростання кількості банкрутств підприємств внаслідок неефективного управління господарськими ризиками підкреслює необхідність розробки нових підходів до їх мінімізації. Впровадження міжнародних стандартів ризик-менеджменту вимагає адаптації існуючих методів управління ризиками до сучасних умов господарювання.

Диджиталізація економіки створює нові види ризиків, що потребують розробки інноваційних підходів до їх мінімізації. Інтеграція України до світового економічного простору зумовлює необхідність гармонізації вітчизняного законодавства у сфері управління ризиками з міжнародними нормами.

Актуальність обраної теми підтверджується також необхідністю підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств шляхом впровадження ефективних систем ризик-менеджменту. Значні фінансові втрати підприємств внаслідок господарських ризиків свідчать про недосконалість існуючих механізмів їх мінімізації. Все це обумовлює необхідність комплексного дослідження економіко-правових напрямів мінімізації господарських ризиків на підприємстві та засвідчує актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Стан наукової розробки проблеми. Сучасні підприємства потребують комплексного підходу до управління господарськими ризиками, який би поєднував економічні методи та правові інструменти їх мінімізації.

Важливість дослідження економіко-правових напрямів мінімізації господарських ризиків обумовлена необхідністю забезпечення стійкого розвитку підприємств в умовах невизначеності.

Істотний внесок в розвиток економіко-правових підходів до формування напрямків мінімізації господарських ризиків на підприємстві зробили вчені, зокрема: В.Д. Базилевич, А.В. Балахініна, Л. Бевер, В.В. Вітлінський, М.С. Горбач, О. Вишневська, М.С. Жилкіна, А.А. Жигір, А.Б. Камінський Ю.М. Коваленко, О.В. Михайленко, Т.Л. Мостенська, Р. Скриньковський, Я.В. Циба та інші.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичні аспекти й економіко-правові пропозиції напрямків мінімізації господарських ризиків на підприємстві.

Згідно поставленій меті в кваліфікаційній роботі були визначені **завдання:**

- визначити сутність господарських ризиків, розкрити їх види та класифікацію;
- розглянути методичні підходи до оцінки господарських ризиків на підприємстві;
- охарактеризувати нормативно-правове регулювання господарських ризиків на підприємстві.
- проаналізувати фінансово-економічні показники та ризики господарської діяльності ТОВ «Компанія Ензим»
- оцінити ризики господарської діяльності ТОВ «Компанія Ензим»
- розкрити нормативно-правове регулювання діяльності і господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим»;

- розробити пропозиції щодо мінімізації господарських ризиків на ТОВ «Компанія Ензим» та обґрунтувати доцільність заходу з економічної точки зору.

Об'єктом дослідження є економіко-правове забезпечення мінімізації господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим».

Предметом дослідження є процеси економіко-правового забезпечення мінімізації господарських ризиків підприємства.

В кваліфікаційні роботі використані **методи дослідження**:

1. Метод аналізу і синтезу - для аналізу управління господарськими ризиками, аналізу правових та економічних інструментів мінімізації господарських ризиків, узагальнення результатів дослідження.

2. Історичний підхід - для дослідження еволюції створення і розвитку товариства.

3. Методи групування і порівняння - для класифікації господарських ризиків за різними критеріями, порівняння ефективності різних методів оцінки господарських ризиків.

4. Графічні методи - для візуалізації системи управління господарськими ризиками, побудови порівняльних графіків, представлення результатів економіко-правового аналізу.

5. Статистичний і аналітичний методи - для розрахунку показників оцінки господарської діяльності, оцінки економічної ефективності заходів з мінімізації господарських ризиків, аналізу витрат і доходів.

6. Методи оцінки й прогнозування - для розробки напрямків прогнозування діяльності суб'єкта ТОВ «Компанія Ензим» й оцінки ефективності заходу з мінімізації господарських ризиків товариства.

Теоретичну та методологічну базу дослідження складають наукові праці відносно тематики економіко-правових напрямків мінімізації господарських ризиків діяльності суб'єктів господарствання - це монографії, статистичні публікації, навчальні посібники і підручники, наукові статті та тези конференцій й інші наукові матеріали вищої школи.

В кваліфікаційній роботі були використано інформаційне забезпечення: Конституція України, Закони України, Постанови КМУ, кодекси, і інші чинні нормативно-правові акти, офіційні портали вебсайтів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України й інші.

Для аналізу діяльності ТОВ «Компанія Ензим» були використані - економічна, бухгалтерська і фінансова звітність товариства та вебсайт суб'єкта й дані сайтів Clarity Project (інструмент розширеної аналітики) і Опендатабот (надає доступ до державних даних з основних публічних реєстрів для громадян та бізнесу).

Практичне значення отриманих результатів полягає в:

1) можливості застосування заходу з розробки інноваційного продукту «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free» ТОВ «Компанія Ензим» з метою мінімізації господарських ризиків;

2) запропоновано авторське визначення «економіко-правові напрямки мінімізації господарських ризиків на підприємстві»;

3) результати наукового дослідження можуть бути використані в подальших наукових, теоретичних і прикладних дослідженнях.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» зі спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка та правове забезпечення бізнесу» складається зі вступу, 3 розділів, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаних джерел і додатків. Текстова частина (без додатків) опублікована на 161 сторінці комп'ютерного тексту і містить 29 рисунків, 73 таблиці і 33 формули. Список використаних джерел включає 59 бібліографічних найменувань і містить 2 додатки - А і Б.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ЗАСАД МІНІМІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Економічна сутність господарського ризику

Господарський ризик є невід'ємною складовою підприємницької діяльності та являє собою ймовірність виникнення несприятливих наслідків у процесі здійснення господарської діяльності.

На відміну від загального поняття ризику, який може мати різноманітні прояви в усіх сферах життєдіяльності, господарський ризик безпосередньо пов'язаний з економічною діяльністю підприємства та має чітко виражений фінансово-економічний характер. Ключовим аспектом взаємозв'язку між поняттями «ризик» та «господарський ризик» є їх причинно-наслідковий характер, де загальні фактори ризику трансформуються в конкретні загрози для господарської діяльності.

Господарський ризик можна розглядати як специфічний прояв загального поняття ризику в економічній сфері, що характеризується можливістю втрати ресурсів, недоотримання доходів або виникнення додаткових витрат у результаті здійснення господарської діяльності. Особливістю господарського ризику є його тісний зв'язок з прийняттям управлінських рішень у процесі господарської діяльності та можливістю кількісної оцінки потенційних втрат.

Взаємозв'язок понять «ризик» і «господарський ризик» проявляється також у тому, що методи управління загальними ризиками можуть бути адаптовані для мінімізації господарських ризиків з урахуванням специфіки підприємницької діяльності.

Розуміння взаємозв'язку між загальним поняттям «ризик» та «господарський ризик» є ключовим для розробки ефективних механізмів управління ризиками на підприємстві. Наукові уявлення щодо ризику склалися поетапно.

Вперше наукове, математичне визначення поняття "ризик" було сформульоване понад 200 років тому німецьким математиком Йоганном Ніколаусом Тетенсом (1736-1807) у праці «Вступ до розрахунку життєвої ренти і право її отримання», виданій ще у 1786р. в Лейпцігу. Цим він започаткував основи нового напрямку ризикології - науки про ризик в економіці, яка знайшла практичне застосування в багатьох сферах економіки [1-59]. В табл.1.1 дослідимо поняття «ризик» з позиції різних авторів і мовного перекладу.

Таблиця 1.1

Поняття «ризик» з позиції різних авторів і мовного перекладу

№	Переклад, автор	Зміст і характеристика
МОВНИЙ ПЕРЕКЛАД		
1	Витоки з грецької мови	«rīdsikon, rīdsa — стрімчак, скеля»
2	В українській мові [50]	«усвідомлена можливість небезпеки, сміливий, ініціативний вчинок, дію з надією на успіх, позитивний результат; можливість збитку або невдачі в якій-небудь справі»
3	Переклад з італійської мови [1,50]	«risiko — небезпека, погроза; risicare — лавірувати між скель»
4	Переклад з французької мови [1,50]	«risque — погроза, ризикувати (буквально — об'їжджати стрімчак, скелю»
ПОЗИЦІЯ ВЧЕНИХ		
1	Економічна позиція - автор Базилевич В.Д. [1]	«ризик, який завжди пов'язаний з ризикованою ситуацією, виникає лише тоді, коли рішення приймається в умовах невизначеності, невідомості, коли вимагається зробити вибір з кількох варіантів»
2	Правова позиція - автор Циба Я.В. [50]	«ризик як правова категорія, пов'язана з питаннями відповідальності, для визначення характеру вчиненого правопорушення і тому досліджується в межах адміністративного, господарського, кримінального, цивільного права тощо»
3	О. Рогач, А. Філіпенко, Т. Шемет [43]	«невизначеність, пов'язана з можливістю виникнення в ході реалізації проєкту несприятливих ситуацій, наслідком яких є збитки або зниження ефективно-сті проєкту»

Для повнішої характеристики визначення «ризик» доцільно виявити поняття "ризикова ситуація", оскільки воно безпосередньо поєднане зі змістом терміна «ризик».

Поняття «ризикової ситуації» можна визначити як поєднання, сукупність різних обставин і умов, що створюють певне середовище для того чи іншого виду діяльності, адже саме сукупність умов і обставин створюють ризикову ситуацію і виступають причинами ризику. Створення ризикової ситуації в

економічному середовищі обумовлено наступними *чинниками*, які породжують господарський ризик:

- непередбачені зміни у внутрішніх і зовнішніх умовах діяльності;
- імовірність одержання додаткового прибутку;
- наявність альтернативних рішень;
- імовірність виникнення збитків.

Легко помітити, що в більшості випадків автори маніпулюють трьома найпоширенішими узагальнюючими назвами ризиків суб'єктів економіки: „господарські ризики», «економічні ризики» і «підприємницькі ризики», не акцентуючи уваги на абсолютній категорії „ризик» [23, с.261].

Господарський ризик займає центральне місце в системі економічних ризиків, оскільки безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності підприємства. Важливим аспектом взаємозв'язку є те, що господарський ризик завжди має економічний вимір та може бути оцінений у грошовому еквіваленті.

В табл. 1.2 представимо поняття «господарський ризик» з точки зору різних дослідників.

Таблиця 1.2

Екскурс поняття «господарський ризик» - позиція різних авторів

№	Автор	Сутність
1	Тюленева Ю. [ааа]	«економічна категорія, особливістю якої є відтворювання на кожному етапі чи ланці підприємницької діяльності позитивного стану»
2	Кравченко В. [ааа]	«ризик недосягнення мети діяльності підприємства через виникнення неочікуваних змін»
3	Жигір А. [ааа]	«можливість неповернення суб'єктом підприємства коштів, які були витрачені на виробництво і реалізацію продукції»
4	Вітлінський В. [ааа]	«об'єктивно- суб'єктивна категорія діяльності суб'єктів господарювання, яка пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації вибору і відображає ступінь відхилення очікуваного результату в небажану сторону, рівень збитків»

Так, авторка Мельникова К.В., показує думки різних вчених і вказує, що деякі з них стверджують, що «будь-який вид підприємницької діяльності пов'язаний з ризиком, називається господарським або підприємницьким», інші - що «господарський ризик, спричинений недосконалістю господарського механізму управління, пов'язаний з особою працівника, обумовлений

природними факторами» [23, с.262]. Господарський ризик підприємства виступає як конкретизована форма прояву загального ризику в сфері економічної діяльності, що потребує специфічних методів їх мінімізації.

Ключовими послідовними діями з процесу мінімізації господарських ризиків діяльності підприємства визнаються:

- 1) визначення мети та ключових цілей мінімізації ризиків;
- 2) встановлення об'єкту мінімізації ризиків;
- 3) визначення та застосування оптимальної методики оцінки господарських ризиків;
- 4) безпосередній контроль за ризиками;
- 5) розрахунок критерію ефективності їх мінімізації [9].

Докторка економічних наук, професор Мостенська Т.Л., в цілому вказує, що ризики господарської діяльності підприємства, мають координуватися і відповідати основним вимогам - рис.1.1 [25].

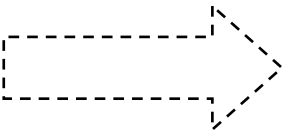
<p>Вимоги до процесу мінімізації господарських ризиків на підприємстві</p> 	1) функціонувати як складник комплексної системи забезпечення ефективності господарської діяльності підприємства
	2) бути чітким і несуперечливим
	3) описувати фактори, що спричинили ризик
	4) давати можливість інтерпретувати результати, обґрунтовувати, приймати певні господарські рішення та дозволяти визначати ефективність мінімізувати ризики

Рис.1.1. Вимоги до процесу мінімізації ризиків господарської діяльності

Джерело: удосконалено і складено автором на основі даних [25].

Зокрема для господарських об'єктів або об'єктів, пов'язаних з господарською діяльністю суб'єктів господарювання, можна виділити дві групи критеріїв поділу і притаманні їм ризики – перша, коли відбувається лише фіксація події, друга - коли є зміна події в часі, просторі, обсязі чи з іншою подією [4].

Ефективність процесу мінімізації господарських ризиків значною мірою залежить від правильного визначення пріоритетних напрямів роботи з різними групами ризиків. Проведений аналіз сутності поняття «ризик» та «господарський ризик», а також дослідження їх видів створює теоретичне підґрунтя для розуміння специфіки процесу мінімізації господарських ризиків

на підприємстві. Логічним продовженням дослідження є розгляд видів і класифікації, процесу мінімізації господарських ризиків на підприємстві.

Аналіз дозволив встановити, що економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві - це комплексна система економічних методів та правових інструментів, спрямованих на виявлення, оцінку та зниження рівня потенційних загроз господарській діяльності підприємства з метою забезпечення його стабільного функціонування та розвитку.

1.2. Види та класифікація господарських ризиків

В контексті дослідження сутності «господарський ризик», актуальним питанням є обґрунтування загальної класифікації господарських ризиків, яка базується на універсальних критеріях, властивих для різних типів ризиків.

Представимо класифікацію господарських ризиків в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Загальна класифікація господарських ризиків підприємства

Тип	Ознака	Види
I група- фіксація події	<i>За походженням (джерелом виникнення) ризиків</i>	-антропогенні – пов'язані з діяльністю працівників або персоналу; -природні – пов'язані з вразливістю господарського об'єкту до впливів природного характеру; -соціогенні – соціальні (злочинність, несприятливі соціальні прояви), економічні (конкурентна боротьба); -техногенні – пов'язані з функціонуванням технічних систем всередині господарського об'єкту; -комбіновані – природно-антропогенні, соціогенно-техногенні, тощо; -внутрішні – пов'язані з господарською діяльністю самого суб'єкта; -зовнішні – визначаються зовнішніми обставинами об'єкта
	<i>За об'єктами ураження</i>	-людські - ураження працівників або персоналу; -технічні – наприклад, несправність виробничого обладнання; -економічні – збитки економічного чи фінансового характеру; -моральні – наприклад, реноме установи.
	<i>За характером наслідків ризику</i>	-прямий ризик – результат веде до втрат, наприклад - пожежа; -альтернативний ризик – коли результати можуть бути пов'язані як з - негативними, так і з позитивними наслідками, наприклад перехід від - випуску товарів, на які є невеликий, але сталий попит, до нової продукції;
	<i>За умовою прийнятності</i>	-неприйнятні – ризики неприйнятні в будь-якому випадку; -прийнятні за певних умов – ризики, для яких визначені умови прийняття; -прийнятні без обмежень – наприклад, ризики, виникнення яких обумовлене реалізацією господарської діяльності.
	<i>За можливістю уникнення</i>	-добровільні – коли суб'єкт господарювання свідомо ризикує; -вимушені – коли суб'єкт в своїй господарській діяльності не може уникнути ризику.

Продовження табл. 1.3

Тип	Ознака	Види
1 група - фіксація події	<i>За ступенем прогнозування господарського ризику</i>	-передбачувані – які можна передбачити; -прогнозовані – які можна передбачити, але, як правило, неможливо передбачити момент їх виникнення; -непередбачувані ризики – про які, як правило, інформація відсутня.
	<i>За здатністю до оцінювання</i>	-оцінювані кількісно – оцінка виражена у вигляді числа; -оцінювані якісно – оцінка у вигляді вербального судження; -безоціночні – без можливості чи потреби оцінювання.
	<i>За регулярністю</i>	-регулярний ризик - тобто ризик, притаманний даному об'єкту (системі) та/або ситуації; -сезонний ризик – тобто нерегулярний ризик, який є наслідком рідкісних подій і форс-мажорних обставин з низькою вірогідністю.
2 група - зміна події в часі, просторі, обсязі чи з іншого подією	<i>За часовою залежністю або тривалістю</i>	-за критерієм тривалості дії можна виділити такі ризики: -безстрокові – коли ризики є перманентними; -довгострокові – коли ризик є протягом певного відрізка часу; -короткострокові – коли ризик є лише в певний момент. -за зміною ризику з часом – можна виділити: -статичні ризики – ризики, що мають сталі характеристики; -динамічні ризики – ризики, характеристики яких змінюються в часі. -за можливістю вчасно виявити та ліквідувати втрати (негативні наслідки): -скриті – такі, що не піддаються виявленню; -приховані – такі, що важко піддаються виявленню; -явні – ризики, що виявляються вчасно.
	<i>За характером взаємодії з іншими ризиками чи об'єктами ризику</i>	-критерієм тут може бути ступінь поширення ризику, а саме: -масові ризики – властиві значній кількості однотипних об'єктів; - наприклад, аварії на транспорті; -унікальні ризики – зустрічаються в окремих об'єктах. -за критерієм зв'язків між ризиками: -пов'язані і взаємно посилюються; -пов'язані і взаємно послаблюються; -непов'язані – зв'язок між ризиками відсутній. -за критерієм індукування послідовності ризиків (аварія водогону - первинний ризик може спричинити замикання електричної мережі – вторинний ризик): -первинні ризики – безпосередньо пов'язані з несприятливим початковими умовами; -вторинні ризики – зумовлені наслідками первинних ризиків; -похідні ризики – зумовлені наслідками попередніх ризиків.
	<i>За масштабами ризику чи ураження</i>	-за критерієм частоти виникнення втрат: -рідкісні ризики – вірогідність ризику низька; -ризики помірної частоти – середня вірогідність ризику; -часті ризики – висока вірогідність ризику ; -за критерієм обсягу втрат: -малі ризики – дрібні втрати і середні ризики – невеликі втрати; -високі ризики – значні втрати і катастрофічні ризики – величезні втрати. -за критерієм охоплення можна розрізнити ризики : -місцеві – становлять небезпеку для самого об'єкту-джерела ризику; -локальні – становлять небезпеку для установи чи підприємства; -за критерієм ступеня істотності наслідків ризику можна поділити на : -незначні – наслідки неістотні і істотні – наслідки відчутно вплинуть на суб'єкт господарювання і значні – наслідки матимуть значний вплив.

Джерело: складено автором на основі даних [4].

Господарські ризики проявляються на різних рівнях діяльності підприємства, особливо гостро впливаючи на його фінансову стабільність, процеси формування капіталу, а також здатність вчасно виконувати фінансові зобов'язання перед контрагентами.

До ключових факторів виникнення таких ризиків належать макроекономічна нестабільність, динаміка цінних показників, інфляційні процеси в економіці, волатильність валютних курсів та зміни у монетарній політиці держави. Суттєвий вплив також мають внутрішні чинники, такі як якість фінансового контролю, рівень конкуренції на ринку, особливості кредитної політики підприємства та динаміка виробничих витрат [13].

Фахівець А.А. Жигір в науковій праці подає наступну типологію господарських ризиків, які наведемо на рис. 1.2. [13].

Господарські ризики	
Ризики пов'язані з купівельною спроможністю грошей	<i>Інфляційні і дефляційні</i>
	<i>Валютні ризики</i>
	<i>Ризик ліквідності</i>
Інвестиційні ризики	<i>Ризик недоотриманої вигоди</i>
	<i>Ризики зниження прибутковості</i>
	-Процентні -Кредитні -Біржові -Селективні -Банкрутства
	<i>Ризики прямих фінансових збитків</i>

Рис.1.2. Типологія господарських ризиків підприємства

Джерело: складено автором на основі даних [13]

Автор Балдинюк В.М., в контексті бізнесу, зазначає, що «господарський ризик означає потенційні загрози, що можуть вплинути на досягнення цілей підприємства та його фінансовий стан» [3].

Види господарських ризиків дозволяє систематизувати їх для кращого розуміння та керування» (табл. 1.4) [3].

Така класифікація допомагає економістам, керівникам усвідомити різноманітність ризиків, що можуть виникнути в господарській діяльності і приймати ефективніші рішення для їх мінімізації з метою покращення діяльності підприємства і фінансового стану.

Таблиця 1.4

Види ризиків господарської діяльності на підприємстві

Класифікація ризиків	Характеристика ризиків
За джерелами виникнення	– Внутрішні ризики: пов'язані з діяльністю самого підприємства (управління, персонал, фінанси). Наприклад, неефективне керівництво, недостатня кваліфікація персоналу, або проблеми в фінансових процесах.
	– Зовнішні ризики: пов'язані з зовнішніми чинниками, на які підприємство не має прямого впливу (зміни в законодавстві, економічні кризи, природні катастрофи).
За природою	– Фінансові ризики: пов'язані зі змінами в фінансових ринках, валютними коливаннями, кредитними ризиками тощо.
	– Операційні ризики: виникають при здійсненні операційної діяльності (технологічні порушення, виробничі збої, проблеми з постачанням тощо).
	– Стратегічні ризики: пов'язані з вибором стратегій розвитку, позиціонування на ринку, впровадженням нових продуктів чи послуг.
За часовими рамками	– Короткострокові ризики: ті, що мають негативний вплив на підприємство в найближчий час.
	– Довгострокові ризики: ті, які можуть мати важливий вплив на діяльність підприємства у довгостроковій перспективі.

Джерело: складено автором на основі даних[3].

Ступінь впливу господарських ризиків на результативність діяльності підприємства визначається комплексом взаємопов'язаних факторів, які можна розділити на дві основні групи.

До першої групи належать фактори зовнішнього середовища: політичні і природно-кліматичні фактори, соціальні фактори і економічні фактори.

Друга група охоплює фактори внутрішнього середовища підприємства: спеціалізація діяльності, специфіка та рівень розвитку матеріально-технічної бази, особливості кадрової політики, результативність маркетингових інструментів, рівень фінансового забезпечення, якість системи управління.

Варто зазначити, що фактори зовнішнього середовища, які можуть спричинити виникнення господарських ризиків, також включають: законодавчі зміни, ринкову кон'юнктуру, дії конкурентів, технологічні інновації, міжнародні економічні відносини, стан фінансового ринку, демографічні тенденції, соціально-культурні зміни, екологічні фактори, геополітичну ситуацію. Така багатофакторність впливу підкреслює необхідність комплексного підходу до процесу мінімізації господарських ризиків та розробки ефективних механізмів їх зниження з урахуванням специфіки як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства.

Представимо види факторів, які впливають на господарські ризики підприємства - зовнішні та внутрішні, на рис. 1.3.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ГОСПОДАРСЬКІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА		
Зовнішні фактори	Фактори прямого впливу	<ul style="list-style-type: none"> - особливості законотворчої політики у державі у сфері регулювання процесів здійснення підприємницької діяльності; - непередбачуваність дій органів державної влади і органів місцевого самоврядування; - зміни у податковій сфері; - взаємовідносини із партнерами; - рівень конкуренції на ринку функціонування; - рівень злочинності та корупційних діянь у середовищі функціонування;
	Фактори непрямого впливу	<ul style="list-style-type: none"> - політична нестабільність; - рівень науково-технічного розвитку; - рівень економічної стабільності в державі; - специфіка ринкової кон'юнктури; - події міжнародного значення; - ситуація, що склалась у навколишньому природному середовищі тощо.
Внутрішні фактори (безпосередньо стосуються специфіки підприємницької діяльності суб'єкта господарювання)		<ul style="list-style-type: none"> - рівень розвитку техніко-технологічної бази виробництва; - рівень ефективності організації процесу виробництва; - специфіка тактичного та оперативного планування, в основі яких покладено формування і реалізацію стратегії підприємницької діяльності; - рівень забезпеченості ресурсами та ефективність їх використання у ході здійснення підприємницької діяльності; - рівень якості і конкурентоспроможності продукції, яка виготовляється за результатами здійснення підприємницької діяльності; - рівень продуктивності праці; - рівень і специфіка оплати праці; - специфіка витрат, пов'язаних із виробництвом продукції; - рівень рентабельності підприємницької діяльності тощо.

Рис.1.3. Фактори, що впливають на виникнення господарських ризиків підприємства

Джерело: складено автором на основі даних [44].

Головним завданням і ціллю в ході забезпечення процесу мінімізації господарських ризиків є їх нейтралізація або зниження на підприємстві.

Важливо вказати на сукупність основних принципів, на яких ґрунтується ефективний процес мінімізації господарських ризиків підприємства - це:

- масштабність охоплення всіх можливих сфер виникнення ризиків;
- мінімізація кількості можливих ризиків та ступеню їх впливу;
- адекватна, швидка реакція на внутрішні та зовнішні зміни, які призводять до ризику;

-зважає на прийняття ризику (ризик є обґрунтованим; ризик у допустимих розмірах; попереднє прогнозування можливих наслідків реалізації ризику [21].

Принципи мінімізації господарських ризиків представимо в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Принципи мінімізації господарських ризиків на підприємстві

Назва принципу	Сутність і його характеристика
Принцип системності	Передбачає комплексний підхід до координування всіма видами господарських ризиків у їх взаємозв'язку на підприємстві
Принцип превентивності	Орієнтація на попередження ризикових ситуацій замість ліквідації їх наслідків
Принцип економічної доцільності	Витрати на управління господарськими ризиками не повинні перевищувати можливі збитки від їх реалізації
Принцип безперервності	Постійний моніторинг та контроль за ризиками в процесі господарської діяльності
Принцип адаптивності	Гнучкість моніторингу господарськими ризиками та здатність пристосовуватись до змін зовнішнього середовища
Принцип інформаційної достовірності	Використання актуальної та достовірної інформації для прийняття господарських рішень
Принцип інтеграції	Узгодженість процесів управління господарськими ризиками з загальною системою управління підприємством
Принцип документованості	Належне документальне оформлення всіх процедур координування господарськими ризиками
Принцип участі	Залучення працівників всіх рівнів управління до процесу мінімізації господарських ризиків
Принцип економічної ефективності	Забезпечення позитивного економічного ефекту від впровадження заходів з мінімізації господарських ризиків

Джерело: складено автором і удосконалено на основі джерел [1-6, 12, 14, 16].

Мінімізація ризиків господарської діяльності є складним і багатограним завданням.

Однак не у всіх підприємств існують ефективні пропозиції мінімізації господарських ризиків, що може вести до серйозних фінансових збитків або навіть банкрутства.

Процес мінімізації господарських ризиків на підприємстві - це комплексний механізм взаємопов'язаних елементів (вимог, цілей, факторів, функцій, принципів, методів, інструментів і складових та організаційного забезпечення), спрямований на виявлення, оцінку, попередження та мінімізацію негативних наслідків ризикових ситуацій у господарській діяльності підприємства з метою забезпечення його стабільного

функціонування та розвитку. В табл. 1.6 відобразимо складові і інструменти мінімізації господарських ризиків.

Таблиця 1.6

Складові і інструменти мінімізації господарських ризиків

Назва	Складова/інструмент	Зміст чи характеристика
Інструменти мінімізації господарських ризиків	Економічні	Диверсифікація діяльності. Лімітування операцій. Страхування. Самострахування. Хеджування. Створення резервів. Розподіл ризиків між партнерами.
	Правові	Договірне регулювання. Правова експертиза документів. Ліцензування діяльності. Патентування. Сертифікація. Забезпечення виконання зобов'язань.
	Організаційні	Стандартизація бізнес-процесів. Регламентація процедур. Розробка планів дій у кризових ситуаціях. Створення систем внутрішнього контролю. Впровадження систем якості.
	Інформаційні	Системи раннього попередження. Бази даних про ризики. Програмне забезпечення для оцінки ризиків. Інформаційно-аналітичні системи. Системи захисту інформації.
	Фінансові	Фінансові деривативи. Гарантії та поручительства. Застава майна. Факторинг. Форфейтинг. Акредитиви.
	Аналітичні	Методи кількісної оцінки ризиків. Статистичний аналіз. Експертні оцінки. Стрес-тестування. Сценарний аналіз. Моделювання ризикових ситуацій.
Складові мінімізації господарських ризиків	Організаційна	Формування організаційної структури управління ризиками Розподіл повноважень та відповідальності Створення спеціалізованих підрозділів з ризик-менеджменту Розробка внутрішніх положень та регламентів
	Економічна	Фінансове планування та бюджетування Система економічних нормативів та лімітів Механізми хеджування ризиків Формування резервних фондів Страхування ризиків
	Правова	Нормативно-правове забезпечення і договірне регулювання Юридичний захист інтересів підприємства Правова експертиза господарських операцій Комплаєнс-контроль
	Інформаційно-аналітична	Система збору та обробки інформації Моніторинг господарських ризиків Аналіз та оцінка господарських ризиків Прогнозування ризикових ситуацій

Джерело: складено автором і удосконалено на основі джерел [1-5, 14, 16].

Проаналізуємо основні функції мінімізації господарських ризиків на

підприємстві на рис. 1.4.

ФУНКЦІЇ МІНІМІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ	
Інноваційна функція	Інноваційну функцію господарський ризик виконує, стимулюючи пошук нетрадиційних рішень проблем, що стоять перед підприємцем.
Регулятивна функція	Регулятивна функція має суперечливий характер і виступає в двох формах: конструктивній і деструктивній.
Захисна функція	Захисна функція ризику полягає в тому, що суб'єкти, які здійснюють підприємницьку діяльність, вимушені будувати свою стратегію з урахуванням можливих ризиків.
Компенсуюча функція	Компенсуюча функція забезпечує компенсаційний успіх (позитивну компенсацію) - додатковий порівняно з плановим прибуток у разі успішного результату (реалізації шансу).
Соціально-економічна функція	Соціально-економічна функція ризику полягає в тому, що в процесі ринкової діяльності ризик і конкуренція дають змогу виділити соціальні групи ефективних підприємців у громадських класах, в економіці або галузях діяльності, в яких ризик прийнятний.
Аналітична функція	Аналітична функція господарського ризику пов'язана з тим, що наявність ризику передбачає необхідність вибору одного з можливих варіантів рішень, у зв'язку з чим підприємець у процесі прийняття рішення аналізує всі можливі альтернативи, вибираючи найбільш рентабельні і найменш ризикові.

Рис.1.4. Основні функції мінімізації господарських ризиків на підприємстві

Процес мінімізації господарських ризиків включає в себе такі основні етапи, які представимо на рис.1.5.

1 ЕТАП	Ідентифікація ризиків	На даному етапі необхідно визначити всі можливі ризики, які можуть впливати на діяльність підприємства
2 ЕТАП	Оцінка ризиків	На даному етапі необхідно оцінити ймовірність настання ризику та його можливі наслідки
3 ЕТАП	Планування заходів щодо зниження ризиків і їх мінімізації	На даному етапі необхідно розробити заходи, які дозволять мінімізувати негативний вплив ризиків на діяльність підприємства.
4 ЕТАП	Контроль за ризиками	На даному етапі необхідно постійно контролювати ситуацію та вносити необхідні корективи в плани щодо зниження ризиків

Рис.1.5. Етапи процесу мінімізації господарських ризиків підприємства

Джерело: складено автором на основі даних [3].

Наведена на рис. 1.6 схема за своєю суттю визначає зміст основних етапів та складових процесу мінімізації господарських ризиків підприємства та відповідає вище наведеним факторам впливу, вимогам.

Отож, основною метою процесу мінімізації господарськими ризиками в підприємницькій діяльності є усунення або нейтралізація його негативного впливу на результати функціонування підприємства, на основі прогнозування

ризикової події і реалізації заходів з його зниження [2].

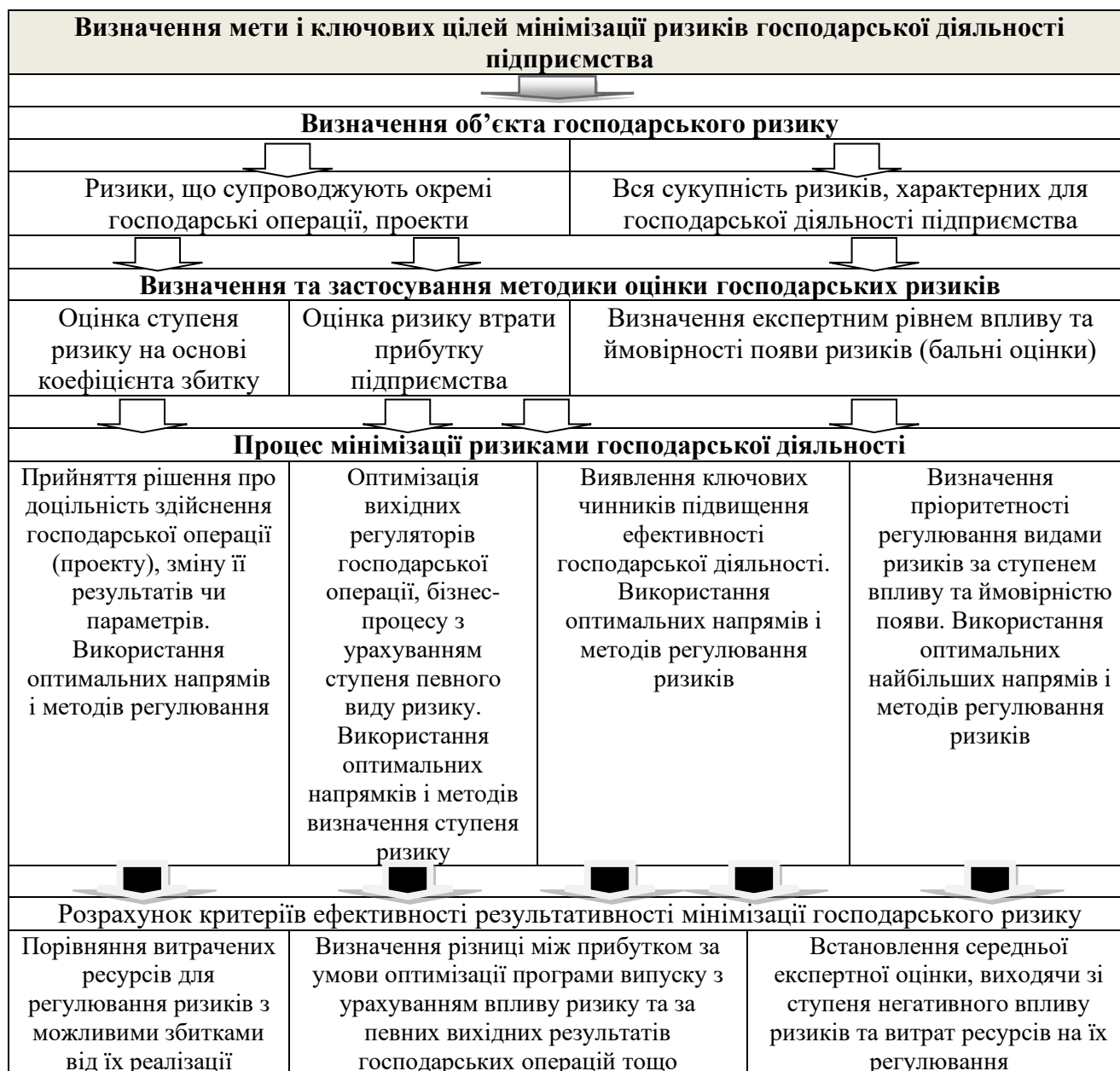

Рис.1.6. Процес мінімізації господарських ризиків на підприємстві

Авторка Вишневська О.А. вважає, що «слід виділити такі групи методів зниження господарських ризиків [6]:

- 1) технічні методи - засновані на впровадженні різних технічних заходів;
- 2) правові методи - страхування, застава, неустойка (штраф, пеня), гарантія, завдаток тощо;
- 3) організаційно-економічні методи – комплекс заходів, спрямованих на попередження втрат від ризику у разі виникнення несприятливих обставин, а також на їх компенсацію у разі виникнення втрат.

1.3.Методичні підходи до оцінки господарських ризиків на підприємстві

Процес мінімізації господарських ризиків вимагає встановлення чіткої пріоритетності в роботі з різними групами ризиків, що обумовлено значною кількістю потенційних ризиків у діяльності підприємства та обмеженістю наявних трудових і фінансових ресурсів, що унеможлиблює одночасне управління всім спектром ризиків.

Чинне місце для попередження, визначення рівня ризику, мінімізації всіх господарських ризиків діяльності підприємства належить аналізу і оцінці ризику, що знайшли уособлення в методичних підходах до їх оцінки.

Методичні підходи до оцінки господарських ризиків на підприємстві - це сукупність кількісних та якісних методів аналізу, що включають статистичні, експертні, аналітичні та комбіновані методи оцінювання, які дозволяють визначити ймовірність виникнення господарських ризиків, масштаб їх потенційного впливу та розробити ефективні заходи щодо їх мінімізації.

Не менш важливого і особливого значення у контексті оцінювання рівня впливу підприємницьких ризиків на результати підприємницької діяльності має аналіз господарського ризику підприємства та його оцінка.

У ході оцінювання впливу підприємницьких ризиків на результати підприємницької діяльності рекомендується використовувати основні методи оцінки господарських ризиків, а саме [44]:

- метод статистичної оцінки
- метод аналізу доцільності витрат,
- метод експертної оцінки;
- метод використання аналогів [44, с. 2019].

Загалом методи аналізу і оцінки господарських ризиків, в першу чергу, ділять цю аналітичну процедуру на:

Таблиця 1.7

Методи аналізу і оцінки господарських ризиків на підприємстві

№	Назва методу	Зміст і характеристика
Якісні методи		
1	Метод аналогій	Полягає в аналізі всіх наявних даних, які є в розпорядженні підприємства, що стосуються здійснення аналогічних проектів з метою розрахунку ймовірності втрат. Значну роль при цьому відіграє банк інформації про всі реалізовані проекти, який створюється на основі їх оцінки уже після завершення. Найбільш широко метод аналогій застосовується при оцінці ризику проектів.
2	Метод критичних значень (метод варіації параметрів)	Базується на знаходженні таких значень змінних чи параметрів проекту, які приводять величину відповідного критерію ефективності до граничного його значення.
3	Метод коригування ставки дисконту з поправкою на ризик	Дозволяє за рахунок збільшення ставки відсотка на величину надбавки за ризик (премія за ризик) врахувати фактори ризику при розрахунку ефективності проекту.
4	Метод дерева рішень	Метод ситуаційного аналізу, сутність якого полягає у процедурі прийняття управлінських рішень з погляду оцінки рівня ризику з певного питання, яке виникає в результаті реалізації будь-яких проектів. Метод дерева рішень передбачає графічну побудову різних варіантів дій, які можуть бути здійснені для вирішення існуючої проблеми.
5	Метод експертних оцінок	За допомогою методів ефективно вирішуються такі важливі для аналізу ризику завдання, як: виявлення джерел і причин ризику, ідентифікація всіх можливих ризиків, виявлення шляхів зниження ризику, складання сценаріїв на випадок реалізації ризиків, прогнозування дій конкурентів тощо.
Кількісні методи		
1	Аналіз чутливості	Це метод, точно показує, наскільки змінюється NPV і IRR у відповідь на певну зміну однієї вхідної змінної при тому, що всі інші умови не змінюються. Дозволяє фрагментувати визначені вихідні величини і проводити самостійне дослідження кожної із складових частин вихідної величини, що визначає різноманіття підходів у проведенні аналізу.
2	Метод Монте-Карло (метод імітаційного моделювання)	Він об'єднує аналіз чутливості та аналіз розподілів ймовірностей вхідних змінних. Моделювання вимагає потужної системи програмного забезпечення, в той час як аналіз сценаріїв можна провести на комп'ютері в середовищі електронних таблиць.
3	Аналіз сценаріїв розвитку	Це метод аналізу ризику, який розглядає як чутливість NPV до змін ключових змінних, так і спектр можливих значень змінних. Дозволяє оцінити вплив на проект можливої одночасної зміни декількох змінних через вірогідність кожного сценарію. Цей вид аналізу може виконуватися як за допомогою електронних таблиць, так і з застосуванням спеціальних комп'ютерних програм, які дозволяють використовувати методи імітаційного моделювання.
4	Метод зміни грошового потоку	Грошовий потік коригується та очищається від ризику за допомогою коефіцієнтів зниження, які являють собою ймовірність появи гарантованого грошового надходження. Проект, в якого відкоригований грошовий потік має найбільшу NPV, вважається найменш ризикованим.
5	Метод аналізу доцільності витрат	Сутність цього методу ґрунтується на тому факті, що витрати за кожним напрямом діяльності, а також за окремими її елементами мають різний ступінь ризику. Наприклад, ступінь ризику за витратами, пов'язаними з купівлею сировини, буде вищим, ніж за витратами на зарплату.
6	Метод аналітичний	Це своєрідна комбінація статистичної оцінки та принципів експертного аналізу, тобто система статистичних оцінок на основі попереднього експертного відбору ключових параметрів за подальшим аналізом впливу чинників на них.

Джерело: складено автором на основі даних [14].

Під *ступенем господарського ризику* слід розуміти імовірність його виникнення на певних етапах виробництва, реалізації, обміну.

Під *величиною ризику* слід розуміти фактичні збитки, витрати, націлені на його зменшення, або витрати з відшкодування таких збитків.

Фактична оцінка розміру господарського ризику дозволяє об'єктивно уявити обсяг можливих збитків і визначити шляхи його зменшення або відшкодування.

Розмір ризику можна розрахувати за двома напрямками:

- як абсолютну величину, що визначається розміром збитків, які понесені підприємством внаслідок непередбачених дій;

- як відносну величину, яка дасть змогу визначити відношення розміру ризику до загального обсягу витрат на виробництво продукції.

Для встановлення припустимого рівня господарського ризику введено поняття областей ризику.

Областю господарського ризику називається певна зона загальних втрат ринку, на межах якої втрати не перевищують граничного значення встановленого рівня ризику.

Виділяють п'ять областей економічного ризику:

- 1) безризикова область;
- 2) область нормального ризику;
- 3) область високого ризику;
- 4) область максимального ризику;
- 5) область катастрофічного ризику.

Області нормального і високого ризику становлять припустиму зону економічного ризику.

Область максимального ризику відповідає критичній зоні економічного ризику, а область катастрофічного ризику - відповідає недопустимій зоні економічного ризику.

У табл. 1.8 відобразимо основні критерії класифікації зон господарського ризику підприємства.

Таблиця 1.8

Основні критерії визначення зон господарського ризику підприємства

№	Назва	Характеристика	Значення	Напрямки виходу
1	Безризикова область	Область, у якій втрати не очікуються, тобто де економічний результат господарської діяльності позитивний		
2	Область нормального ризику (мінімального)	Область нормального ризику пояснюється рівнем втрат (Вт), які не більше розміру чистого прибутку (Пч). Тут суб'єкт ризикує тим, що в гіршому випадку воно не матиме ЧП (%)	$Вт < Пч$	Можливі випадки незначних втрат, але основна частка чистого прибутку буде отримана. Можливим може бути здійснення операцій з цінними паперами, отримання не обхідного кредиту, участь у виконанні робіт і т. ін.
3	Область високого ризику (підвищеного)	Область високого ризику характеризується рівнем втрат (Вт), які не перевищують розміри валового прибутку (Пв) (%)	$Пч > Вт > Пв$	Підприємство ризикує тим, що в результаті своєї діяльності воно в гіршому випадку покриє усі витрати, а в кращому — отримає прибуток, набагато менший від розрахункового. Можливим може бути здійснення виробничої комерційної діяльності за рахунок отримання кредитів на термін до 1 року.
4	Область максимального ризику (критичного)	В області максимального ризику можливі втрати (Вт) величини загальних доходів, доходів підприємства (Д), але менші за власні кошти підприємства (ВК) (%)	$ВК > Вт > Д$	Можливими можуть бути різні варіанти лізингу: оперативний - передають виробничу продукцію в оренду; лізинг нерухомості - передають в оренду цілі об'єкти; лізинг, що фінансується, - оренда машин та обладнання терміном на 2-6 років; фінансові інвестиції в цінні папери.
5	Область катастрофічного ризику (недопустимого)	У межах області ризику можливі втрати в розмірі власних коштів, тобто настає повне банкрутство (%)	$Вт > ВК$	Область критичного ризику - відповідає катастрофічній зоні економічного ризику.

Джерело: складено автором на основі даних [43,44,46].

Загальна, яка найчастіше зустрічається в наукових джерелах, схема зон господарського ризику представлена на рис. 1.8.

Виграш	Втрати			
	Зона нормального ризику	Зона високого ризику	Зона максимального ризику	Зона катастрофічного ризику
Безризикова зона	0-25%	25-50%	50-75%	75-100%
0%	0-25%	25-50%	50-75%	75-100%

Рис.1.8. Зони господарського ризику підприємства

Джерело: складено автором на основі даних [43].

В організації праці будь-якого підприємства доводиться порівнювати витрати і результати роботи, застосовуючи при цьому різні показники. Тим

більше це необхідно, коли мова йде про покращання діяльності, розширення ринку збуту своєї продукції тощо. Показники можна розділити на дві групи:

- 1) оціночні, або вартісні показники;
- 2) показники витрат виробництва.

Головним і визначальним показником оцінки господарської діяльності в умовах ринку є прибуток, або чиста приведена вигода. Проблема лише в тому, як визначити прибуток або вигоду на вкладений капітал.

Підприємство може отримувати прибуток лише тоді, коли всі витрати, понесені на виробництво продукції, будуть покриті. Таким чином, можна точно визначити прибутковість підприємства. Витрати, які «несе» підприємство, повинні контролюватися для того, щоб в певний період часу змінити стратегію відносно виробництва [12,13].

Отож, процес оцінки, аналізу та регулювання господарських ризиків доцільно реалізовувати у *двох ключових напрямках*:

1.Перший напрямок передбачає контроль за ризиками на рівні окремих господарських операцій та конкретних інвестиційних проєктів.

2.Другий напрямок фокусується на комплексному дослідженні сукупності ризиків, що супроводжують господарську діяльність підприємства в цілому - фінансового аналізу.

Дворівневий підхід дозволяє забезпечити як тактичну, так і стратегічну ефективність системи ризик-контролю, а комплексний підхід забезпечує можливість своєчасного виявлення та мінімізації ризиків на всіх рівнях діяльності підприємства, враховуючи їх взаємозв'язок та потенційний вплив на досягнення поставлених цілей [57].

Головним методом кількісної оцінки господарського ризику в класичній економіці є - аналітичний метод - це своєрідна комбінація статистичної оцінки та принципів експертного аналізу.

На погляд, В. В. Лук'янова та Т. В. Головач у своїй праці «Загальні процедури оцінювання і моделювання ризику» подають найбільш точне визначення цього методу, стверджуючи, що «...аналітичний метод оцінювання

ризикау – це система статистичних оцінок на основі попереднього експертного відбору ключових параметрів за подальшим аналізом впливу чинників на них» [22].

Економічний аналіз визначення впливу факторів на господарські ризики діяльності підприємств потрібно починати з аналізу інвестиційних проектів і фінансового стану підприємств, який включає:

1 блок. Показники оцінки інвестиційних проектів в господарській діяльності підприємства - чистий приведений дохід, індекс рентабельності і період окупності проекту.

2 блок. Оцінка фінансових показників для визначення рівня господарського ризику на основі показників:

1) оцінку рентабельності, порогу рентабельності та оцінку запасу фінансової міцності і оцінку фінансової стійкості;

2) оцінку ділової активності та ліквідності;

3) оцінку ефективності використання основних та оборотних засобів.

В табл. 1.9 - показники оцінки інвестиційних проектів як управлінських рішень, що впливають на ступінь господарського ризику підприємства.

Таблиця 1.9

Показники оцінки господарських ризиків підприємства від інвестиційних проектів

Показник	Формула	Зміст аббревіатури
Термін окупності інвестицій(PP), період	$PP = (I/Дгп)/n$	Дгп – дисконтований грошовий потік, грн.;
Чистий приведений дохід (NPV), грн.	$NPV = Дгп - I$	I – інвестиційні витрати, грн.;
Індекс рентабельності (дохідності) інвестицій (PI), грн.	$PI = Дгп/I$	n – кількість років життєвого циклу проекту, роки.

Джерело: складено автором на основі даних [1-6,14,16, 23-25].

Результатом діяльності комерційного підприємства є прибуток або збиток, і тому головним показником господарського ризику є величина прибутку або збитку. В табл. 1.10 представимо показники оцінки фінансового стану для визначення рівня господарського ризику, основним індикатором де виступає прибуток.

Таблиця 1.10

Показники оцінки господарських ризиків підприємства на основі фінансових показників, порогу рентабельності і запасу фінміцності

Показник	Формула	Зміст абрєвіатури
Загальна ефективність (Е)	$E = П/В$	П – прибуток, грн.; В – витрати, грн.
АНАЛІЗ ПОРОГУ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТА ЗАПАСУ ФІНАНСОВОЇ МІЦНОСТІ		
Запас фінансової міцності (ЗФМ), %	$ЗФМ = (ОД - ПР) / ОД * 100\%$	ОД – операційні доходи, грн.; ПР – поріг рентабельності, грн.; КМД – коефіцієнт маржинального доходу в операційному доході, грн.; ПВ – постійні витрати, грн.; МД – маржинальний дохід, грн. ЗмВ – змінні витрати, грн.; Под – прибуток від операц. діял., грн.
Поріг рентабельності	$ПР = ПВ/КМД$	
Коефіцієнт марж. доходу в операційному доході (КМД)	$КМД = МД/ОД$	
Маржинальний дохід (МД)	$МД = ОД - ЗмВ$	
Зона фінансової міцності, грн (ЗФС)	$ЗФС = ОД - ПР$	
АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ		
Коефіцієнт Абс. ліквідності (К абс.лікв.)	$К \text{ абс.лікв.} = ГК / (ПЗ + Дм.п.)$	ГК – грошові кошти та їх еквіваленти, грн.; ПЗ – поточні зобов'язання; Дм.п. – доходи майбутніх періодів, грн. ОА – оборотні активи, грн.; З – запаси, грн.;
Коефіцієнт швидкої ліквідності (К шв.лікв.)	$К \text{ шв.лікв.} = (ОА - З) / ПЗ$	
Коефіцієнт загальної ліквідності (К заг. лікв.)	$К \text{ заг. лікв.} = ОА / ПЗ$	
АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ		
Коефіцієнт фінансового ризику (Кзв)	$Кзв = (ДЗ + ПЗ) / ВК$	ПЗ – поточні зобов'язання (3 розділ пасиву); ДЗ – довгострокові зобов'язання (2 розділ пасиву), грн.; ВК – власний капітал (1 розділ пасиву), грн. ВБ – валюта балансу, грн. ОК – оборотні кошти (2 розділ активу), грн.
Коефіцієнт фінансової стійкості (Кфс)	$Кфс = (ВК + ДЗ) / ВБ$	
Коефіцієнт фінансової незалежності (КконцВК)	$К \text{ конц.ВК} = ВК / ВБ$	
Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)	$Кфз = ВБ / ВК$	
Коефіцієнт маневреності власних коштів (Кман.)	$К \text{ ман.} = ВОК / ВК$	
Коефіцієнт боргового навантаження (Кконц.ПК)	$К \text{ конц.ПК} = ПК / ВБ$	
АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ		
Коефіцієнт ділової активності (Кділ.)	$Кділ. = РП / ВБ$	РП – реалізована продукція, грн.; ВБ – валюта балансу, грн. ОА – середньорічна вартість оборотних активів, грн. П – кількість днів періоду, дні;
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (Коб)	$Коб = РП / ОА$	
Коефіцієнт завантаження оборотних активів (Кз)	$Кз = ОА / РП$	
Період обороту об.акт. (Тоб)	$Тоб = П / Коб$	
АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ		
Рентабельність продажу (ROS), %	$ROS = (ЧП / ЧД) * 100\%$	ЧП – чистий прибуток підприємства, грн.; ЧД – чистий дохід підприємства, грн. С – собівартість продукції, грн. А – сукупні активи підприємства, грн. ВК – власний капітал, грн. І – розмір інвестицій, грн.
Рентабельність продукції (Рпрод.), %	$Рпрод. = (ЧП / С) * 100\%$	
Рентабельність активів (ROA), %	$ROA = (ЧП / А) * 100\%$	
Рентабельність ВК (ROE), %	$ROE = (ЧП / ВК) * 100\%$	
Рентабельність інвестування бізнесу (ROI), %	$ROI = ((ЧП - І) / І) * 100\%$	

Джерело: складено автором на основі даних [1-6, 14, 16, 23-25].

Оцінка господарських ризиків є критично важливим, оскільки дозволяє своєчасно виявити потенційні загрози для бізнесу та вжити необхідних заходів для їх мінімізації чи усунення.

Систематичний аналіз ризиків допомагає керівництву приймати більш обґрунтовані управлінські рішення та забезпечувати стабільний розвиток в умовах невизначеності ринкового середовища, особливо враховуючи умови російсько-української війни.

1.4. Нормативно-правове регулювання господарських ризиків на підприємстві

В умовах ринкової економіки господарський ризик є ключовим елементом підприємництва в рамках правового поля.

На основі аналізу термінів, які є в чинному законодавстві можна стверджувати, що поняття «господарський ризик» відображає сукупність ризиків, притаманних суб'єктам економіки, однак, різноманітність визначень терміна «господарська діяльність» у різних нормативних актах ставить під сумнів повноту поняття «господарські ризики», так як зустрічається термін «ризик» в трактуванні поняття «підприємництво», але поряд з цим, присутня категорія «управління ризиками» [23, с.263].

Юридичний взаємозв'язок існує між поняттям «господарський ризик» і «підприємництво», адже процес прийняття відповідальності одночасно є й процесом прийняття на себе ризику.

Отже, здатність і готовність до ризику - якість, що притаманна підприємцю.

Зміст «господарського ризику» легко зрозуміти, оцінивши таке поняття, як «господарська діяльність» з погляду законодавства, це визначення подається у відповідних нормативних актах України. Юридичний взаємозв'язок поняття «господарський ризик» і «господарська діяльність» через інші юридичні категорії відображена в табл. 1.11.

Таблиця 1.11

Взаємозв'язок поняття «господарський ризик» через інші юридичні категорії

№	Документ	Поняття	Зміст і сутність
1	Стаття 22 Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV [8]	Підприємництво	«підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку»
2	Пункт 2 статті 3 Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV [8]	Господарська діяльність	«...господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність)»
3	Пункт. 14.1.36. Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI [29]		«...господарська діяльність - діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою самостійно та/або через свої відокремлені підрозділи, а також через будь-яку іншу особу, що діє на користь першої особи, зокрема за договорами комісії, доручення та агентськими договорами»
	Постанова КМУ «Про затвердження методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства...» від 16.02.2011 № 232 [33]	Управління ризиками	«...управління ризиками - процес, що триває протягом здійснення державно-приватного партнерства і передбачає виявлення, оцінку ризиків, визначення шляхів запобігання їх виникненню, ліквідацію негативних наслідків і передачу ризиків (включаючи страхування), а також прийняття ризиків»

Отож, у статті 22 *Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV* вказано, що «підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [8].

Термін «господарська діяльність» тісно пов'язаний з «господарським ризиком» пов'язаним з підприємництвом, частково розкривається в п. 2 статті 3 *Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV* :«...господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти

підприємництва - підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність)» [8].

В українському законодавстві існує ще одне роз'яснення поняття «господарська діяльність» в п. 14.1.36. *Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI*, що, на наш погляд, ускладнює конкретизацію поняття «господарський ризик»: «...господарська діяльність - діяльність особи, що пов'язана з виробництвом (виготовленням) та/або реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг, спрямована на отримання доходу і проводиться такою особою...» [29]. В табл. 1.12 представимо основні нормативно-правові документи, які регулюють господарські ризики

Таблиця 1.12

Нормативно-правові документи, які регулюють господарські ризики на підприємстві

Документ	Назва	Зміст
Кодекси	Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [8]	«...розкриває всі аспекти ведення бізнесу і ризиків, які йому притаманні, тобто визначає підприємницький ризик як правомірний елемент господарської діяльності»
	Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [29]	«...окреслює податкові ризики в господарській діяльності суб'єктів бізнесу, тобто містить положення щодо оцінки податкових ризиків»
Постанови	Постанови КМУ «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових...» від 20.05.2020 № 383 [32]	«...затвержені критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності»
	Постанова КМУ «Про затвердження методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними» від 16.02.2011 № 232 [33]	«...методика застосовується під час проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства, прийняття рішень про його здійснення, розподіл ризиків між державним і приватним партнерами на кожному етапі здійснення державно-приватного партнерства, укладення договору між ними»
Закони України	«Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V [39]	«...визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю)»

Продовження табл. 1.12

Документ	Назва	Зміст
Закони України	«Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-ІХ [40]	«...закон регулює відносини у сфері страхування, визначає загальні правові засади здійснення діяльності із страхування, надання посередницьких послуг і спрямований на посилення захисту прав та законних інтересів клієнтів, у тому числі споживачів, шляхом встановлення вимог до системи управління, платоспроможності страховиків...»
Наказ (МФУ)	«Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самокупності...» від 14.07.2016 № 616 [34]	«...встановлює розрахунок та інтерпретації інтегрального показника оцінки фінансового стану бенефіціара»

Нормативно-правове регулювання господарських ризиків на підприємстві - це сукупність правових норм, методів та інструментів, що застосовуються державними органами та самим підприємством для ідентифікації, оцінки та мінімізації потенційних ризиків у господарській діяльності, що здійснюється на мікрорівні і макрорівні - рис.1.9.

№	Рівень	Органи
1	 Макрорівень	<ul style="list-style-type: none"> • Державні органи регулювання • Міністерства та відомства • Національний банк України • Державна податкова служба
2	Мікрорівень	<ul style="list-style-type: none"> • Внутрішні служби підприємства • Відділ ризик-менеджменту • Служба економічної безпеки • Юридичний відділ

Рис.1.9.Юридичні рівні координування і мінімізації господарських ризиків на підприємстві

Джерело: розроблено і складено автором [28,29,30-41]

На макрорівні в Україні регулювання господарських ризиків на підприємствах здійснюють такі організації:

1. Національний банк України - здійснює регулювання банківських ризиків та фінансової стабільності.

2. Державна служба фінансового моніторингу України - контролює ризики, пов'язані з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) - регулює ризики на фондовому ринку та у сфері інвестиційної діяльності.

4. Державна регуляторна служба України - здійснює регулювання регуляторних ризиків підприємницької діяльності.

5. Державна податкова служба України - контролює податкові ризики.

6. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів - регулює ризики у сфері безпеки продукції.

7. Антимонопольний комітет України - контролює ризики, пов'язані з конкуренцією та монополізацією.

8. Верховний Суд України- найвища інстанція, що розглядає господарські справи в касаційному порядку.

9. Апеляційні господарські суди - переглядають рішення місцевих господарських судів.

Нормативні документи мікрорівня і елементи правової складової господарських ризиків на підприємстві представимо в табл. 1.13.

Таблиця 1.13

Нормативні документи мікрорівня і елементи правової складової господарських ризиків на підприємстві

№	Документ/складова	Перелік
1	Основні локальні нормативні документи (мікрорівень)	1. Положення про управління ризиками 2. Політика економічної безпеки 3. Посадові інструкції ризик-менеджерів 4. Регламенти проведення перевірок 5. Методики оцінки господарських ризиків 6. Плани реагування на ризикові події 7. Внутрішні стандарти безпеки
2	Елементи правової складової господарських ризиків (мікрорівень)	1. Договірне регулювання 2. Страхування ризиків 3. Правове забезпечення захисту інтересів 4. Патентно-ліцензійний захист 5. Правова експертиза документів 6. Нормативне забезпечення конфіденційності 7. Правові механізми вирішення спорів 8. Юридична відповідальність за порушення

Джерело: розроблено і складено автором

На мікрорівні найчастіше регулювання господарських ризиків здійснює Служба економічної безпеки підприємства, яка виконує такі основні функції:

1. Моніторинг та аналіз потенційних фінансових загроз.
2. Розробка заходів захисту від господарських ризиків.
3. Контроль за дотриманням безпекових процедур.
4. Перевірка контрагентів та персоналу.
5. Захист комерційної таємниці.
6. Координація з іншими підрозділами щодо управління ризиками.
7. Розслідування випадків порушень та інцидентів.

Правове регулювання господарських ризиків в Україні набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану та економічної нестабільності, оскільки ефективна система управління ризиками дозволяє підприємствам не лише виживати, але й розвиватися навіть у складних умовах.

Постанова КМУ «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» від 18.03.2022 № 314, також, визначає діяльність підприємств, в контексті управління господарськими ризиками функціонування суб'єктів в умовах воєнного стану [10].

Постійне вдосконалення нормативно-правової бази та створенням нових механізмів захисту підприємств від різноманітних господарських ризиків - є критично необхідним для відновлення та розвитку української економіки.

Висновки до розділу 1

Господарський ризик - це невід'ємна складова підприємницької діяльності, яка являє собою ймовірність виникнення несприятливих наслідків у процесі здійснення господарської діяльності.

Дослідивши поняття «ризик» з позиції різних авторів і мовного перекладу та «господарський ризик», дійшли висновку, що господарський ризик підприємства, який виникає в підприємницькій діяльності пов'язаний з виникненням ризикової ситуації і займає центральне місце в системі економічних ризиків.

1. Аргументовано, що господарський ризик підприємства - це ризик недосягнення мети діяльності підприємства через виникнення неочікуваних змін.

2. Визначено, що за класифікаційною ознакою господарський ризик поділяють: за походженням, за об'єктами ураження, за характером наслідків ризику, за умовою прийнятності, за можливістю уникнення, за ступенем прогнозування, за регулярністю, за часом, за характером взаємодії з іншими ризиками чи об'єктами, за масштабами ризику або ураження.

Аргументовано типологію господарських ризиків двох типів - це ризики пов'язані з купівельною спроможністю грошей й інвестиційні ризики від господарських проєктів.

Проаналізовано і схематично представлено процес мінімізації господарських ризиків на підприємстві.

Узагальнено існуючі вимоги до процесу мінімізації ризиків господарської діяльності і види факторів - це зовнішні - поділ яких здійснюється на прямого і непрямого впливу, й внутрішні.

Охарактеризовано принципи, складові і інструменти мінімізації господарських ризиків на підприємстві.

Визначено основні функції мінімізації господарських ризиків, серед яких: інноваційна, регулятивна, захисна, компенсуюча, соціально-економічна, аналітична; конкретизовано етапи процесу мінімізації господарських ризиків - ідентифікація, оцінка, планування заходів щодо мінімізації ризиків і контроль за господарськими ризиками.

Представлено групи методів зниження господарських ризиків: технічні, правові і організаційно-економічні.

3. Узагальнено алгоритм аналізу та оцінки господарського ризику підприємства і методи їх аналізу та оцінки, які поділяють на якісні, кількісні та комбіновані.

Встановлено, що до якісних відносять методи аналогій, критичних значень, дерева рішень, експертних оцінок, а до кількісних методів - чутливості, Монте-Карло, сценаріїв розвитку, аналітичний, доцільності витрат.

Запропоновано експертний метод застосувати в пропозиційному розділі роботи, а статистичний - в аналітичному розділі, для розрахунку порогу рентабельності і запасу фінансової міцності.

Узагальнено основні критерії класифікації зон господарського ризику підприємства.

Представлено показники оцінки інвестиційних проектів господарської діяльності, що впливають на ступінь господарського ризику підприємства, і показники оцінки господарських ризиків підприємства на основі фінансових показників, порогу рентабельності і запасу фінансової міцності.

4. Обґрунтовано нормативно-правове регулювання господарських ризиків на підприємстві, яке підтверджує, що конкретного тлумачення поняття «господарський ризик» в правових документах не має, але воно взаємопов'язано з поняттям «підприємництво» яке здійснюється на власний ризик підприємця, та поняттям «господарська діяльність», які наведено в Господарському Кодексі України, та з поняттям «управління ризиками» що представлено в Постанові КМУ «Про затвердження методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства...».

Узагальнено основні нормативно-правові документи, які регулюють господарські ризики: Господарський, Податковий Кодекси, Закони України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про страхування» та інші.

Встановлено, що координування і мінімізація господарських ризиків на підприємстві здійснюється на макрорівні (НБУ, Державна регуляторна служба України, Державна податкова служба України, Апеляційні господарські суди інші) та мікрорівні (юридичний відділ, відділ фінансів, служба економічної безпеки підприємства тощо).

РОЗДІЛ II

ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ ТОВ «КОМПАНІЯ ЕНЗИМ»

2.1. Комерційна характеристика і організаційна структура ТОВ «Компанія Ензим»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Компанія Ензим» (далі по тексту скорочено - ТОВ «Компанія Ензим») - це масштабне українське підприємство, яке є лідером на вітчизняному ринку дріжджового продукту й експортує власну продукцію на ринки 23 країн Європи, Азії, Африки. ТОВ «Компанія Ензим» – одна з найстійкіших біотехкомпаній Східної Європи.

Це сімейний бізнес у другому поколінні української родини підприємців Вовк. Материнська компанія, яка заснована ще у 1994 року і досі є найбільшим виробником сухих та пресованих хлібопекарських дріжджів у Східній Європі й багаторічним лідером на домашньому ринку України [54].

Музей компанії. На сайті ТОВ «Компанія Ензим» створений віртуальний музей, де можна відвідати його віртуальну екскурсію «Компанії Ензим» у форматі «3D-тур» та «Інтерактивна галерея». Експозиція, створена у 2020 році, охоплює історію підприємства з часу заснування – другої половини ХІХ століття, і до сьогоднішніх днів. Там, оцифровані унікальні документи, афіші, етикетки та світлини, які показують роботу підприємства та життя працівників у різні часи.

Успішність підприємства підтверджує частка продукції «Компанії Ензим» на українському ринку дріжджів, а також міжнародні сертифікати якості, серед яких ISO 22000, ISO 45001, ISO 14001, FSSC 22000, GMP+, Kosher та Halal. Продукція заводу під ТМ «Львівські дріжджі» забезпечує близько 54-62% дріжджового ринку України (2018-2024 роки) [54].

Фактологічний портрет ТОВ «Компанія Ензим» представлений на рис. 2.1.

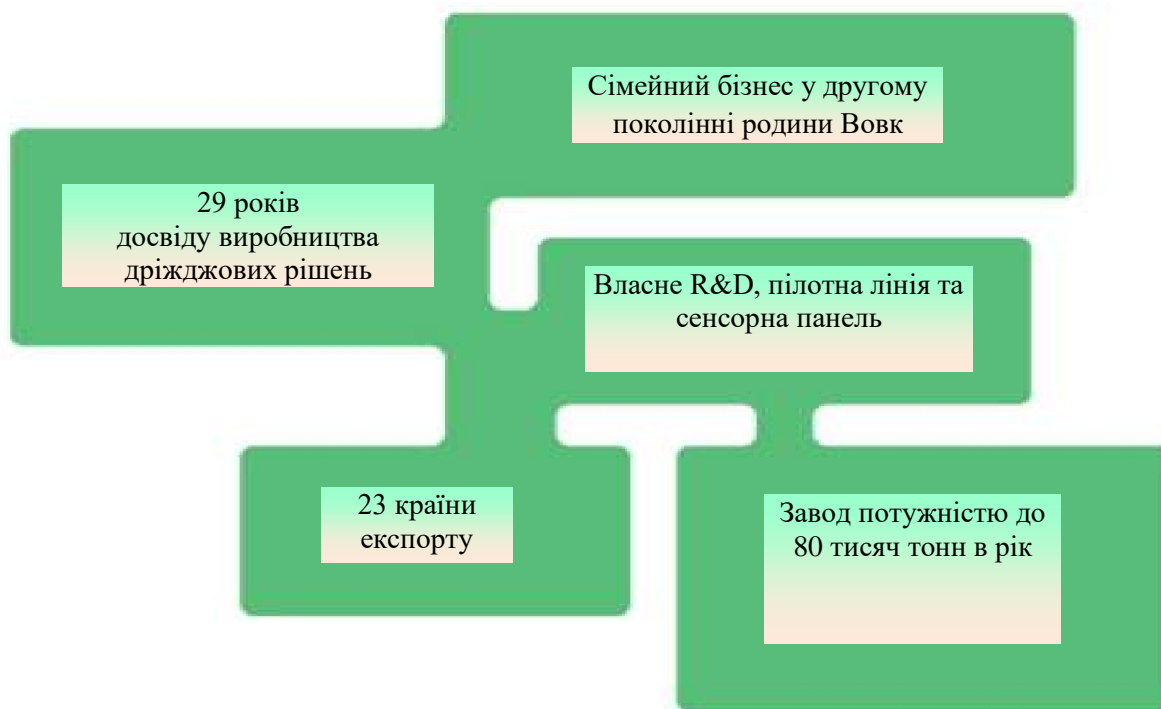

Рис. 2.1. Фактологічний портрет ТОВ «Компанія Ензим»

«Завжди на крок попереду» - девіз товариства, яке робить акцент на відкритості до інновацій та орієнтується на світові тенденції при виготовленні продукції. Історичну еволюцію розвитку підприємства представимо в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Історична еволюція розвитку ТОВ «Компанія Ензим»

№	Історична подія	Рік
1	У Львові була заснована броварня Грунда, де згодом почали виготовляти дріжджі як додатковий продукт	1870
2	Львівське Акційне Товариство Броварів та віденська компанія Mautner Markhof на базі броварні створили акціонерну спілку «Лисинецька Фабрика Пресованих дріжджів і спирту С.А.».	1922
3	Після закінчення Другої світової війни на місці Лисинецької фабрики з'явився Львівський дріжджовий завод, який виготовляв лише хлібопекарські дріжджі. У 1980-х на підприємстві змінилося 7 директорів	1945
4	Директором заводу призначили Ореста Вовка, що дало початок відродженню підприємства	1989
5	Підприємство було реорганізоване у Закрите акціонерне товариство «Ензим». Проведено повну автоматизацію та комп'ютеризацію процесів виробництва. Уже до 1996 року. «Ензим» першим в Україні почав виготовляти сухі дріжджі, а з 2003-го — експортувати їх за кордон. До 2003 року частка продукції компанії зросла майже до 50% усього ринку дріжджів України	1994
6	Компанія запустила систему біологічної очистки стоків у дві стадії: анаеробна очистка виробничих стоків з отриманням біогазу, аеробна доочистка стоків з отриманням органо-мінерального добрива	2005
7	Змінили тип і найменування на Приватне акціонерне товариство «Компанія Ензим»	2011

Продовження табл. 2.1

8	Компанія ухвалила рішення створювати біотехнологічні продукти на основі дріжджової клітини. До 2020 року «Компанія Ензим» заснувала власний центр R&D (досліджень та розробок), залучила до роботи до 20 науковців та дослідників галузі, та налагодила співпрацю з провідними науковими університетами та іншими біотехнологічними компаніями. Також створили та комерціалізували новий для компанії продукт — пробіотичні дріжджі для тваринництва.	2014
9	Розпочалося будівництво нового виробничого комплексу для виготовлення дріжджових екстрактів LinkCell. Європейський банк реконструкції та розвитку погодив кредит у розмірі 10 мільйонів євро для цього проекту. Загальна сума інвестицій склала близько 26 мільйонів євро.	2020
10	Попри повномасштабну війну компанія прийняла рішення продовжити будівництво нового заводу LinkCell, вивела Flakes в офлайн-ритейл. Головний офіс Enzym Group (австрійська вежа заводу XIX століття, яка зазнала реновації) номінували на архітектурну премію Європейського Союзу Mies van der Rohe Award.	2022
11	Enzym Group провели пусконаладжувальні роботи та запустили перше в Україні виробництво дріжджових екстрактів LinkCell. Восени компанія стала інтелектуальним партнером першого українського саміту нової їжі та технологій New Food Summit в Києві. За результатами цього ж року Enzym Group визнана найкращим родинним бізнесом України за версією бізнес-видання Forbes Ukraine, а співвласниця та голова Наглядової ради Олена Вовк увійшла до топ-50 жінок-лідерок України за версією того ж видання. Понад 60% продукції компанія експортує до 23 країн світу (Європи, Азії та Африки), зокрема в Бельгію, Польщу, Чехію, Хорватію, Болгарію, Нідерланди, Німеччину, Словаччину та інші.	2023
12	Загальними зборами акціонерів Приватного акціонерного товариства «Компанія Ензим» (надалі - Товариство та/або ПрАТ «Компанія Ензим»), що були проведені 20.01.2025 р. згідно ст.59 Закону України «Про акціонерні товариства» (протокол позачергових загальних зборів акціонерів № 1 від 20.01.2025р.) було прийнято рішення про припинення ПрАТ «Компанія Ензим» шляхом його перетворення в Товариство з обмеженою відповідальністю «Компанія Ензим» - ТОВ «Компанія Ензим».	2025

Джерело: складено автором на основі даних звіту «Звіт з управління за 2023 рік», що опублікований на сайті товариства [54].

Організаційна структура ТОВ «Компанія Ензим» - це система взаємозв'язків і підпорядкованості організаційних одиниць (підрозділів) підприємства. Вона визначає розподіл завдань, повноважень і відповідальності всередині організації, забезпечуючи ефективну координацію та управління всіма бізнес-процесами. ТОВ «Компанія Ензим» має головний офіс компанії розташований у м. Львові, що є історичним центром її діяльності. Організаційна структура підприємства включає різні відділи та підрозділи, відповідальні за виробництво, збут, маркетинг, фінанси й інші аспекти діяльності. На рис. 2.2 представлена організаційна структура управління ТОВ «Компанія Ензим».

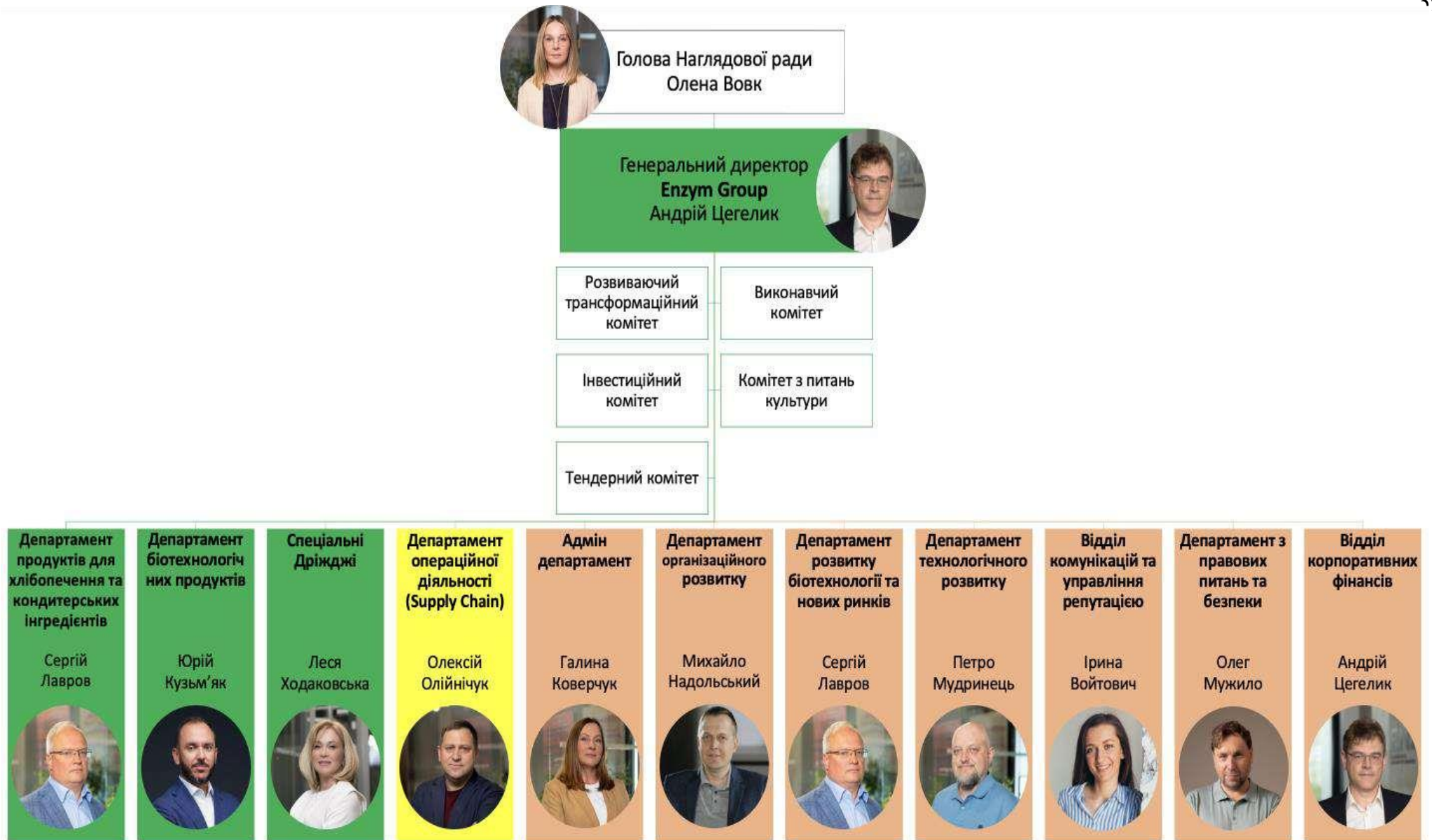

Рис.2.2. Організаційна структура управління ТОВ «Компанія Ензим» [54]

Основний ринок збуту товару емітента - Україна. Основні клієнти емітента - ТОВ «Астрей-7», ПП «Коровай», ТОВ «Талисман ЛТД», ТОВ «Прод - вектор», ТОВ «АТБ-Маркет», ПрАТ «Концерн Хлібпром» та інші.

Діяльність на зарубіжних ринках. Компанія провадить експорт хлібопекарських дріжджів понад 20 років здійснюючи поставки пресованих та сухих дріжджів і експортує власну продукцію на ринки 23 країн Європи, Азії, Африки. Експортні комерційні майданчики товариства наведені рис. 2.3.

Рис.2.3. Карта експортних майданчиків ТОВ «Компанія Ензим» через національні прапори країн-партнерів

95 % експорту здійснюється у канал В2В з торговими марками Extra та Effect+15%. У 2023 році динамічному розвитку в експорті країни Європи серед яких Польща, Німеччина, Чехія та інші.

Так, наприклад по сухих дріжджах об'єми виросли на 25% до показників 2022 року.

Також компанія активно рухається у представленні продукції пресованих та сухих дріжджів на полицях європейських супермаркетів, як з власними торговими марками Enzym Group так і продукцією PL, серед яких Drozdze Lwowskie, Effect, Marysia, Диво.

В цілому приріст у 2023 році становив 20% до показників 2022 року. Експорт складає майже 40% від всього об'єму виготовленої продукції на виробничих потужностях компанії.

2.2. Аналіз фінансово-економічних показників та ризиків господарської діяльності ТОВ «Компанія Ензим»

Чотири бізнес-напрямки та власний R&D центр забезпечують партнерів у 23 країнах світу харчовими, кормовими, хлібопекарськими та дріжджовими рішеннями для підвищення рівня життя людей, впроваджуючи біотехнології у їх повсякдення. Компанія Ензим розробляє і виготовляє інноваційні продукти на основі дріжджової клітини для чотирьох бізнес-напрямків виробництва - табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Бізнес-напрямки виробництва продукції ТОВ «Компанія Ензим»

№	Бізнес-напрямок	Назва бізнес-напрямку	Характеристика і зміст бізнес-напрямку виробництва
1	Інгредієнти для харчової промисловості	Enzym Food Solutions	Виробництво неактивних дріжджових пластівців Flakes та дріжджових екстрактів для виробників харчових продуктів, ароматів і рецептур на рослинній основі (vegan, vegetarian, flexitarian)
2	Тваринництво	Enzym Feed Solutions	Виробництво кормових добавок enzactive для всіх видів тварин та аквакультур для безпечного заміщення антибіотиків у годівництві та отримання екологічної продукції
3	Хлібопечення	Enzym Bakery Solutions	Виробництво хлібопекарських дріжджів («Львівські дріжджі», «Львівські дріжджі екстра», «Стандарт Хлібний Класичні», «Стандарт Хлібний Ефект +15% Extra»), сумішей та супутніх товарів «Вітапан» для хлібопекарської промисловості
4	Продукція для виробництва алкогольних напоїв	Enzym Alcohol Solutions	Виробництво дріжджів для вина, пива та для крафтового алкоголю («Первак», «Екстра Спиртові»). Компанія також розробляє та реалізує продукцію для виробництва алкогольних напоїв з використанням продуктів ферментації або відповідно до специфікацій клієнтів

Джерело: складено автором на основі даних економічної звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Номенклатурно-асортиментна продуктова лінійка ТОВ «Компанія Ензим» - це повний перелік усіх видів продукції, що виробляє та пропонує на ринку аналізоване підприємство. Розуміння та ефективне управління номенклатурно-асортиментною продукцією лінійкою є місцем для стратегічного розвитку ТОВ «Компанія Ензим» та її успішної діяльності на галузевому ринку. В табл. 2.3 представимо номенклатурно-асортиментну лінійку продуктів [53,54].

Таблиця 2.3

Номенклатурно-асортиментна лінійка продуктів ТОВ «Компанія Ензим»

Назва сфери	Номенклатура	Асортимент
Enzym Food Solutions 	Дріжджові екстракти	1.ExtraCell InTaste - лінійка дріжджових екстрактів ExtraCell InTaste отримана з первинно вирощених хлібопекарських дріжджів. 2.ExtraCell AdTaste - лінійка дріжджових екстрактів ExtraCellAdTaste характеризується високим вмістом нуклеотидів, отриманих з первинно вирощених дріжджів, які зазнали технічної обробки.
	Інактивні дріжджі	1.ExtraCell InStar - лінійка базових дріжджових пластівців – це натуральне джерело повноцінного білка, вітамінів та поживних речовин. 2.ExtraCell NutriStar - лінійка збагачених неактивних дріжджів. Продукти є джерелом веганського білка, мінералів необхідних для здорового харчування. 3.ExtraCell VitaStar - це комплекс корисних для здоров'я харчових добавок. 4.ExtraCell AlgaStar - джерело повноцінного веганського білка, клітковини та поживних речовин, виготовлені з неактивних дріжджів з додаванням мікроводоростей або ціанобактерій. 5.ExtraCell GustoStar – це лінійка неактивних дріжджових продуктів з акцентом на смак. Харчові дріжджі відомі своїм сирно-горіховим смаком "уамі". 6.Flakes – суперфуд із сирно-горіховим смаком і особливою хрумкістю. Флейки є чудовим джерелом повноцінного білка (45%), клітковини(21%) і вітамінів групи B, а ще їх використовують для покращення страв.
Enzym Feed Solutions 	Кормові добавки	1.EnzActive – це високоефективний пробіотичний препарат на основі живої дріжджової культури спеціально виділеногоштаму <i>Saccharomyces cerevisiae</i> . 2.EnzActive B – Дріжджова культура роду <i>Saccharomyces boulardii</i> . Високоефективна пробіотична кормова добавка, дія якої направлена напригнічення патогенної мікрофлори. 3.EnzActive Mix – Унікальна комбінація живих дріжджів роду <i>Saccharomyces cerevisiae</i> та комплексу 6 ферментів, що інкапсульовані шаром інактивнихдріжджових клітин. 4.EnzActive Protein Powder – Унікальний штамп дріжджової культури роду <i>Saccharomyces cerevisiae</i> забезпечує винятково високу натуральнуантиоксидантну дію. 5.EnzActive Pro – Синергетична кормова добавка спеціально відібраних дріжджів, бактерій, антиоксидантів, яка забезпечує баланс мікрофлорикишечника та покращує резистентність.
Enzym Bakery Solutions	Дріжджі для промислового хлібопечення	1.«ЕФЕКТ +15%» (для стандартного хліба)–дріжджі пресовані у фасуванні по 1 кг; 2.ЕКСТРА – дріжджі пресовані у фасуванні по 1 кг; 3.EXTRA – сухі дріжджі у фасуванні по 0,5 кг.
	Дріжджі для домашнього хлібопечення	1.«ЛЬВІВСЬКІ ДРІЖДЖІ» – пресовані у фасуванні по 42 г та 100 г. 2.«ЛЬВІВСЬКІ ДРІЖДЖІ» – сухі у фасуванні по 12 г та 100 г. Представлені як на продовольчих ринках, так і в невеличких магазинах та всіх форматах рітейлу.
	Торгові марки за кордоном	1.DROŽDŽE LWOWSKIE – пресовані у фасуванні 42 та 100 г; 2.EFFECT пресовані дріжджі у фасуванні 42 г; 3.EFFECT сухі дріжджі у фасуванні 7 г; 4.EXTRA та EFFECT + пресовані дріжджі у фасуванні 1 кг.

Продовження табл. 2.3

Назва сфери	Номенклатура	Асортимент
Enzym Bakery Solutions	Private Label	<p>На замовлення великих українських торгових мереж, таких як ТОВ «АТБ-маркет» та Групи компаній «Fozzy Group», ми виготовляємо сухі дріжджі під їхніми торговими марками:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.«Своя лінія» – сухі дріжджі у фасуванні 12 і 100 г; 2.«Премія» – сухі дріжджі у фасування 12 і 100 г.
<p>Enzym Alcohol Solutions</p> 	Дріжджі для домашнього алкоголю	<ol style="list-style-type: none"> 1.СПИРТОВІ EXTRA – пресовані дріжджі у фасуванні по 0,5 та 1 кг; 2.ПЕРВАК – пресовані дріжджі у фасуванні по 1 кг; 3.«Львівські дріжджі» – пресовані дріжджі у фасування по 1 кг; 4.Суміш «Первак» у фасуванні 0,175 кг. <p>Винні дріжджі, виготовлені на потужностях нашої компанії, завдяки багаторічній співпраці з нашим партнером WeissBioTech GmbH, використовуються виноробами по всьому світу у провідних виноробних регіонах, таких як Європа, Північна та Південна Америка, Південна Африка, Австралія та Нова Зеландія.</p>

Джерело: складено автором на основі даних економічної звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Оцінка обсягів продажу продукції ТОВ «Компанія Ензим» - це аналіз продукції, реалізованої підприємством за певний період часу, а саме за 2021-2023 роки.

Проведемо оцінку комерційної діяльності товариства в розрізі обсягів продажу продукції та визначимо її ринкову частку за аналітичні роки в табл. 2.4 в контексті обсягів реалізації продукції на внутрішньому та експортному ринках. Як свідчать розрахунки проведені в табл. 2.4, обсяги реалізованої продукції на внутрішньому ринку переважали обсяги експорту продукції у 2021-2023 роках ТОВ «Компанія Ензим».

Таблиця 2.4

Оцінка комерційної діяльності ТОВ «Компанія Ензим»: обсяги продажів та ринкова частка за 2021-2023 роки

Найменування продукції	Рік			Відхилення			
				абсолютне (+,-)		відносне (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Обсяг реалізованої продукції - внутрішній ринок, тис.грн	555507	884558	1130461	329051	245903	59,23	27,80
Обсяг реалізованої продукції -зовнішній ринок (експорт), тис.грн	344443	504695	707687	160252	202992	46,52	40,22
Загальний обсяг реалізованої продукції (чистий дохід, виручка), тис.грн.	899950	1389253	1838148	489303	448895	54,4	32,3
Частка реалізованої продукції на внутрішньому ринку в загальному обсязі реалізованої продукції, %	61,7	63,6	61,5	1,9	-2,1	3,08	-3,30
Частка експорту продукції в загальному обсязі реалізованої продукції, %	38,3	36,4	38,5	-1,9	2,1	-4,96	5,77
Всього, %	100	100	100	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі даних економічної звітності ТОВ «Компанія Ензим».

У 2021 році обсяги реалізованої продукції на внутрішньому ринку становили 555507 тис.грн. або 61,7% від загального обсягу реалізованої продукції, а обсяги

експорту продукції становили у 2021 році 344443 тис.грн. або 38,3% від загального обсягу реалізованої продукції. У 2022 році внутрішній ринок становив 884558 тис.грн., а експорт 504695 тис.грн., а структура складала 63,6% і 36,4% відповідно. У 2023 році обсяги реалізованої продукції на внутрішньому ринку становили 1130461 тис.грн. або 61,5%, а експорт становив 38,5% або 707687 тис.грн. В цілому обсяги реалізованої продукції зростали: у 2021 році - 899950 тис.грн., у 2022 році 1389253 тис.грн., у 2023 році зросли на 32,3% і становили 1838148 тис.грн. Динаміка і ринкова частка обсягів продажу продукції за 2021-2023 роки представлена на рис. 2.4.

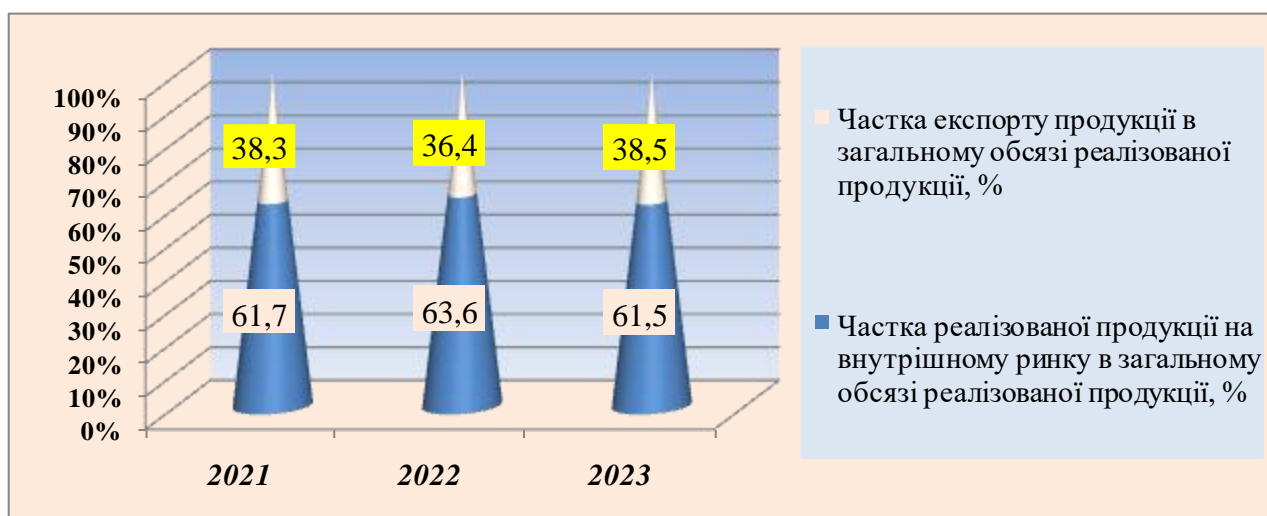

Рис.2.4. Внутрішня і зовнішня ринкова частка обсягів реалізованої продукції за 2021-2023 роки ТОВ «Компанія Ензим»

Аналіз техніко-економічних показників діяльності підприємства - це комплексне дослідження ключових параметрів, які характеризують ефективність роботи підприємства з технічної та економічної точки зору. Для аналізу техніко-економічних показників ТОВ «Компанія Ензим» використана економічна звітність за 2021-2023 роки, що включає різні економічні, фінансові, бухгалтерські документи. До основних можна віднести представлені в додатках А-Б (форма 1 і 2) та інші - інформація сайту товариства – <https://bake.expert/kompaniya/>.

Проведемо аналіз техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Компанія Ензим» в табл. 2.5 і представимо їх динаміку.

Таблиця 2.5

**Порівняльний аналіз основних техніко-економічних показників діяльності
ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки**

Показник	Рік			Відхилення			
	2021	2022	2023	Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
				2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	899950	1389253	1838148	489303	448895	54,4	32,3
Чисельність працівників, чол.	381	377	385	-4	8	-1	2,1
Собівартість продукції, тис.грн.	695355	1058159	1172158	362804	113999	52,2	10,8
Фінансові витрати, тис.грн.	12772	23506	46867	10734	23361	84,0	99,4
Інші витрати, тис.грн.	0	88761	27154	88761	-61607	100	-69,4
Валовий прибуток, тис.грн.	204595	331094	665 990	126499	334896	61,8	101,1
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис.грн.	19411	170401	385 993	150990	215592	777,9	126,5
Власний капітал, тис.грн.	550394	597 551	1274929	47157	677378	8,6	113,4
Чистий прибуток, тис. грн.	25 035	47157	255817	22122	208660	88,4	442,5
Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн.	531188	574754	1023763	43566	449009	8,2	78,1
Середньорічна вартість оборотних активів, тис.грн.	382763	409311	484904	26548	75 593	6,9	18,5
Витрати на 1 грн. чистої виручки від реалізації, грн.	0,77	0,76	0,64	-0,01	-0,12	-1,3	-15,8
Віддача основних засобів, тис. грн.	1,69	2,4	1,8	0,71	-0,6	42	-25
Продуктивність праці, тис.грн./чол.	2362	3685	4774	1323	1089	56	29,6
Рентабельність продажу, %	2,8	3,4	13,9	0,6	10,5	21,4	308,8
Рентабельність продукції, %	3,6	4,4	21,8	0,8	17,4	22,2	395,5

Джерело: складено і розраховано автором на основі фінансової звітності.

Протягом 2023 року Компанія Ензим регулярно сплачувала податки, забезпечувала стабільність продажу та отримання прибутку. У звітному 2023 році на підприємстві чимало зроблено для оптимізації управління витратами.

Наприкінці 2023 року було затверджено цільовий бюджет компанії на 2024 рік.

Це закладає фундамент для продуктивної роботи та виконання намічених власниками й керівництвом підприємства виробничих і комерційних стратегічних цілей.

У 2023 році чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) склав 1 838,1 млн грн, що на 32,3% більше, ніж у попередньому році.

Валовий прибуток компанії у звітному 2023 році склав 666,0 млн грн., прибуток від операційної діяльності 386,0 млн грн, а чистий прибуток – 255,8 млн грн. Підвищення обсягу продажів є важливим досягненням компанії на тлі війни в Україні та скорочення ринку, а підприємство є прибутковим на галузевому ринку.

Середньооблікова чисельність працівників у 2021 році становила 381 особу, у 2022 році 377 осіб, у 2023 році 385 осіб.

Собівартість реалізованої продукції зростала: у 2021 році становила 695355 тис.грн., у 2022 році зростала на 52,2% відносно попереднього року, у 2023 році на 10,8% відносно показника 2022 року.

Фінансові витрати зростали від 12772 тис.грн. у 2021 році до 46867 тис.грн. у 2023 році. Інші витрати у 2021 році становили 0 грн., а у 2023 році зросли до 27154 тис.грн. порівняно зі значенням показника 2022 року і його значення - 88761 тис.грн.

Власний капітал товариства зростав і у 2021 році становив 550394 тис.грн., у 2022 році зріс до 597551 тис.грн., у 2023 році зріс до 1274929 тис.грн., що більше на 113,4%.

Середньорічна вартість основних засобів товариства зростала зі значення

531188 тис.грн. у 2021 році до 574754 тис.грн., і у 2023 році до 1023763 тис.грн.

Середньорічна вартість оборотних активів ТОВ «Компанія Ензим» зростала зі значення 382763 тис.грн. у 2021 році до 409311 тис.грн. у 2022 році, і становила у 2023 році 484904 тис.грн.

Витрати на 1 гривню чистої виручки від реалізації продукції у 2021 році становили 0,77 грн., у 2022 році 0,76 грн., у 2023 році 0,64 грн.

Віддача основних засобів у 2021 році становила 1,69 тис.грн., у 2022 році зросла до значення 2,4 тис.грн., у 2023 році зменшилася до значення 1,8 тис.грн.

Продуктивність праці у 2021 році дорівнювала 2362 тис.грн./особу, у 2022 році 3685 тис.грн. / особу, у 2023 році показник зріс на 29,6 % і становив 4774 тис.грн.

Рентабельність продажу у 2021 році становила 2,8%, у 2022 році 3,4%, у 2023 році 13,9%, а рентабельність продукції зростала також: у 2021 році становила 3,6%, у 2022 році зросла до 4,4%, у 2023 році дорівнювала 21,8% або збільшилася на 17,4% в абсолютному значенні.

Аналіз ресурсного забезпечення діяльності ТОВ «Компанія Ензим» - це комплексна оцінка наявності, достатності та ефективності використання основних засобів, оборотних коштів і трудових ресурсів товариства.

Аналіз основних засобів і нематеріальних активів ТОВ «Компанія Ензим» - це процес вивчення стану, структури, руху та ефективності використання основних засобів і нематеріальних активів підприємства, які використовуються в його господарській діяльності протягом тривалого періоду.

Щодо основних засобів ТОВ «Компанія Ензим», то цей аналіз включає оцінку динаміки, складу та технічного стану основних засобів, їх зносу та оновлення, а також розрахунок показників віддачі, місткості та озброєності, що дозволяє зробити висновки про ефективність використання основних засобів ТОВ «Компанія Ензим» та визначити напрямки їх оптимізації.

В табл. 2.6 проаналізуємо склад і структуру основних засобів товариства.

Таблиця 2.6

**Динаміка складу і структури основних засобів ТОВ «Компанія Ензим» за
2021-2023 роки**

Показник	Рік			Відхилення			
	2021	2022	2023	Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
				2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
1.Будівлі та споруди, тис.грн.	145566	135086	435677	-10480	300 591	-7,20	222,52
2.Машини та обладнання, тис.грн.	141996	137403	834447	-4593	697 044	-3,23	507,30
3.Транспортні засоби, тис.грн.	5 458	4 135	78666	-1323	74 531	-24,24	1802,44
4.Земельні ділянки, тис.грн.	0	0	0	0	0	0	0
5.Інші, тис.грн.	19414	15788	29666	-3 626	13 878	-18,68	87,90
Всього вартість основних засобів, тис.грн.	312434	292412	1378456	-20022	1 086 044	-6,41	371,41
Структура основних засобів, %							
Всього вартість основних засобів, %, в тому числі:	100	100	100	0	0	0	0
-будівлі та споруди, %	46,59	46,20	31,61	-0,39	-14,59	-0,84	-31,58
-машини та обладнання, %	45,45	46,99	60,53	1,54	13,54	3,39	28,81
-транспортні засоби, %	1,75	1,41	5,71	-0,34	4,3	-19,43	304,96
-земельні ділянки, %	0	0,	0	0	0	0	0
-інші, %	6,21	5,40	2,15	-0,81	-3,25	-13,04	-60,19

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

З табл. 2.6 можна зробити висновок, що основні засоби виробничого призначення у 2021 році становили 312434 тис.грн., у 2022 році - 292412 тис.грн., що менше на 6,41% у відносному значенні, а у 2023 році показник становив 1378456 тис.грн., що суттєво більше значення показника 2022 року, а саме на 1086044 тис.грн. в абсолютному значенні.

Серед основних засобів виробничого призначення ключову позицію займають машини та обладнання: у 2021 році показник становив 141996 тис.грн., у 2022 році показник зменшився до 137403 тис.грн., а у 2023 році збільшився до

834447 тис.грн., а їх частка по роках становила у 2021 році 45,45%, у 2022 році 46,99%, у 2023 році 60,53%; будівлі та споруди у 2021 році становили 145566 тис.грн. або 46,59% у загальній вартості основних засобів, у 2022 році 135086 тис.грн. або 46,20% у загальній вартості основних засобів, у 2023 році 435677 тис.грн. а їх питова вага дорівнювала 31,61%; транспортні засоби у 2021 році становили 5458 тис.грн., а частка 1,75%, у 2022 році 4135 тис.грн. або 1,41%, у 2023 році 78666 тис.грн. або 5,71% в загальній вартості основних засобів; інші основні засоби у 2021 році становили 19414 тис.грн. або 6,21%; у 2022 році 15788 тис.грн. або 5,4%; у 2023 році 29666 тис.грн. або 2,15% в загальній частині основних засобів ТОВ «Компанія Ензим». Земельні ділянки протягом аналітичного періоду становили 0 тис.грн.

В табл. 2.7 проаналізуємо вартість і рух, ефективність формування та експлуатації техніко-технологічної бази - основних засобів ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.7

Оцінка вартості, руху, ефективності формування і експлуатації техніко-технологічних ресурсів (основних засобів) ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Показники оцінки вартості основних засобів (ОЗ)							
Вартість ОЗ введених, тис.грн.	58134	29888	974322	-28246	944434	-48,59	3159,9
Вартість ОЗ виведених, тис. грн.	45024	49020	13110	3996	-35910	8,88	-73,26
Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн.	531188	574754	1023763	43566	449009	8,2	78,1
Амортизація ОЗ, тис. грн	247820	296840	79818	49020	-217022	19,78	-73,11
Залишкова вартість ОЗ, тис. грн.	312434	292412	1378456	-20022	1086044	-6,41	371,41
Первісна вартість ОЗ, тис.грн.	560255	589253	1458274	28998	869021	5,18	147,48

Продовження табл. 2.7

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Показники оцінки стану і руху основних засобів							
Ступінь зносу ОЗ, %	44,2	50,3	5,4	6,1	-44,9	13,8	-89,26
Ступінь придат ОЗ, %	55,8	49,7	94,6	-6,1	44,9	-10,93	90,34
Коефіцієнт введення ОЗ, %	10	5	70	-5	65	-50	1300
Коефіцієнт вибуття ОЗ, %	8	8,7	2,2	0,7	-6,5	8,75	-74,71
Оцінка ефективності формування і експлуатації техніко-технологічної бази							
Віддача ОЗ, тис. грн.	1,69	2,4	1,8	0,71	-0,6	42	-25
Місткість ОЗ, тис. грн.	0,59	0,42	0,55	-0,17	0,13	-28,8	31
Рентабельність ОЗ, %	4,7	8,2	24,9	3,5	16,7	74,47	203,66
Озброєність, тис. грн./особу	1394	1524	2659	130	1135	9,33	74,48
Коефіцієнт використання виробничої потужності, %	64,5	80,2	90	15,7	9,8	24,34	12,2

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Отож, як показали розрахунки наведені в табл. 2.7 вартість основних засобів введених становить 58134 тис.грн. у 2021 році у 2022 році 29888 тис.грн., у 2023 році 974322 тис.грн., а виведених основних засобів у 2021 році 45024 тис.грн., у 2022 році 49020 тис.грн., у 2023 році 13110 тис.грн., що менше на 73,26% відносно показника 2022 року. Ступінь зносу і придатності, який сумарно становить 100% на товаристві становив у співвідношеннях: у 2021 році 44,2%:55,5%, у 2022 році 50,3%:49,7%, у 2023 році 5,4%:94,6%. Придатне обладнання суттєво перевищує зношене. Коефіцієнт введення основних засобів становив у 2021 році 10%, у 2022 році 5%, у 2023 році 70%. Коефіцієнт вибуття у 2021 році становив 8%, у 2022 році 8,7%, у 2023 році 2,2%. Віддача основних засобів у 2021 році становила 1,69 тис.грн., у 2022 році зросла до значення 2,4 тис.грн., у 2023 році зменшилася до значення 1,8 тис.грн. Місткість основних засобів ТОВ «Компанія Ензим» у 2021 році становила 0,59 тис.грн., у 2022 році 0,42 тис.грн., у 2023 році 0,55 тис.грн.

Рентабельність основних засобів у 2021 році - 4,7%, у 2022 році 8,2%, у 2023 році 24,9%, адже зростав чистий прибуток підприємства і сума введених основних засобів. Озброєність праці зростала: у 2022 році становила 1524 тис.грн./особу, у 2023 році 2659 тис.грн./особу. Коєф. використання виробничої потужності у 2021 році становив 64,5%, у 2022 році 80,2%, 90% у 2023 році або зріс на 12,2%.

Оборотні кошти ТОВ «Компанія Ензим» - це фінансові ресурси, які підприємство вкладає в оборотні активи. Наведемо їх склад в табл. 2.8 для досліджуваного товариства.

Таблиця 2.8

Аналіз компонентів оборотних активів ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 р

Елемент активу	Рік			Абсолютне, (+,-)		Відносне, %	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
1.Запаси, тис.грн.	163981	209554	204686	45573	-4868	27,79	-2,32
<i>1.1.виробничі запаси, тис.грн.</i>	146263	181174	167648	34911	-13526	23,87	-7,47
<i>1.2.незавершене виробництво, тис.грн.</i>	1030	4607	4654	3577	47	347,28	1,02
<i>1.3.готова продукція, тис.грн.</i>	12809	17466	26574	4657	9108	36,36	52,15
<i>1.4. товари, тис.грн.</i>	3879	6307	5810	2428	-497	62,59	-7,88
2.Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, тис.грн.	54921	86590	126656	31669	40066	57,66	46,27
3.Дебіторська заборгованість за розрахунками: в т.ч.							
<i>3.1.за виданими авансами, тис.грн.</i>	17605	42818	85347	25213	42529	143,21	99,33
<i>3.2.з бюджетом, тис.грн.</i>	20698	33763	320	13065	-33443	63,12	-99,05
<i>3.3.у тому числі з податку на прибуток, тис.грн.</i>	7008	0	0	-7008	0	-100,00	100,00
4.Інша поточна дебіторська заборгованість, тис.грн.	297	682	55 623	385	54941	129,63	8055,87
5.Гроші і еквіваленти, тис.грн.	110802	27611	6562	-83191	-21049	-75,08	-76,23
<i>5.1.готівка, тис.грн.</i>	135	207	219	72	12	53,33	5,80
<i>5.2.рахунки в банках, тис.грн.</i>	110667	27404	6343	-83263	-21061	-75,24	-76,85
6.Інші оборотні активи, тис.грн.	14459	8293	5710	-6166	-2583	-42,64	-31,15
ΣОборотні активи, тис.грн.	382763	409311	484904	26548	75593	6,9	18,5

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних фінансової ТОВ «Компанія Ензим».

Як показали розрахунки складу оборотних активів ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки та їх вартості, то доцільно зауважити, що запаси становлять найбільшу частку серед всіх оборотних активів товариства. У 2021 році запаси становили 163981 тис.грн., у 2022 році 209554 тис.грн., у 2023 році 204686 тис.грн., що менше попереднього року на 2,32%. Виробничі запаси у 2021 році становили 146263 тис.грн., у 2022 році 181174 тис.грн., у 2023 році 167648 тис.грн. Зростала вартість об'єктів незавершеного виробництва: у 2021 році становила 1030 тис.грн., у 2022 році 4607 тис. грн., у 2023 році 4654 тис.грн. Готова продукція у 2021 році становила 12809 тис. грн., у 2022 році 17466 тис.грн., у 2023 році показник становив 26574 тис. грн.

Вартість товарів у 2021 році становила 3879 тис.грн., у 2022 році 6307 тис.грн., у 2023 році 5810 тис.грн. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи і послуги у 2021 році становила 54921 тис.грн., у 2022 році 86590 тис.грн., у 2023 році 126656 тис.грн., що більше показника 2022 року на 46,27%. Дебіторська заборгованість за виданими авансами, з бюджетом, з податку на прибуток становила:

1) за виданими авансами у 2021 році становила 17605 тис.грн., у 2022 році становила 42818 тис.грн., у 2023 році - 85347 тис.грн., що більше показника 2022 року на 99,33% у відносному виразі;

2) з бюджетом у 2021 році становила 20698 тис.грн., у 2022 році 33763 тис.грн., у 2023 році 320 тис.грн., що суттєво менше ніж у 2022 році;

3) з податку на прибуток у 2021 році становила 7008 тис.грн., у 2022-2023 роках дебіторської заборгованості за даним видом витрат не було.

Інша поточна дебіторська заборгованість у 2021 році становила 297 тис.грн., у 2022 році 682 тис.грн., у 2023 році збільшилася до 55623 тис.грн. Гроші та їх еквіваленти у 2021 році становили 110802 тис.грн., у 2022 році 27611 тис.грн., у 2023 році показник зменшився до 6562 тис.грн., або зменшився на 76,23%. Готівка становила у 2021 році 135 тис.грн., у 2022 році 207 тис.грн., у 2023 році 219

тис.грн., або збільшилася на 5,8% у відносному виразі. Рахунки в банках у 2021 році становили 110667 тис.грн., у 2022 році показник зменшився до 27404 тис.грн., у 2023 році до 6343 тис.грн. Інші оборотні активи становили у 2021 році 14459 тис.грн., у 2022 році показник становив 8293 тис.грн., у 2023 році був 5710 тис.грн.

В цілому оборотні активи у 2021 році становили 382763 тис.грн., у 2022 році показник збільшився на 6,9 і становив 409311 тис.грн., у 2023 році показник становив 484904 тис.грн. або збільшився на 18,5% у відносному розрахунку.

В табл. 2.9 проведемо оцінку показників ефективності використання оборотних активів ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.9

Аналіз результативності використання оборотних активів ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Показник	Рік			Абсолютне відхилення (+,-)		Відносне відхилення (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Показники оцінки ефективності використання оборотних активів							
Коеф. оборотності ОА, оборотів	2,35	3,4	3,8	1,05	0,4	44,6	11,8
Коеф. завантаження ОА, тис. грн.	0,4	0,29	0,26	-0,11	-0,03	-27,5	-10,34
Термін одного обороту ОА, днів	155	107	96	-48	-11	-30,97	-10,28
Рентабельність ОА, %	6,6	11,5	52,7	4,9	41,2	74,24	358,26

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Коефіцієнт оборотності оборотних активів ТОВ «Компанія Ензим» у 2021 році становив 2,35 оборотів, у 2022 році 3,4 обороти, у 2023 році становив 3,8 оборотів, а коефіцієнт завантаження у 2021 році становив 0,4 грн., у 2022 році 0,29 грн., у 2023 році 0,26 грн.

Термін одного обороту у 2021 році становив 155 днів, у 2022 році 107 днів, у 2023 році 96 днів, а рентабельність оборотних активів у 2021 році становив 6,6%, у 2022 році 11,5%, у 2023 році 52,7 %.

На рис. 2.5 представимо динаміку вартості оборотних і необоротних активів ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки.

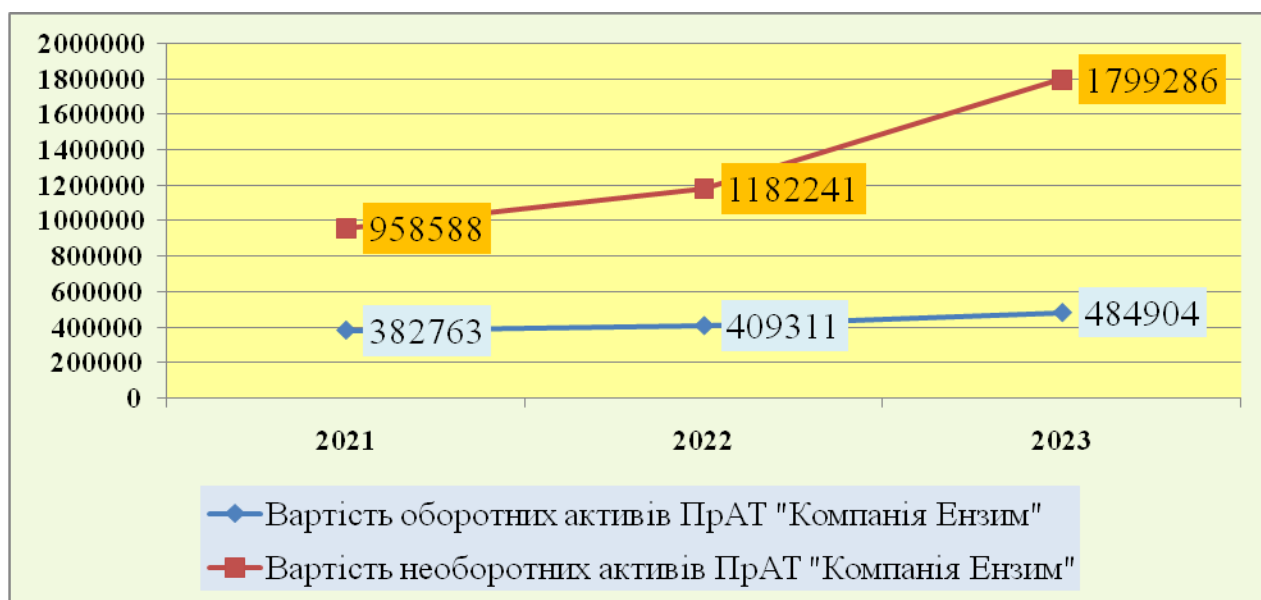

Рис.2.5. Динаміка вартості оборотних і необоротних активів ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Персонал ТОВ «Компанія Ензим» - це сукупність усіх працівників підприємства, включаючи керівників, службовців, спеціалістів, робітників та допоміжний персонал, які забезпечують виробництво і реалізацію продукції компанії.

Важливість персоналу полягає в тому, що він є ключовим ресурсом підприємства, від кваліфікації, досвіду й мотивації якого залежить ефективність виробничих процесів, якість продукції, інноваційний розвиток та, в кінцевому результаті, конкурентоспроможність та успіх ТОВ «Компанія Ензим» на ринку біотехнологій та харчової промисловості.

Склад персоналу, показники його руху, ефективності використання і оплати праці на ТОВ «Компанія Ензим» за 2021- 2023 роки проаналізовано в табл. 2.10.

**Аналіз складу, руху, продуктивності і оплати праці персоналу ТОВ
«Компанія Ензим» за 2021-2023 роки**

Показник	2021	2022	2023	Абс. відхилення, (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Кадровий склад і чисельність персоналу					
Середньооблікова чисельність працівників, осіб, в тому числі:	381	377	385	-4	8
1) керівники, осіб	28	27	28	-1	1
2) спеціалісти, осіб	31	32	32	1	0
3) робітники, осіб	278	272	279	-6	7
4) службовці, осіб	41	46	46	5	0
Промислово-виробничий персонал (ПВП), осіб	354	351	352	-3	1
Непромисловий персонал (НП), осіб	27	26	33	-1	7
Прийнято працівників, ос.	15	2	14	-13	12
Вибуло працівників, осіб, в тому числі:	12	6	6	-6	0
1) за власним бажанням, осіб	11	6	4	-5	-2
2) за порушення трудової дисципліни, осіб	0	0	0	0	0
3) скорочення штатних працівників, осіб	0	0	0	0	0
4) з інших причин не пов'язаних з виробництвом, осіб	1	0	2	-1	2
Аналіз руху персоналу					
Коеф. обороту прийнятих праців., %	3,9	0,5	3,6	-3,4	3,1
Коеф. обороту вивільнених праців., %	3,1	1,6	1,5	-1,5	-0,1
Коеф. загального обороту перс, %	7,0	2,1	5,1	-4,9	3
Коеф. плинності кадрів, %	3,1	1,6	1,5	-1,5	-0,1
Коеф. сталості кадрів, %	96,8	98,4	98	1,6	-0,4
Оцінка ефективності формування і використання персоналу					
Виробіток (прод. праці), тис. грн/ос.	2362	3685	4774	1 323	1 089
Трудомісткість, ос./тис. грн	0,0004	0,0003	0,0002	-0,0001	-0,0001
Озброєність праці, тис. грн/особу	1394	1524	2659	130	1135
Чистий прибуток на 1 праців., тис.грн.	65,7	125	664	59,3	539
Оцінка ефективності оплати праці персоналу					
Середньомісячна ЗП 1 ос, тис. грн./ос.	31,3	34,5	43,3	3,2	8,8
Зарплатомісткість, тис. грн	0,15	0,11	0,1	-0,04	-0,01
Зарплатовіддача, тис. грн	6,26	8,9	9,1	2,64	0,2

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Як свідчать розрахунки табл. 2.10, середньооблікова чисельність працівників у 2021 році становила 381 особу, у 2022 році 377 особа, у 2023 році 385 осіб, що більше 2022 року на 8 осіб. Чисельність робітників у 2021 році становила 278 осіб, у 2022 році 272 особи, у 2023 році 279 осіб, чисельність службовців 41 особу у 2021 році, у 2022 і 2023 роках 46 осіб, тобто не змінювалася. Спеціалісти склали у 2021 році 31 особу, у 2022 році і 2023 році 32 особи, а керівники 28 осіб у 2021 році та 27 осіб у 2022 році і 28 осіб у 2023 році. Прийнято на товариство у 2021 році було 15 осіб, у 2022 році 2 особи, у 2023 році 14 осіб, а вибуло з товариства у 2021 році 12 осіб, і 6 осіб у 2022 і 2023 році. Чисельність промислово-виробничого персоналу у 2021 році становила 354 особи, у 2022 році 351 особа, у 2023 році 352 особи; непромисловий персонал у 2021 році становив 27 осіб, у 2022 році 26 осіб, у 2023 році 33 особи. Промислово-виробничий персонал перевищував чисельність непромислового персоналу протягом трирічного періоду. Статистика вибулих з товариства працівників наступна:

- 1) за власним бажанням вибуло у 2021 році 11 осіб, у 2022 році і 2023 році 6 осіб;
- 2) з інших причин не пов'язаних з виробництвом у 2021 році вибула 1 особа, а у 2023 році 2 особи;
- 3) за порушення трудової дисципліни та скорочення штатних працівників на товаристві за трирічний період не відбувалося.

Аналіз руху персоналу показав, що:

- 1) коефіцієнт обороту прийнятих працівників у 2021 році становив 3,9%, у 2022 році 0,5%, у 2023 році 3,6%;
- 2) коефіцієнт обороту вивільнених працівників у 2021 році становив 3,1%, у 2022 році 1,6%, у 2023 році 1,5%;
- 3) коефіцієнт загального обороту персоналу у 2021 році становив 7%, у 2022 році 2,1%, у 2023 році 5,1%;

4) коефіцієнт плинності кадрів у 2021 році дорівнював 3,1%, у 2022 році 1,6%, у 2023 році 1,5%;

5) коефіцієнт сталості кадрів, який характеризує питому вагу працівників у середньообліковій чисельності, що на момент дослідження відпрацювали рівно один рік на ТОВ «Компанія Ензим» у 2021 році становив 96,8%, у 2022 році 98,4%, у 2023 році 98%.

Розраховані показники оцінки ефективності формування і використання персоналу ТОВ «Компанія Ензим» показали:

1) продуктивність праці персоналу у 2021 році становила 2362 тис.грн./особу, у 2022 році 3685 тис.грн./особу, у 2023 році 4774 тис.грн./особу; трудомісткість – це обернений показник до продуктивності праці - у 2021 році становив 0,0004 ос./тис.грн., у 2022 році 0,0003 ос./тис.грн., у 2023 році 0,0002 ос./тис.грн.;

2) озброєність праці у 2021 році сягала 1394 тис.грн./особу, у 2022 році 1524 тис.грн./особу, у 2023 році 2659 тис.грн./особу;

3) чистий прибуток на одного працівника ТОВ «Компанія Ензим» у 2021 році дорівнював 65,7 тис.грн., у 2022 році 125 тис.грн., у 2023 році 664 тис.грн.

Розрахунок показників оцінки ефективності оплати праці персоналу ТОВ «Компанія Ензим» свідчить про те що показник:

1) середньомісячна заробітна плата одного працівника становила 31,3 тис.грн./ос., у 2022 році зросла на 3,2 тис.грн./особу і становила 34,5 тис.грн./ос., у 2023 році збільшилася на 8,8 тис.грн./особу була 43,3 тис.грн./ос.;

2) зарплатомісткість у 2021 році дорівнювала 0,15 тис.грн., у 2022 році 0,11 тис.грн., у 2023 році 0,1 тис.грн., а зарплатовіддача у 2021 році становила 6,26 тис.грн., у 2022 році 8,9 тис.грн., у 2023 році 9,1 тис.грн.

Динаміка чисельності працівників за трирічний період представлений на рис. 2.6.

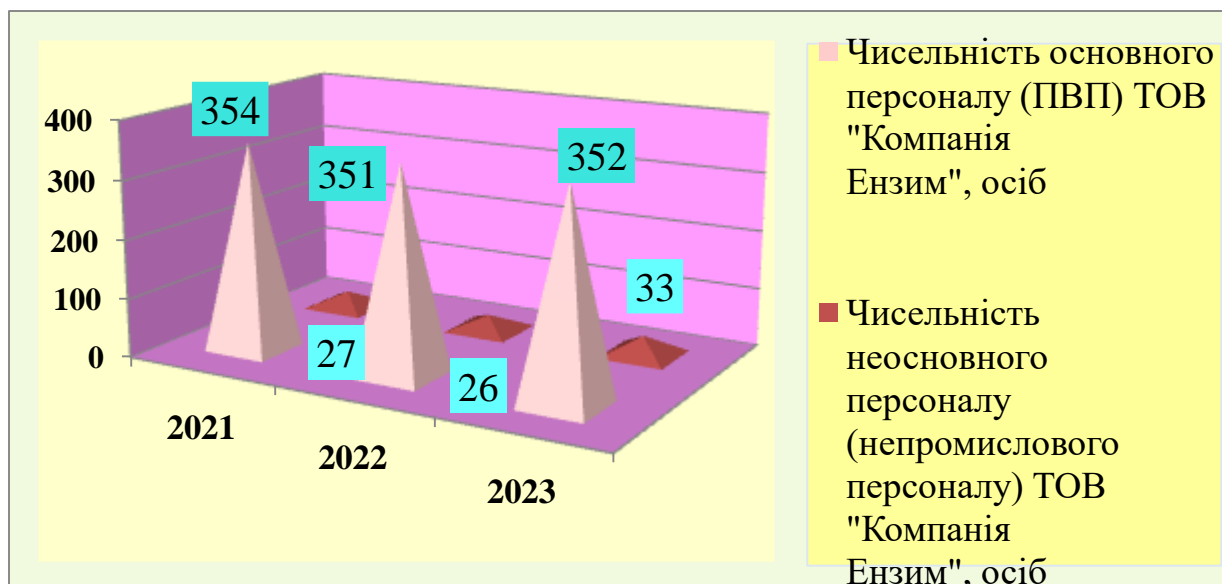

Рис.2.6. Динаміка чисельності основного і неосновного персоналу ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Соціальні аспекти та кадрова політика ТОВ «Компанія Ензим». «Компанія Ензим» десятиліттями підтримує репутацію, головним пріоритетом якого є висока якість і безпечність продукції, екологічність виробництва, стійкість в умовах перебудови ринку та в умовах криз, а також професіоналізм працівників компанії. Позитивний імідж компанії в Україні та світі є результатом спільної праці цілої команди висококваліфікованих співробітників, що завдяки своїм професійним якостям забезпечили інтенсивний розвиток нашого підприємства. ТОВ «Компанія Ензим» послідовно дотримується політики рівних можливостей, за якої на вибір працівника не може впливати стать, сімейний стан, сексуальна орієнтація, релігія, вік, інвалідність (якщо людина здатна виконувати роботу), раса, колір шкіри, національність або етнічне чи національне походження.

Критеріями вибору слугують лише професійний досвід, освіта за профілем посади та відповідність особистих цінностей працівника корпоративним цінностям компанії.

Витрати ТОВ «Компанія Ензим» - це регулярні видатки підприємства, пов'язані з його щоденною операційною діяльністю [17,53,54].

Вони необхідні для забезпечення безперервного функціонування компанії та виробництва продукції.

Ефективне керування поточними витратами є ключовим фактором для підтримки конкурентоспроможності та фінансової стабільності ТОВ «Компанія Ензим». Аналіз витрат товариства представимо в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз витрат ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Показник	Рік			Відхилення			
				абсолютне (+,-)		відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	695355	1058159	1172158	362804	113999	52,2	10,8
Адміністративні витрати, тис.грн.	68 192	72 358	100992	4166	28634	6,1	39,6
Витрати на збут, тис.грн.	84 909	79 285	137761	-5624	58476	-6,6	73,8
Інші операційні витрати, тис.грн.	34 309	37 745	65710	3436	27965	10	74,1
Фінансові витрати, тис.грн.	12772	23506	46867	10734	23361	84,0	99,4
Інші витрати, тис.грн.	0	88761	27154	88761	-61607	100	-69,4
Витрати на 1 грн. чистої виручки від реалізації, грн.	0,77	0,76	0,64	-0,01	-0,12	-1,3	-15,8

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Представимо динаміку витрат на собівартість реалізованої продукції і витрат, які не входять до виробничої собівартості товариства – це адміністративні витрати, витрати на збут і інші операційні витрати на рис. 2.7.

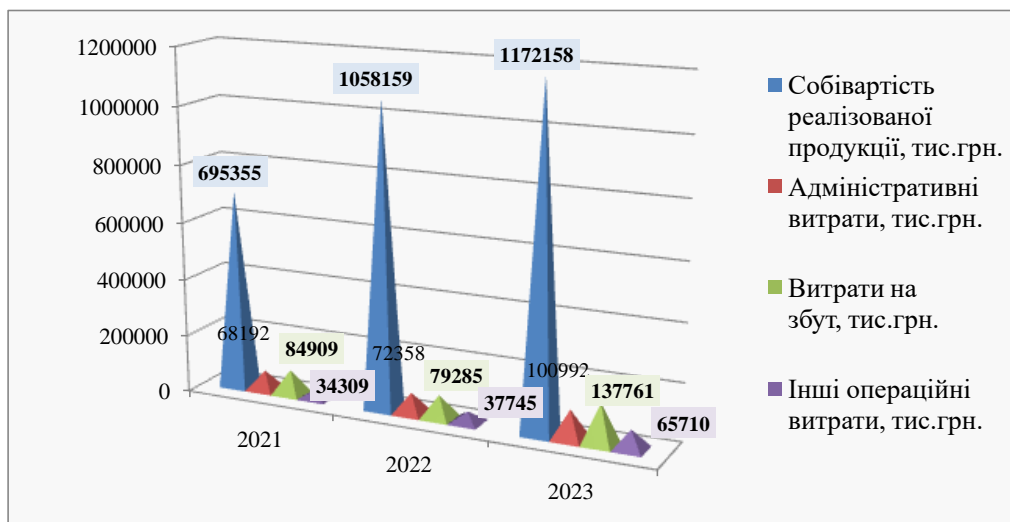

Рис.2.7. Динаміка собівартості реалізованої продукції і витрат, які не входять до виробничої собівартості ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Собівартість реалізованої продукції зростала: у 2021 році становила 695355 тис.грн., у 2022 році зростала на 52,2% відносно попереднього року, у 2023 році на 10,8% відносно показника 2022 року.

Адміністративні витрати у 2021 році становили 68192 тис.грн., у 2022 році становили 72358 тис.грн., у 2023 році зросли на 39,6% порівняно з 2022 роком. Витрати на збут у 2021 році становили 84909 тис.грн., у 2022 році 79285 тис.грн., у 2023 році 137761 тис.грн.

Інші операційні витрати у 2021 році дорівнювали 34309 тис.грн., у 2022 році становили 37745 тис.грн., у 2023 році 65710 тис.грн.

Фінансові витрати зростали від 12772 тис.грн. у 2021 році до 46867 тис.грн. у 2023 році. Інші витрати у 2021 році становили 0 грн., а у 2023 році зросли до 27154 тис.грн. порівняно зі значенням показника 2022 року і його значення - 88761 тис.грн.

Витрати на 1 гривню чистої виручки від реалізації продукції у 2021 році становили 0,77 грн., у 2022 році 0,76 грн., у 2023 році 0,64 грн.

Представимо собівартість реалізованої продукції в розрізі видів діяльності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

**Собівартість реалізованої продукції в розрізі видів діяльності на ТОВ
«Компанія Ензим» за 2021-2023 роки**

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Дріжджі, тис.грн.	602440	892878	949861	290438	56983	48,21	6,38
Товари, тис.грн.	41808	80514	107844	38706	27330	92,58	33,94
Перевезення, тис.грн.	35282	68228	92776	32946	24548	93,38	35,98
Хлібопекарські покращувачі, тис.грн.	15825	16 539	21677	714	5138	4,51	31,07
Разом собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	695 355	1058159	1172158	362804	113999	52,2	10,8

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Отже, серед собівартості реалізованої продукції в розрізі видів економічної діяльності на ТОВ «Компанія Ензим», дріжджі займають найбільшу суму в собівартості і у 2021 році становили 602440 тис.грн., у 2022 році 892878 тис.грн., у 2023 році 949861 тис.грн.

Товари становили 41808 тис.грн. у 2021 році, у 2022 році 80514 тис.грн., у 2023 році 107844 тис.грн., що більше показника 2022 року на 33,94%.

Перевезення у 2021 році становили 35282 тис.грн., у 2022 році 68228 тис.грн., у 2023 році 92776 тис.грн, або збільшилися на 35,98% відносно 2022 року; хлібопекарські покращувачі у 2021 році становили 15825 тис.грн. собівартості реалізації, у 2022 році зросли на 4,51%, а у 2023 році 31,07% відносно 2022 року.

В цілому собівартість зростала у 2022 році на 52,2% порівняно з 2021 роком, а у 2023 році на 10,8% порівняно з 2022 роком.

Проаналізуємо елементи операційних витрат і їх структуру ТОВ «Компанія

Ензим» за 2021-2023 роки в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Елементи операційних витрат і їх структура ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Елемент				Абс. відх. (+,-)		Структура, (%)		
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2021	2022	2023
Матеріальні затрати, тис.грн.	470301	634928	853971	164627	219043	55,92	54,41	60,71
Витрати на оплату праці, тис.грн.	143534	156267	200039	12733	43772	17,07	13,39	14,22
Відрахування на соціальні заходи, тис.грн.	29908	23005	37032	-6903	14027	3,56	1,97	2,63
Амортизація, тис.грн.	48550	46784	92671	-1766	45887	5,77	4,01	6,59
Інші операційні витрати, тис.грн.	148665	306049	222873	157384	-83176	17,68	26,22	15,84
Разом, тис.грн.	840958	1167033	1406586	326075	239553	100	100	100

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія».

Отже, матеріальні витрати становили у структурі витрат у 2021 році 55,92% або 470301 тис.грн., у 2022 році 634928 тис.грн. або 54,41%, у 2023 році становили 60,71% або 853971 тис.грн. Витрати на оплату праці становили у 2021 році 17,07% або 143534 тис.грн., у 2022 році 156267 тис.грн. або 13,39%, у 2023 році 14,22% або 200039 тис.грн. Відрахування на соціальні заходи становили у 2021 році 29908 тис.грн. або 3,56%, у 2022 році 23005 тис.грн. або 1,97%, у 2023 році 37032 тис.грн. або 2,63%; щодо амортизації то її частка становила у 2021 році 5,77%, у 2022 році 4,01%, у 2023 році 6,59%; інші операційні витрати становили у 2021 році 148665 тис.грн. або 17,68%, у 2022 році 306049 тис.грн. або 26,22%, у 2023 році становили 222873 тис.грн. або 15,84%, що менше попереднього звітнього року.

Показники фінансових результатів діяльності ТОВ «Компанія Ензим» - це комплекс ключових індикаторів, які відображають ефективність та прибутковість підприємства. В табл. 2.14 представимо фінансові результати діяльності товариства за трирічний період.

Таблиця 2.14

Фінансові результати діяльності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	899950	1389253	1838148	489303	448895	54,4	32,3
Валюта (підсумок) балансу, тис.грн.	1341351	1591552	2284190	250201	692638	18,6	43,5
Чистий прибуток, тис. грн.	25 035	47157	255817	22 122	208660	88,4	442,5
Валовий прибуток, тис.грн.	204595	331094	665990	126499	334896	61,8	101,1
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис.грн.	19411	170401	385993	150990	215592	777,9	126,5
Інші операційні доходи, тис.грн.	2226	28695	24466	26469	-4229	1189,1	-14,7
Інші фінансові доходи, тис.грн.	979	0	1	-979	1	-100	100
Власний капітал, тис.грн.	550394	597551	1274929	47157	677378	8,6	113,4

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних звітності ТОВ «Компанія Ензим».

У 2023 році чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) склав 1 838,1 млн грн, що на 32,3% більше, ніж у попередньому році. Валовий прибуток компанії у звітному 2023 році склав 666,0 млн грн., прибуток від операційної діяльності 386,0 млн грн, а чистий прибуток – 255,8 млн грн.

Інші операційні доходи у 2021 році тснаовили 2226 тис.грн., у 2022 році зросли на 1189% у відносному розрахунку і становили 28695 тис.грн., у 2023 році становили 24466 тис.грн., що менше на 14,7% порівняно з 2022 роком. Інші фінансові доходи у 2021 році - 979 тис.грн., у 2022 році 0 тис.грн. і у 2023 році 1 тис.грн. Власний капітал товариства зростав і у 2021 році становив 550394 тис.грн., у 2022 році зріс до 597551 тис.грн., у 2023 році зріс до 1274929 тис.грн., що більше на 113,4%.

Дезагрегація - це процес розділення або розкладання складного цілого на його складові частини чи елементи.

Цей термін використовується в різних контекстах: в економіці - для розділення економічних показників на складові частини для кращого розуміння їх структури. В табл. 2.15 представимо дезагрегацію доходу від реалізації в розрізі видів діяльності ТОВ «Компанія Ензим» за трирічний період.

Таблиця 2.15

**Дезагрегація чистого доходу від реалізації в розрізі видів діяльності ТОВ
«Компанія Ензим» за 2021-2023 роки**

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Дріжджі, тис.грн.	795291	1209892	1565476	414601	355584	52,13	29,39
Товари, тис.грн.	44899	86894	135648	41995	48754	93,53	56,11
Перевезення, тис.грн.	38772	71639	91036	32867	19397	84,77	27,08
Хлібопекарські покращувачі, тис.грн.	20988	20828	45988	-160	25160	-0,76	120,80
Разом дохід від реалізації продукції, тис.грн.	899950	1389253	1838148	489303	448895	54,4	32,3

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Як свідчать розрахунки табл. 2.15 чистий дохід від реалізації дріжджів становить найбільшу суму в загальному обсязі чистого доходу від реалізації продукції: у 2021 році 795291 тис.грн., у 2022 році 1209892 тис.грн., у 2023 році 1565476 тис.грн.; товари становили у 2021 році 44899 тис.грн. чистого доходу від реалізації продукції, у 2022 році 86894 тис.грн., у 2023 році 135648 тис.грн.; перевезення становили у 2021 році 38772 тис.грн. чистого доходу від реалізації продукції даного типу, у 2022 році 71639 тис.грн., у 2023 році 91036 тис.грн.; хлібопекарські покращувачі становили 20988 тис.грн. чистого доходу в загальному доході товариства у 2021 році, у 2022 році 20828 тис.грн., у 2023 році 45988 тис.грн.

Проведемо розрахунок показників оцінки фінансової стійкості ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки в табл. 2.16.

Таблиця 2.16

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Коеф. конц. позикового капіталу	0,58	0,62	0,44	0,04	-0,18	6,9	-29,03
Коеф. маневреності власних коштів	0,69	0,68	0,38	-0,01	-0,3	-1,45	-44,12
Коеф. фін. залежності	2,4	2,7	1,8	0,3	-0,9	12,5	-33,33
Коеф. боргового навантаження	0,59	0,62	0,44	0,03	-0,18	5,08	-29,03
Коеф. фінансової автономії	0,41	0,38	0,56	-0,03	0,18	-7,32	47,37
Коеф. фінансової стійкості	0,43	0,57	0,79	0,14	0,22	32,5	38,5
Коеф. мобільності	0,39	0,35	0,27	-0,04	-0,08	-10,3	-22,8
Коеф. забезпеченості ОА власним капіталом	-0,1	-0,67	0,02	-0,57	0,69	570,00	-102,99
Коеф. співвідношення власних і залучених коштів	1,43	1,66	0,79	0,23	-0,87	16	-52,4

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власним капіталом протягом 2023 року: коефіцієнт вищий нормативного і компанія здатна профінансувати 2% всіх своїх оборотних активів за рахунок власного капіталу. Залежність від позикового капіталу є прийнятною. У 2021-2022 року показник становив відємне значення, а отже позиковий капітал був вищий ніж наявність оборотних коштів товариства і дорівнював (-0,1) у 2021 році і (-0,67) у 2022 році. Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів у 2021 році - 1,43, у 2022 році 1,66, а у 2023 році показник покращився і становив 0,79, і показує що власних коштів ТОВ «Компанія Ензим» мала більше ніж позикових коштів, ніж статистика попередніх двох років. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу становив у 2021 році 0,58, у 2022 році 0,62 і 0,44 у 2023 році, маневреності власних коштів у 2021 році дорівнював 0,69, у 2022 році 0,68 та 0,38 у 2023 році. Коефіцієнт фінансової залежності у 2021 році становив 2,4, у 2022 році 2,7 та 1,8 у 2023 році, а щодо коефіцієнту мобільності то він склав показник 0,39 у 2021 році, у 2022 році зменшився до 0,35 та до 0,27 у 2023 році. Коефіцієнт заборгованості ТОВ

«Компанія Ензим», що розраховується як відношення зобов'язань компанії до її активів, зріс протягом 2022 року та досягнув значення 0,62, у порівнянні з минулорічним – 0,59, що спричинено, зокрема, більшою сумою залучення нових кредитів порівняно з погашенням існуючих кредитів. Коефіцієнт фінансової автономії по своїй суті обернений показник до коефіцієнта заборгованості, тому і його динаміка на зниження пояснюється тими ж причинами, що і динаміка на підвищення коефіцієнта заборгованості і у 2022 році становив 0,38 і у 2023 році 0,56. Коефіцієнт фінансової стійкості мав позитивну динаміку протягом 2022 року, його зростання з 0,43 до 0,57 упродовж року свідчить про наближення стійкості компанії до оптимальних значень у діапазоні від 0,7 до 0,9. Коефіцієнт фінансової стійкості мав дуже позитивну динаміку протягом 2023 року, його зростання з 0,57 до 0,79 упродовж року свідчить про досягнення стійкості компанії теоретично оптимальних значень у діапазоні від 0,7 до 0,9. Коефіцієнт заборгованості ТОВ «Компанія Ензим», знизився протягом 2023 року та сягнув значення 0,44, у порівнянні з минулорічним – 0,62, що частково зменшує ризик діяльності за рахунок зниження залежності від залучених ресурсів. Динаміка основних фінансових показників, що узагальнено характеризують фінансовий стан ТОВ «Компанія Ензим» за трирічний період наведемо на рис. 2.8.

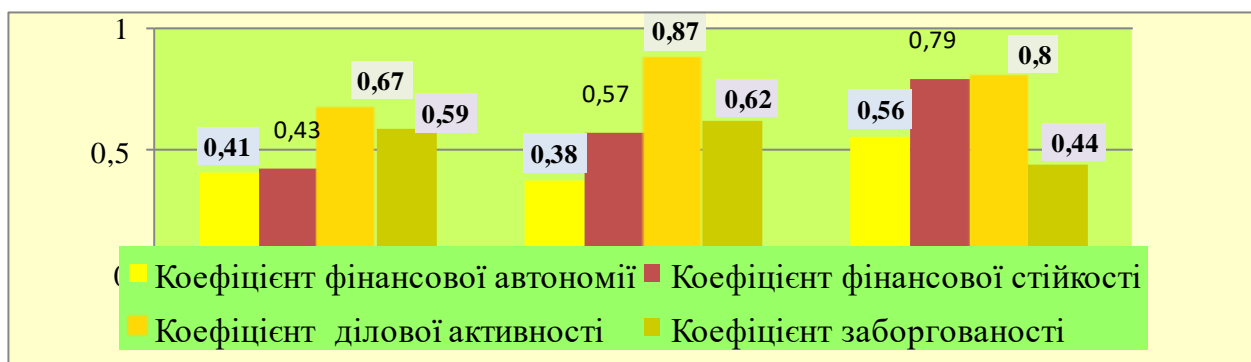

Рис.2.8. Динаміка основних фінансових показників, що узагальнено характеризують фінансову стійкість ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 рр

Проведемо розрахунок показників оцінки рентабельності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки в табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Оцінка прибутковості (рентабельності) ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 р

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Рентабельність продажу, %	2,8	3,4	13,9	0,6	10,5	21,4	308,8
Рентабельність продукції, %	3,6	4,4	21,8	0,8	17,4	22,2	395,5
Рентабельність персоналу, тис.грн.	65,7	125	664	59,3	539	90,2	431,2
Рентабельність ОА, %	6,6	11,5	52,7	4,9	41,2	74,24	358,26
Рентабельність інтелектуальних ресурсів, %	218,9	394	2122	175,1	1728	79,9	438,5
Рентабельність ОЗ, %	4,7	8,2	24,9	3,5	16,7	74,47	203,66
Рентабельність активів, %	1,8	2,9	11,1	1,1	8,2	61	282
Рентабельність власного капіталу, %	4,4	7,8	20,1	3,4	12,3	77	157,7
Рентабельність операційної діяльності, %	2,1	12,2	20,9	10,1	8,7	480	71,3

Джерело: розраховано автором на основі даних звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Всі показники рентабельності мали додатне значення, адже ТОВ «Компанія Ензим» є прибутковим підприємством в сфері виробництва дріжджової продукції. Отож, рентабельність персоналу ТОВ «Компанія Ензим» у 2021 році дорівнював 65,7 тис.грн., у 2022 році 125 тис.грн., у 2023 році 664 тис.грн. Рентабельність продажу у 2021 році становила 2,8%, у 2022 році 3,4%, у 2023 році 13,9%, а рентабельність продукції зростала також: у 2021 році становила 3,6%, у 2022 році зросла до 4,4%, у 2023 році дорівнювала 21,8% або збільшилася на 17,4% в абсолютному значенні. Рентабельність оборотних активів у 2021 році становив 6,6%, у 2022 році 11,5%, у 2023 році 52,7 %, рентабельність інтелектуальних ресурсів щорічно зростала: у 2021 році дорівнювала 218,9%, у 2022 році 394%, у 2023 році 2122% за рахунок зростання чистого прибутку ТОВ «Компанія Ензим», рентабельність основних засобів у 2021 році дорівнювала 4,7%, у 2022 році 8,2%, у 2023 році 24,9%, адже зростав чистий прибуток підприємства і сума введених

основних засобів. Рентабельність активів у 2021 році становила 1,8%, у 2022 році зросла до 2,9%, у 2023 році до 11,1%, що більше минулорічного показника на 282% у відносному значенні. Рентабельність власного капіталу зростала і у 2021 році становила 4,4%, у 2022 році 7,8%, у 2023 році 20,1%, що суттєво більше показника 2022 року, а саме на 12,3% в абсолютному вираженні. Рентабельність операційної діяльності у 2021 році становила 2,1%, у 2022 році 12,2%, у 2023 році 20,9%, що більше минулорічного показника на 71,3%.

Проведемо розрахунок показників оцінки ділової активності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Оцінка ділової активності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Коеф. ділової активності, тис.грн.	0,67	0,87	0,8	0,20	-0,07	29,85	-8,05
Коеф. завантаження оборотних активів, тис. грн.	0,4	0,29	0,26	-0,11	-0,03	-27,5	-10,34
<i>Коеф. оборотності, оборот:</i>							
-оборотних активів	2,35	3,4	3,8	1,05	0,4	44,6	11,8
-виробничих запасів	4,7	5,8	6,9	1,1	1,1	23,4	18,97
-готової продукції	70	79,5	69,1	9,5	-10,4	13,57	-13,08
-дебіторської заборг.	6,9	8,5	8,6	1,6	0,1	23,19	1,18
-кредиторської заборг.	1,1	1,39	1,82	0,29	0,43	26,36	30,94
-грошових коштів	8,1	50,3	280	42,2	229,7	520,99	456,66
<i>Термін одного обороту, дні:</i>							
-оборотних активів	155	107	96	-48	-11	-30,97	-10,28
-виробничих запасів	76,6	62,07	52,17	-14,53	-9,9	-18,97	-15,94
-готової продукції	5,14	4,53	5,21	-0,61	0,68	-11,95	15,05
-дебіторської заборгованості	52,17	42,35	41,86	-9,82	-0,49	-18,82	-1,16
-кредиторської заборгованості	327,27	258,99	197,80	-68,28	-61,19	-20,86	-23,63
-грошових коштів	44,44	7,16	1,29	-37,3	-5,87	-83,9	-82,04

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Як показують розрахунки проведені в табл. 2.18 коефіцієнт ділової активності у 2021 році дорівнював 0,67, у 2022 році 0,87, у 2023 році 0,8, а коефіцієнт завантаження у 2021 році становив 0,4, у 2022 році зменшився до

0,29, а у 2023 році до 0,26, тоді як коефіцієнт оборотності оборотних активів зростав і у 2021 році становив 2,35 обороти, у 2022 році 3,4 обороти і у 2023 році 3,8 обороти; оборотності виробничих запасів у 2021 році сягав рівня 4,7 оборотів, у 2022 році 5,8 оборотів, у 2023 році 6,9 обороти; оборотності готової продукції у 2021 році 70 оборотів, у 2022 році 79,5 обороти, у 2023 році 69,1 обороти; оборотності дебіторської заборгованості відповідно по роках 6,9 оборотів, 8,5 оборотів, 8,6 оборотів; оборотності кредиторської заборгованості у 2021 році 1,1 оборот, у 2022 році 1,39 оборотів, у 2023 році 1,82 обороти; оборотності грошових коштів та їх еквівалентів становив 8,1 оборот, у 2022 році 50,3 обороти, у 2023 році 280 оборотів. Всі показники протягом аналітичного періоду зростали. Щодо терміну одного обороту: оборотних активів у 2021 році він 155 днів, у 2022 році 107 днів, у 2023 році 96 днів; виробничих запасів у 2021 році 76,6 днів, у 2022 році 62,07 днів, у 2023 році 52,17 дні; готової продукції у 2021 році 5,14 днів, у 2022 році 4,53 дні, у 2023 році 5,21 дня; дебіторської заборгованості у 2021 році 52,17 дні, у 2022 році 42,35 дні, у 2023 році 41,86 днів; кредиторської заборгованості у 2021 році 327 днів, у 2022 році 258 днів, у 2023 році 197 днів; грошових коштів та їх еквівалентів у 2021 році 44 дні, у 2022 році 7,16 дні, у 2023 році 1,29 днів. Загалом всі показники терміну одного обороту зв видами активів ТОВ «Компанія Ензим» мали тенденцію до зменшення.

Основні характеристики системи внутрішнього контролю і мінімізації господарських ризиків.

Для проведення постійної перевірки фінансово-господарських ризиків і стану діяльності Товариства загальні збори акціонерів обирають Ревізора. Ревізор проводить перевірку фінансово-господарської діяльності Товариства за результатами фінансового року.

Генеральний директор забезпечує Ревізору доступ до інформації в межах, передбачених Статутом компанії або положенням про Ревізора

Товариства. За підсумками перевірки фінансово-господарської діяльності Ревізор готує висновок, в якому має міститися інформація про: підтвердження достовірності та повноти даних фінансової звітності, факти порушення законодавства, належність ведення касових операцій, своєчасність і правильність відображення у бухгалтерському обліку, фінансовий стан, рівень платоспроможності, ліквідності активів, співвідношення власних та позичкових коштів.

Ревізор звітує про результати проведених ним перевірок загальним зборам акціонерів і Наглядовій раді.

Керівництво ТОВ «Компанія Ензим» регулярно здійснює заходи щодо оцінки господарських ризиків з метою їх мінімізації [53]:

1) щодо визначення відповідності діяльності підприємства цільовим параметрам розвитку й потенційним можливостям;

2) виявлення різного роду відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій;

3) пошуку можливостей виправлення несприятливих і ризикових ситуацій;

4) впливу на чинники, що обумовлюють зміну рівня ліквідності та платоспроможності як основних господарських ризиків товариства.

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства за допомогою системи відносних показників дозволяє стверджувати, що у мовах непростой ринкової ситуації, спричиненої війною, «Компанія Ензим» тримає на контролі динаміку показників ліквідності та здійснює збалансовану позикову діяльність, забезпечуючи фінансування операційних потреб

Серед ключових господарських ризиків, які є притаманними діяльності ТОВ «Компанія Ензим» у звітному періоді й можуть мати вагомий вплив на її діяльність у найближчому майбутньому, можна відзначити ряд ризиків, які наведено в табл. 2.19 - а саме ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності,

ризик капіталу, зміни відсоткової ставки та коливання валютних курсів що є результатом впливу фінансових інструментів, якими вона володіє.

Таблиця 2.19

Господарські ризики ТОВ «Компанія Ензим» у 2024 році

№	Назва	Характеристика
1	Ринковий ризик	Ринковий (систематичний) ризик є ризиком того, що ринкова вартість фінансових інструментів буде коливатись за рахунок змін у ринковій кон'юктурі. Ринковий ризик зустрічається чотирьох основних типів: ризик коливання відсоткової ставки, ризик коливання валютних курсів, ризик зміни цін на товари, а також ризик зміни інших цін, наприклад ризик зміни курсу акцій. До фінансових інструментів, що чутливі до ринкового ризику належать кредити та позики, торгова та інша дебіторська заборгованість, торгова та інша кредиторська заборгованість, фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти.
2	Кредитний ризик	Компанія стикається із кредитним ризиком, який визначається як ризик того, що контрагент не зможе погасити суму заборгованості в повному обсязі при настанні строку погашення. Фінансовими активами, які потенційно наражають Компанію на суттєвий кредитний ризик, в основному, є інші необоротні активи, торгова та інша дебіторська заборгованість та короткострокові депозити. Політика Компанії з управління кредитним ризиком спрямована на те, щоб здійснювати господарські операції з контрагентами, які мають позитивну репутацію та кредитну історію. Окрім того, постійно здійснюється моніторинг дебіторської заборгованості.
3	Ризик ліквідності	Ризик ліквідності - це ризик того, що Компанія може зіткнутися з труднощами при погашенні своїх фінансових зобов'язань. Причиною зростання рівня ризику ліквідності може стати суттєва невідповідність між термінами погашення фінансових активів та фінансових зобов'язань у випадку, коли терміни погашення фінансових активів перевищують терміни погашення фінансових зобов'язань. Завданням управлінського персоналу Компанії є підтримка балансу між безперервним фінансуванням, достатньою кількістю готівки та інших високоліквідних активів і підтриманням відповідного рівня кредитних зобов'язань перед постачальниками та банками. Компанія аналізує свої фінансові активи та зобов'язання за строками погашення та планує свою ліквідність в залежності від очікуваного терміну виконання зобов'язань за відповідними фінансовими інструментами.
4	Ризик капіталу	Основна мета Компанії в ефективність капіталу - забезпечити безперервність діяльності Компанії з метою максимізації прибутку, а також для фінансування операційних і капітальних витрат і підтримання стратегії розвитку Компанії. Компанія здійснює координацію структури капіталу та коригує її відповідно до змін в економічному середовищі, тенденціях на ринку та стратегії розвитку. Протягом звітного періоду, який представлено в цій фінансовій звітності, не було змін до мети чи політики Компанії з ефектиним координуванням капіталу. Компанія контролює капітал використовуючи коефіцієнт фінансового важеля і фінансової міцності, що визначається як співвідношення чистої заборгованості до капіталу та чистої заборгованості. До складу чистої заборгованості включаються кредити та позики, торгову та іншу кредиторську заборгованість, за вирахуванням грошових коштів та їх еквівалентів.

Продовження табл. 2.19

5	Ризик зміни відсоткової ставки	Відповідно до оцінки управлінського персоналу Компанія не буде вразлива до ризику зміни відсоткової ставки протягом найближчого майбутнього. Відповідно до умов кредитного договору з ЄБРР, відсоткова ставка має прив'язку до Міжбанківської ставки (EURIBOR). У випадку, зменшення Міжбанківської ставки нижче нуля, Міжбанківська ставка приймається рівною нулю, а отже коливання ставки не впливають на відсоткову ставку за кредитом. Відповідно до прогнозів Міжбанківська ставка залишатиметься від'ємною протягом найближчого майбутнього.
6	Ризик коливання валютних курсів	Ризик коливання валютних курсів - це ризик того, що вартість фінансового інструменту буде коливатися через зміни курсів іноземних валют по відношенню до національної валюти. Вплив ризику коливання валютних курсів пов'язаний з монетарними активами та зобов'язаннями, деномінованими в іноземній валюті. Фінансові активи Компанії деноміновані в українських гривнях та євро.

Джерело: складено автором на основі даних економічної звітності.

Аналіз виробничо-господарських ризиків управління ТОВ «Компанія Ензим».

Процес мінімізації господарських ризиків в ТОВ «Компанія Ензим» здійснюється на всіх рівнях, щоб здійснювати безперервний моніторинг і контроль, своєчасне виявлення ризиків, забезпечувати безперешкодний канал інформації та комунікації щодо виявлених наявних чи потенційних ризиків. Ключові виробничого-господарські ризики - табл. 2.20.

Таблиця 2.20

Виробничо-господарські ризики ТОВ «Компанія Ензим» у 2024 році

№	Ризик	Зміст ризику
1	Ризик дріжджів стагнує	Люди споживають менше хліба. Водночас, для промислового хлібопекарства потрібно менше дріжджів. Це зумовлює виклик: знайти нові ніші та ринки. Дріжджова клітина має масу можливостей. «Компанія Ензим» може створювати продукти, які вирішують глобальні потреби людства. Підприємство готове пропонувати дріжджові інгредієнти, які можуть забезпечити прагнення людей їсти здорову і смачну їжу, а також бути альтернативним джерелом білка. Завдяки можливостям дріжджової клітини керівництво товариства також здатне створювати сучасні рішення для тваринництва
2	Пов'язані з виробництвом інноваційних продуктів	За останні кілька років як бізнес «Компанія Ензим» потрапив в реальний шторм. Але керівництво всіляко мінімізує ризики на глобальній арені: не зупинили нового заводу, R&D продовжує працювати. У 2022 році продали перші партії нових продуктів, а у 2023 році наростили кількість відвантажень
3	Дисбаланс продажів в Україні та за кордоном	Раніше домашній ринок був основним, «Компанія Ензим» продовжує обіймати лідируючу позицію. Проте чисельність населення знизилась, через що скоротилися продажі на 15-20%. Це дало поштовх розвивати експортні ринки. Наразі позиція суб'єкта далека від лідерства і керівництво стає заручниками цінових війн з конкурентами і ціллю для витіснення з полиць магазинів. Проте компанія ставить собі за мету зміцнювати свої позиції за кордоном

Джерело: складено автором на основі даних звітності на сайті [54].

Протягом звітнього періоду господарські ризики компанії були надто суттєвими. Це пов'язано, в першу чергу, із воєнними діями та спричиненими війною наслідками і реакцією ринків, послабленням гривні до долара, євро та інших валют та інше. Загальна програма Компанії з контролю за ризиками сконцентрована на непередбачуваності фінансових й господарських ринків і націлена на мінімізацію потенційних негативних наслідків.

Інформаційні елементи системи внутрішнього контролю і мінімізації господарських ризиків включають: 1) посадові інструкції; 2) нормативні акти; 3) норми корпоративної культури; 4) методики та процедури компанії.

ТОВ «Компанія Ензим» для мінімізації господарських ризиків постійно підтримує належний рівень виробничих, господарських процесів діяльності, проводить дослідження і розробки в інноваційній сфері, а саме, на товаристві працює: Інноваційний центр хлібопечення «Хлібний дім», R&D лабораторія (Research and Development Laboratory), здійснюється обмін інноваційно-експертним досвідом.

1. Інноваційний центр хлібопечення (ІЦХ) «Хлібний дім» – це окремий підрозділ лабораторії виробництва для тестування дріжджів та консультуванню споживачів. У 2007 році вперше виготовили хлібопекарські покращувачі ТМ «Вітапан». Згодом до продуктової лінійки бренду додали рецептури кремів, хлібопекарських сумішей тощо.

ІЦХ «Хлібний дім» надає фахові поради щодо правильного застосування дріжджів, а також розширення асортименту компаній-клієнтів за рахунок індивідуальної розробки нових рецептів. Кінцева мета інноваційного центру хлібопечення «Хлібний Дім» та «Компанії Ензим» – не просто збут продукції, а забезпечення ексклюзивного підходу до кожного клієнта. Фахівці постійно аналізують ринки додатків і дріжджів для хлібопечення, підбирають і створюють нові рецептури хлібобулочних і кондитерських виробів, аби надавати споживачам повний пакет документів на готові вироби.

ЩХ «Хлібний Дім» запрошує пекарів, технологів та власників пекарень на семінари та демонстраційні випічки, де охоче ділиться здобутим досвідом, інформує про актуальні світові тренди хлібопечення, розробляє оригінальні рецепти виготовлення хлібопекарської та кондитерської продукції з використанням продуктів «Компанії Ензим».

Інноваційний центр хлібопечення «Хлібний Дім» від Компанії Enzym допомагає клієнтам, які прагнуть зробити свій продукт ще більш якісним, а своє підприємство – ще більш успішним.

2. *R&D лабораторія.* R&D лабораторія (Research and Development Laboratory) - це спеціалізований підрозділ компанії, що займається науково-дослідницькою та дослідно-конструкторською роботою. Ще 2015 року команда створила власну R&D лабораторію, в якій працюють найкращі науковці та технологи України. Пробіотичні дріжджі розроблені завдяки співпраці з консультантами в рамках проекту з ЄБРР, а саме, з Левентом Дагасаном, який наштовхнув керівництво на ідею випуску продуктів для тваринництва, і пробіотичних дріжджів зокрема. З Саарландським Університетом співпраця стосується селекції штамів дріжджів для певних напрямків – наприклад, дріжджів глутатіонових, а також штам, розроблений в співпраці з Саарландським Університетом, використовується для продукції екстрактів на даному етапі. Основним завданням є розробка регламентів виробництва нових біотехнологічних продуктів на основі дріжджової клітини, а також забезпечення якості хлібопекарських дріжджів, спеціалізованих «функціональних» дріжджів.

Власні пілотні лінії для виробництва екстрактів та флейків і сенсорна панель дозволяють виготовляти невеликі партії продукції і калібрувати продукт під потреби замовника. Лабораторія має власний музей штамів дріжджів, що є базою для виробництва продуктів на основі дріжджів. Працівники підрозділу підтримують чистоту штамів для збереження їх якості.

Лабораторія з досліджень і розробок «Компанії Ензим» постійно співпрацює із зарубіжними консультантами і науковими установами. Співробітники лабораторії є учасниками наукових конференцій і виставок, що сприяє розширенню наших знань у галузі виготовлення дріжджів та дріжджових продуктів, дозволяє використовувати найсучасніші світові тенденції при розробленні нових продуктів та вдосконаленні існуючих.

Протягом попередніх років компанією було реалізовано та продовжується реалізація низки важливих досліджень, пов'язаних із створенням нових продуктів і вдосконаленням технологій їх виготовлення, насамперед: дріжджові екстракти, дріжджові флейки, дріжджі пробіотичні, інактивні дріжджі з підвищеним вмістом глутатіону.

3.Обмін інноваційно-експертним досвідом. Важливим елементом дослідницької діяльності є обмін досвідом та взаємодія з експертами з інших країн. У 2023 році працівники лабораторії відвідали низку заходів, найважливіші з яких:

- 1) FlavorTalk 2023;
- 2) 8th International conference on physiology of yeast and filamentous fungi;
- 3) 11th International Agriculture & Food Conference;
- 4) 31st International Conference on Yeast Genetics and Molecular Biology;
- 5) Microbial Food and Feed ingredients;
- 6) Nordic Pet Food i Future Food Tech London;
- 7) International Specialized Symposium on Yeast i New Food Summit, Київ.

Політика з безпеки та якості продукції ТОВ «Компанія Ензим» з метою мінімізації господарських ризиків. Успішність підприємства підтверджує частка українського ринку дріжджів «Компанії Ензим», яка складає близько 60%, а також міжнародні сертифікати якості, серед яких ISO 22000, FSSC 22000, Kosher і Halal, GMP+, ISO 45001, ISO 14001. На рис. 2.9 представлені сертифікати якості Kosher і Halal.

Рис.2.9. Сертифікаційний портфель безпечності продукції ТОВ «Компанія Ензим»: стандарти Kosher та Halal [54]

Сферою застосування системи управління якістю та безпечністю харчових продуктів, розробленої за принципами HACCP у відповідності до вимог міжнародної схеми сертифікації FSSC 22000 у ТОВ «Компанія Ензим» є виробництво та реалізація дріжджів, додатків хлібопекарських і додаткової сировини для задоволення потреб хлібопечення. В табл. 2.21 відобразимо SWOT-аналіз ТОВ "Компанія Ензим", який є ефективним регулятором виявлення господарських ризиків підприємства з ціллю їх мінімізації.

Таблиця 2.21

SWOT-аналіз ТОВ "Компанія Ензим"

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Лідерські позиції на ринку дріжджів в Україні Сучасне виробниче обладнання та технології Висока якість продукції Розвинена дистриб'юторська мережа Багаторічний досвід та експертиза у виробництві</p>	<p>Залежність від імпортової сировини Високі енергетичні витрати на виробництво Сезонні коливання попиту Дисбаланс продажів в Україні та за кордоном Ринок дріжджів стагнує</p>
Можливості	Загрози
<p>Розширення експорту на нові ринки Розробка нових видів продукції Впровадження енергоефективних технологій Розвиток органічного напрямку Діджиталізація процесів</p>	<p>Нестабільність курсу валют, інфляція Зростання цін на сировину та енергоносії Посилення конкуренції з боку імпортерів Зміни в споживчих уподобаннях Економічна нестабільність і військовий стан</p>

Джерело: розроблено і складено автором

ТОВ «Компанія Ензим» не має окремого підрозділу з мінімізації господарських ризиків, тому роботу із забезпечення внутрішнього контролю та їх мінімізації інтегровано в інші процеси, які забезпечуються відділами, департаментами в рамках організаційної структури (рис.2.2).

Поряд з цим на підприємстві існує Департамент корпоративних фінансів де директором є Андрій Цегелик, який виконує ключові функції в прийнятті господарських рішень та мінімізації господарських ризиків.

Основні функції департаменту відобразимо на рис. 2.10.

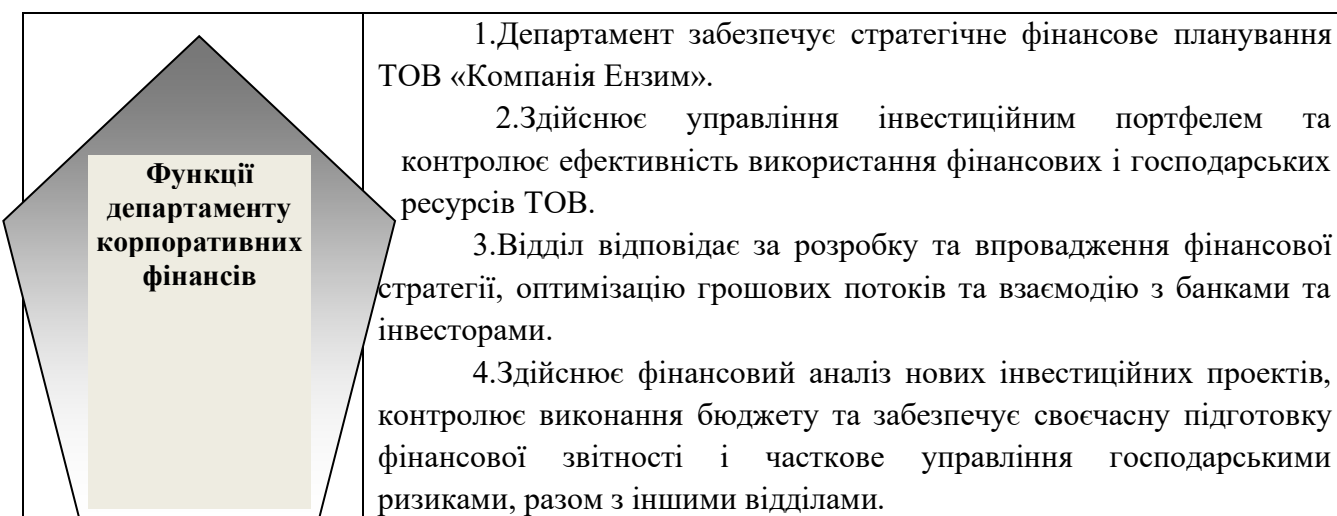

Рис.2.10. Функції департаменту корпоративних фінансів "Компанія Ензим" для мінімізації господарських ризиків (директор Андрій Цегелик)

Джерело: складено автором на основі фінзвітності і рисунку 2.2.

Наступним етапом дослідження - є оцінка господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» і їх статистично-аналітична оцінка для визначення рівня ризику і перспектив подальшої роботи підприємства.

В цілому, протягом звітного періоду фінансові і господарські ризики компанії були надто суттєвими.

Це пов'язано, в першу чергу, із воєнними діями та спричиненими війною наслідками і реакцією ринків, послабленням гривні до долара, євро та інших валют та інше.

2.3. Оцінка господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим»

Оцінка господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» - це комплексне дослідження фінансового стану підприємства на основі його звітності за трирічний період.

Аналіз допомагає керівництву та інвесторам оцінити фінансовий стан компанії, її платоспроможність, ефективність використання ресурсів та потенціал для подальшого розвитку з метою мінімізації господарських ризиків діяльності товариства.

Зобов'язання щодо виконання замовлень задовольняються в момент доставки готової продукції, зазвичай компенсація має бути сплаченою протягом 10-30 днів від дати постачання.

Договорами з покупцями не передбачено право на повернення, за винятком компенсації продукції, що була бракованою на дату продажу.

Контрактні залишки - це обсяг товарів, послуг або зобов'язань, які залишилися невиконаними або непоставленими в рамках укладеного контракту на певну дату. Контрактні залишки можуть включати:

1. Кількість товарів, які ще потрібно поставити.
2. Обсяг послуг, які ще не були надані.
3. Суму грошей, яка ще має бути сплачена або отримана згідно з умовами контракту (дебіторська забргованість).

Контрактні зобов'язання - це юридично обов'язкові умови та обіцянки, які сторони беруть на себе при укладанні договору чи контракту, зокрема ТОВ «Компанія Ензим».

У табл. 2.22 представимо контрактні залишки і контрактні зобов'язання ТОВ «Компанія Ензим» за трирічний період, які в перспективі зменшать господарський ризик за допомогою отримання очікуваного чистого доходу товариства.

Таблиця 2.22

Очікуваний чистий дохід ТОВ «Компанія Ензим» від реалізації контрактних залишків та зобов'язань за 2021-2023 роки

Показник	Рік			Відхилення			
				Абсолютне (+,-)		Відносне, (%)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Контрактні залишки (торгова дебіторська заборгованість), тис.грн.	54921	86590	123433	31 669	36 843	57,66	42,55
Контрактні зобов'язання, тис.грн.	673	43	234	-630	191	-93,61	444,19
Всього очікуваний чистий дохід, тис.грн.	54248	86547	123667	32 299	37 120	59,54	42,89

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Торгова дебіторська заборгованість або контрактні залишки є безвідсотковою, відстрочка платежу, яка зазвичай складає від 10 до 30 днів. У 2021 році їх сума становила 54921 тис.грн., у 2022 році більша на 57,66%, у 2023 році становила 123433 тис.грн. або зріс на 42,55%. Контрактні зобов'язання складаються із короткострокових авансів отриманих, у 2021 році були 673 тис.грн., у 2022 р. 43 тис.грн., у 2023 році 234 тис.грн. Очікуваний чистий дохід у 2021 році 54248 тис.грн., у 2022 р. більше на 59,54 % у відносному значенні показника 2021 року, у 2023 р. показник зріс на 42,89% відносно 2022 року.

Оцінка господарського ризику ліквідності ТОВ «Компанія Ензим» – це своєчасність і можливість перетворити наявні активи у засоби платежу для розрахунків із кредиторами. Для аналізу ризику ліквідності, проведемо дослідження аналізу статей активу і пасиву балансу підприємства у табл. 2.23.

Таблиця 2.23

Аналіз статей (розділів) активу і пасиву балансу ТОВ «Компанія Ензим»

Розділ активу	Сума, тис.грн.			Розділ пасиву	Сума, тис.грн.		
	2021	2022	2023		2021	2022	2023
A1	958588	1182241	1799286	П1	550 394	597 551	1274929
A2	382763	409311	484904	П2	26061	308494	534601
A3	0	0	0	П3	764896	685507	474660
Баланс	1341351	1591552	2284190	Баланс	1341351	1591552	2284190

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних фінансової звітності.

Отож, як показав аналіз табл. 2.23 Баланс товариства за 2021 рік становив 1341351 тис.грн., у 2022 році 1591552 тис.грн., у 2023 році 2284190 тис.грн. і дорівнював пасиву по відповідним рокам за трирічний період.

Проведемо групування активів (за рівнем ліквідності) і пасивів (за терміновістю оплати) ТОВ “Компанія Ензим” за 2021-2023 роки і представимо в табл. 2.24.

Таблиця 2.24

Групування активів (за рівнем ліквідності) і пасивів (за терміновістю оплати) ТОВ “Компанія Ензим” за 2021-2023 роки

Показник	31.12.2021		31.12.2022		31.12.2023		Абсолютне відхилення (+,-)			
							2022/2021		2023/2022	
	сума, тис грн	частка, %	сума, тис грн	частка, %	сума, тис грн	частка, %	у сумі, тис грн	частки, %	у сумі, тис грн	частки, %
АКТИВ										
Високоліквідні активи	110802	8,26	27611	1,73	6562	0,29	-83191	-6,53	-21049	-1,44
Середньоліквідні активи	107980	8,05	163853	10,3	267946	11,73	55873	2,25	104093	1,43
Низьколіквідні активи	163981	12,23	217847	13,69	210396	9,21	53866	1,46	-7451	-4,48
Важколіквідні активи	958588	71,46	1182241	74,28	1799286	78,77	223653	2,82	617045	4,49
Баланс	1341351	100	1591552	100	2284190	100	250201	0	692638	0
ПАСИВ										
Термінові пасиви	401585	29,94	225066	14,14	207343	9,08	-176519	-15,80	-17723	-5,06
Короткострокові пасиви	363311	27,09	460441	28,93	267317	11,7	97130	1,84	-193124	-17,2
Довгострокові пасиви	26061	1,94	308494	19,38	534601	23,4	282433	17,44	226107	4,02
Постійні пасиви	550394	41,03	597551	37,55	1274929	55,82	47157	-3,49	677378	18,3
Баланс	1341351	100	1591552	100	2284190	100	250201	0	692638	0

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

За ознакою ліквідності активів балансу:

А1 – високо ліквідні активи, що включають грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення (цінні папери) мають тенденцію до зменшення зі значення 110802 тис.грн. у 2021 році до 6562 тис.грн. у 2023 році;

А2 – середньо ліквідні активи, у тому числі дебіторська заборгованість, отримані векселі та інші оборотні активи зростають зі значення 107980 тис.грн. у 2021 році до 267946 тис.грн. у 2023 році;

А3 –низько ліквідні активи, що включають запаси та витрати майбутніх періодів варіюються і становлять у 2021 році 163981 тис.грн., а у 2023 році 210396 тис.грн.;

А4 – важколіквідні активи – розділ I та III активу балансу зростають зі значення 958588 тис.грн. у 2021 році до 1799286 тис.грн. у 2023 році.

За ознакою терміновості оплати пасивів балансу:

П1 –термінові пасиви – поточна кредиторська заборгованість зменшуються зі значення 401585 тис.грн. у 2021 році до 207343 тис.грн.;

П2 – короткострокові пасиви, у тому числі короткострокові кредити банків та векселі видані динамічно змінювалися зі значення 363311 тис.грн. у 2021 році до 267317 тис.грн. у 2023 році;

П3 – довгострокові пасиви – довгострокові зобов'язання значно зростали зі значення 26061 тис.грн. у 2021 році до 534601 тис.грн. у 2023 році;

П4 – постійні пасиви – власний капітал підприємства зростає з показника 550394 тис.грн. у 2021 році до 1274929 тис.грн. у 2023 році.

Станом на кінець 2022 року в структурі активів ТОВ «Компанія Ензим» переважали важколіквідні (необоротні) активи, частка яких склала 74,28% (у 2021 році – 71,46%). Частка низьколіквідних активів протягом років становила від 12,23% до 9,21%. Частка високоліквідних активів знизилась (з 8,26% у 2021 році до 1,73% у 2022 році). Найбільший вплив на зростання вартості та зміну структури активів у 2022 році порівняно з роком раніше мали важколіквідні активи, що

спричинено зростанням обсягів незавершених капітальних інвестицій у триваюче будівництво заводу з виготовлення екстрактів.

Станом на кінець 2023 року в структурі активів ТОВ «Компанія Ензим» переважали важколіквідні (необоротні) активи, частка яких склала 78,77% (у 2022 році – 74,28%). Найбільший вплив на зростання вартості та зміну структури активів у 2023 році порівняно з роком раніше мали важколіквідні активи, у абсолютних показниках 617 млн грн з 692,6 млн грн, що спричинено зростанням суми балансової вартості основних засобів у 4,7 рази, що свідчить про нарощування потужностей підприємства.

Частка низьколіквідних активів протягом року знизилася, усього зміна становила -4,49%, у абсолютних показниках це порівняно з загальними змінами незначна сума 7451 тис.грн., спричинена зменшенням залишків виробничих запасів. Частка високоліквідних активів знизилась (з 1,73% у 2022 році до 0,29% у 2023 році), залишкова сума хоч і незначна, однак, не є критично малою, середньоліквідні активи зросли на 1,43%, за рахунок позитивної динаміки нарощування обсягів оборотів з контрагентами.

Групування пасивів ТОВ «Компанія Ензим» за терміновістю оплати свідчить, що найбільшу частку посідають постійні пасиви (власний капітал) – 37,55%. Значною є також частка короткострокових пасивів (28,93%), причиною зростання яких є отримання короткострокового кредиту на 100 млн. грн. у 2022 році. Зростання довгострокових пасивів ПЗ з одночасним зниженням суми термінових пасивів ПІ пояснюється перекваліфікацією довгострокових кредитів, які відповідно до вимог МСФЗ на кінець 2021 року були відображені у балансі в статті «Поточна заборгованість за довгостроковими кредитами» і потрапили у групу Термінові пасиви ПІ. На кінець 2022 року ці довгострокові кредити відображені в балансі у статті «Довгострокові кредити банків» і є у групі Довгострокові пасиви ПЗ.

Зростання суми Постійних пасивів П4 відбулося завдяки прибутковій діяльності у 2022 році, що дозволило акумульований чистий прибуток 47157 тис. грн. спрямувати на збільшення власного капіталу підприємства.

Групування пасивів ТОВ «Компанія Ензим» за терміновістю оплати свідчить, що найбільшу частку посідають постійні пасиви (власний капітал) – 55,82%, найсуттєвіша динаміка спричинена прибутковою діяльністю у 2023 році, що дозволило акумулювати прибуток 852,0 млн грн, та формуванням капіталу у дооцінках у розмірі 421,4 млн грн. Значною є також частка довгострокових пасивів (23,40%), причиною зростання яких є збільшення суми довгострокових кредитів на 141,7 млн грн та формування ВПЗ у сумі 84,2 млн грн у 2023 році, одночасно з зниженням короткострокових пасивів ПЗ на 193,1 млн грн, свідчить про здатність підприємства до погашення поточних зобов'язань перед банківськими установами та зосередження на підвищення темпів зростання й накопичення, через залучення, у тому числі фінансових ресурсів. Також відбулося зниження суми термінових пасивів П1 на 17,7 млн грн, що не є суттєвою зміною у розрізі загальної динаміки та свідчить лише про відповідальність та вчасну сплату контрагентам.

Результати аналізу виконання умов ліквідності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки представлений табл. 2.25.

Таблиця 2.25

**Результати аналізу виконання умов ліквідності ТОВ «Компанія Ензим» за
2021-2023 роки**

Норма	АКТИВ, тис.грн.			ПАСИВ, тис.грн.		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
A1≥П1	110802	27611	6562	401585	225066	207343
A2≥П2	107980	163853	267946	363311	460441	267317
A3≥П3	163981	217847	210396	26061	308494	534601
A4≤П4	958588	1182241	1799286	550394	597551	1274929
Баланс	1341351	1591552	2284190	1341351	1591552	2284190

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим» Форма № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) за 2021-2023 роки.

Баланс за нормативами вважають абсолютно ліквідним, якщо виконуються вимоги:

$$A1 \geq П1; A2 \geq П2; A3 \geq П3; A4 \leq П4.$$

Отож, ліквідність балансу ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки має наступні результати у порівнянні з встановленими нормами:

1) $A1 \geq П1$ – умова:

у 2021 році: $A1 = 110802$ тис.грн. < $П1 = 401585$ тис.грн.;

у 2022 році $A1 = 27611$ тис.грн. < $П1 = 225066$ тис.грн.;

у 2023 році $A1 = 6562$ тис.грн. < $П1 = 207343$ тис.грн.;

Умова ліквідності балансу $A1 \geq П1$ протягом 2021-2023 років не дотримується;

2) $A2 \geq П2$ – умова:

у 2021 році: $A2 = 107980$ тис.грн. < $П2 = 363311$ тис.грн.;

у 2022 році $A2 = 163853$ тис.грн. < $П2 = 460441$ тис.грн.;

у 2023 році $A2 = 267946$ тис.грн. > $П2 = 267317$ тис.грн.;

Умова ліквідності балансу $A2 \geq П2$ протягом 2021-2023 років не дотримується, окрім 2023 року;

3) $A3 \geq П3$ – умова:

у 2021 році: $A3 = 163981$ тис.грн. > $П3 = 26061$ тис.грн.;

у 2022 році $A3 = 217847$ тис.грн. < $П3 = 308494$ тис.грн.;

у 2023 році $A3 = 210396$ тис.грн. < $П3 = 534601$ тис.грн.;

Умова ліквідності балансу $A3 \geq П3$ дотримується у 2021 році, у 2022-2023 років умова ліквідності не дотримується, тому що $A3 \leq A4$;

4) $A4 \leq П4$ – умова:

у 2021 році: $A4 = 958588$ тис.грн. > $П4 = 550394$ тис.грн.;

у 2022 році $A4 = 1182241$ тис.грн. > $П4 = 597551$ тис.грн.;

у 2023 році $A4 = 1799286$ тис.грн. > $П4 = 1274929$ тис.грн.;

Умова ліквідності балансу $A4 \leq П4$ протягом 2021-2023 років не дотримується.

Зведена таблиця ліквідності балансу ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки представлені в табл. 2.26.

Таблиця 2.26

Ліквідність балансу ТОВ «Компанія Ензим» за період 2021-2023 роки

Норма	2021 рік	2022 рік	2023 рік
$A1 \geq П1$	$A1 < П1$	$A1 < П1$	$A1 < П1$
$A2 \geq П2$	$A2 < П2$	$A2 < П2$	$A2 > П2$
$A3 \geq П3$	$A3 > П3$	$A3 < П3$	$A3 < П3$
$A4 \leq П4$	$A4 > П4$	$A4 > П4$	$A4 > П4$

Джерело: складено і розраховано автором.

Якщо виконуються перші три умови ($A1 \geq П1$; $A2 \geq П2$; $A3 \geq П3$), то і четверта умова ($A4 \leq П4$) виконується автоматично, що свідить про наявність у товариства власних оборотних коштів. В нашому випадку, баланс ТОВ «Компанія Ензим» не є абсолютно ліквідним, адже протягом аналітичних років, лише у 2023 році була дотримана умова ліквідності $A2 > П2$, а у 2021 році була виконана умова $A3 > П3$, тобто протягом 2021-2023 років умови ліквідності не були дотримані.

На основі трьох попередніх таблиць побудуємо розрахункову табл. 2.27 в якій шляхом порівняння величин груп активів і пасивів визначимо надлишки чи нестачі платіжних засобів для покриття платіжних зобов'язань.

Таблиця 2.27

Надлишок (нестача) платіжних засобів ТОВ «Компанія Ензим» за період 2021-2023 роки

Активи-зобовязання	2021	2022	2023
$A1 - П1 =$	-290783	-197455	-200781
$A2 - П2 =$	-255331	-296588	629
$A3 - П3 =$	137920	-90647	-324205
$A4 - П4 =$	408194	584690	524357

Джерело: складено і розраховано автором.

З даних табл. 2.27 можемо констатувати, що за підсумками 2021-2023 років щодо першої групи високоліквідних активів і пасивів спостерігається нестача

платіжних засобів для покриття зобов'язань (у 2023 році (-200781) тис. грн.), по середньоліквідним активам і пасивам простежується нестача у 2021-2022 роках і надлишок у 2023 році (+629) тис. грн., що стосується низьколіквідних активів і пасивів, то за підсумками 2021 року простежується їх надлишок у розмірі +137920 тис. грн., а у 2022-2023 роках нестача, особливо у 2023 році у розмірі (-324205) тис.грн. Сума важко ліквідних активів і пасивів протягом 2021-2023 років зростала.

Сума перших трьох груп активів за підсумками останнього звітного 2023 року не перевищує суму перших трьох груп пасивів, що свідчить про нестачу оборотних активів для покриття зобов'язань підприємства.

Для комплексної оцінки динаміки ліквідності балансу ТОВ «Компанія Ензим» в цілому необхідно розрахувати загальний показник ліквідності товариства за розрахункові роки (ЗПЛ):

$$\text{ЗПЛ} = (A_1 * V_{A1} + A_2 * V_{A2} + A_3 * V_{A3} + A_4 * V_{A4}) / (П_1 * V_{п1} + П_2 * V_{п2} + П_3 * V_{п3} + П_4 * V_{п4}) \quad (3.1)$$

де А і П – підсумки відповідних груп активів і пасивів;

VA і VP – частка відповідних груп активів і пасивів у їх загальному підсумку, %:

$$V_{A1} + V_{A2} + V_{A3} + V_{A4} = 100\% \quad (2.2)$$

$$V_{п1} + V_{п2} + V_{п3} + V_{п4} = 100\% \quad (2.3)$$

Збільшення загального показника ліквідності буде свідчити про позитивну динаміку ліквідності балансу і навпаки.

Для ТОВ «Компанія Ензим» загальний показник ліквідності за період 2021-2023 років становив:

$$\text{ЗПЛ 2021} = (110802 * 8,26 + 107980 * 8,05 + 163981 * 12,23 + 958588 * 71,46) /$$

$$(401585 * 29,94 + 363311 * 27,09 + 26061 * 1,94 + 550394 * 41,03) = 1,62$$

$$\text{ЗПЛ 2022} = (27611 * 1,73 + 163853 * 10,3 + 217847 * 13,69 + 1182241 * 74,28) /$$

$$(225066 * 14,14 + 460441 * 28,93 + 308494 * 19,38 + 597551 * 37,65) = 2,06$$

$$\text{ЗПЛ 2023} = (6562 \cdot 0,29 + 267946 \cdot 11,73 + 210396 \cdot 9,21 + 1799286 \cdot 78,77) / \\ (207343 \cdot 9,08 + 267317 \cdot 11,7 + 534601 \cdot 23,4 + 1274929 \cdot 55,82) = 1,81$$

Загальний показник ліквідності свідчить про позитивну динаміку ліквідності балансу за період 2021-2023 років. Загалом за три роки загальний показник ліквідності балансу збільшився на 0,4 пункти у 2022 році порівняно з 2021 роком і у 2023 році зменшився на 0,25 пункти, як було сказано раніше, це свідчить про недосить позитивну динаміку ліквідності балансу ТОВ «Компанія Ензим».

Отож, у підсумку проведеного аналізу ліквідності балансу підприємства можна зробити висновок про те, що за підсумками 2021-2023 років його баланс не був абсолютно ліквідним. Розглянутий вище аналіз ліквідності балансу виражає спроможність ТОВ «Компанія Ензим» виконувати розрахунки за усіма видами зобов'язань, як за поточними, так і за довгостроковими. Але він не дає можливості проаналізувати підприємство з точки зору погашення короткострокових зобов'язань. Для оцінювання ліквідності та статичної платоспроможності ТОВ «Компанія Ензим» використовується система відносних показників, які мають назву коефіцієнти ліквідності (платоспроможності). Проведемо оцінку показників ліквідності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки в табл. 2.28.

Таблиця 2.28

Оцінка платоспроможності (ліквідності) ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Показник	Рік			абс. відх. (+,-)	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22
Коеф. абсолютної ліквідності (платоспроможності)	0,14	0,04	0,01	-0,10	-0,03
Коеф. швидкої ліквідності	0,29	0,29	0,59	0	0,30
Коеф. поточної ліквідності	0,50	0,60	1,02	0,10	0,42
Коеф. покриття низьколіквідних активів власним капіталом	0,42	0,39	0,58	-0,03	0,19
Коеф. покриття низько ліквідних активів власним капіталом і довгостроковими кредитами	0,44	0,6	0,78	0,16	0,18

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Отож, показники свідчать про:

1)2022 рік: коефіцієнт абсолютної ліквідності, що показує частку поточних зобов'язань, які можуть бути погашені грошовими коштами, станом на 31.12.2022 р. становить 0,04 при теоретично рекомендованих значеннях від 0,2 до 0,25 - причиною цього є спрямованість компанії на забезпечення першочергово необхідного рівня виробничих запасів, і при істотному кредитному портфелі недоцільність зберігання значної суми вільних грошових коштів на рахунках, якщо їх можна використати для зменшення кредитного портфеля;

2)коефіцієнт швидкої ліквідності, що розраховується як відношення оборотних активів за мінусом запасів до величини поточних зобов'язань, на кінець звітнього 2022 року зберігся на рівні попереднього року і становив 0,29;

3)коефіцієнт поточної ліквідності, що показує здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, за 2022 рік зріс на 0,10 і станом на 31.12.2022 р. складав 0,6 - така динаміка є позитивною, однак слід врахувати що значення цього коефіцієнта на кінець попереднього року було значно нижчим через перекваліфікацію довгострокових кредитів у поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями;

4)2023 рік: коефіцієнт абсолютної ліквідності, що показує частку поточних зобов'язань, які можуть бути погашені грошовими коштами, станом на 31.12.2023 р. становить 0,01 при теоретично рекомендованих значеннях від 0,2 до 0,25;

5)коефіцієнт швидкої ліквідності, на кінець звітнього 2023 року становив 0,59, зростання на 0,3, досягнуто теоретично рекомендованого значення 0,5-0,8, хоча ще більш теоретично бажаним вважається показник більше $>0,7$, дуже позитивна динаміка;

б)коефіцієнт поточної ліквідності, що показує здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, за 2023 рік зріс на 0,42 і станом на 31.12.2023 р. складає 1,02 - така динаміка є суттєво позитивною, досягнуто теоретично рекомендованих меж 1-3, хоча ще більш теоретично бажаним значенням вважається >2 .

Коефіцієнт покриття низьколіквідних активів ВК показує рівень забезпеченості низьколіквідних активів власними джерелами фінансування - у 2021 році 0,42, у 2022 році 0,39 у 2023 році 0,58, що менше 1 протягом періодів та свідчить про недостатність ВК для фінансування активів (норматив – більше 1); коефіцієнт покриття низьколіквідних активів ВК і довгостроковими кредитами характеризує рівень забезпечення низьколіквідних активів довгостроковими джерелами фінансування і у 2021 році становив 0,44, у 2022 році 0,6, у 2023 році 0,78. Значення показника менше 1 протягом періоду - це недостатність довгострокових джерел фінансування для покриття низьколіквідних активів, чим вище значення, тим стійкіше фінансовий стан «Компанія Ензим» (бажано більше 1).

Оцінка запасу фінансової міцності. На завершення оцінки господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» проведемо оцінку запасу його фінансової міцності і порогу рентабельності. Результати розрахунків занесемо до табл. 2.29.

Таблиця 2.29

**Розрахунок порогу рентабельності і запасу фінансової міцності ТОВ
«Компанія Ензим» за 2021-2023 роки**

№	Показник	Рівень показника			абс. відх. (+,-)	
		2021	2022	2023	2022/21	2023/22
1	Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	899950	1389253	1838148	489303	448895
2	Повна собівартість реалізованої продукції (повні витрати), тис.грн.	874915	1342096	1582331	467181	240235
3	Чистий прибуток, тис.грн.	25035	47157	255817	22122	208660
4	Сума умовно-змінних витрат, тис.грн.	695355	1058159	1172158	362804	113999
5	Сума умовно-постійних витрат, тис.грн.	187410	278149	331617	90739	53468
6	Сума маржинального доходу, тис.грн. (ряд 3+ряд 5)	212445	325306	587434	112861	262128
7	Коеф. маржинального доходу, (ряд 6:ряд 1)	0,236	0,234	0,319	-0,002	0,085
8	Поріг рентабельності, тис.грн. (ряд 5: ряд 7)	793773	1187655	1037600	393882	-150055
9	Запас фінансової міцності, тис.грн.	106177	201598	800548	95421	598950
1	Запас фінансової міцності, %	11,79	15	43	3,21	28

Джерело: розраховано автором на основі даних звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Поріг рентабельності (Прент) являє собою відношення суми постійних витрат (ПВ) у собівартості продукції до питомої ваги (коефіцієнту) маржинального доходу (КМД) у виручці або згідно формул побудуємо модель факторного аналізу показника порогу рентабельності (формула 2.1):

$$\text{Прент} = \text{ПВ}/\text{КМД} * 100\% \quad (2.1)$$

$$\text{Прент-2021} = 187410 \text{ тис. грн.} : 0,236 = 793773 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Прент-2022} = 278149 \text{ тис. грн.} : 0,234 = 1187655 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Прент-2023} = 587434 \text{ тис. грн.} : 0,319 = 1037600 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, ТОВ «Компанія Ензим» протягом досліджуваного періоду підвищило поріг рентабельності своєї діяльності на 30,7%, якщо порівняти значення 2021 року до 2023 року, (243827 тис. грн.), в тому числі у 2021-2022 роках відбулося підвищення порогу рентабельності на 49,6% у відносному виразі (393882 тис.грн.), а у 2022-2023 році – зменшення на 12,6% у відносному виразі (-150055 тис.грн.).

Отже, на зміну порогу рентабельності впливають три фактори: операційний дохід, постійні витрати, змінні витрати. Згідно формул побудуємо модель факторного аналізу показника запасу фінансової міцності (формула 2.2, 2.3).

$$\text{Зфін.міц. (\%)} = (\text{ЧД}-\text{Прент})/\text{ЧД} * 100\% = (1-\text{Прент}/\text{ЧД}) * 100\% \quad (2.2)$$

$$\text{Зфін.міц. (тис.грн.)} = \text{ЧД}-\text{Прент} \quad (2.3)$$

Визначимо запас фінансової міцності ТОВ «Компанія Ензим» у 2021-2023 роках і проаналізуємо його динаміку, в тому числі у тис. грн.:

$$\text{Зфін.міц.2021} = 899950 \text{ тис. грн.} - 793773 \text{ тис. грн.} = 106177 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Зфін.міц.2022} = 1389253 \text{ тис. грн.} - 1187655 \text{ тис. грн.} = 201598 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Зфін.міц.2023} = 1838148 \text{ тис. грн.} - 1037600 \text{ тис. грн.} = 800548 \text{ тис. грн.}$$

Запас фінансової міцності у %:

$$\text{Зфін.міц.2021} = (1 - 793773 \text{ тис. грн.} : 899950 \text{ тис. грн.}) * 100\% = 11,79\%$$

$$\text{Зфін.міц.2022} = (1 - 1187655 \text{ тис. грн.} : 1389253 \text{ тис. грн.}) * 100\% = 15\%$$

$$\text{Зфін.міц.2023} = (1 - 1037600 \text{ тис. грн.} : 1838148 \text{ тис. грн.}) * 100\% = 43\%$$

Якщо запас фінансової міцності менше 30% - це ознака високого господарського ризику. Отже, для наведеного випадку запас фінансової міцності достатній, а рівень господарського ризику- незначний у 2023 році.

Отже, чим вище запас фінансової міцності, тим менше рівень впливу і залежності від господарських ризиків. ТОВ «Компанія Ензим» у 2021-2023 рр. підвищило запас своєї фінансової міцності від 11,79% у 2021 році до 43% у 2023 році. В цілому отримані значення показує, що підприємство залишається прибутковим і вживає всіх можливих заходів для мінімізації господарських ризиків.

2.4.Нормативно-правове регулювання діяльності і господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим»

Відповідно до Статуту ТОВ «Компанія Ензим» органами управління Товариства є:

1.Загальні збори акціонерів - вищий орган Товариства.

2.Наглядова рада - колегіальний орган, що здійснює захист прав акціонерів, здійснює управління Товариством, а також контролює та регулює діяльність виконавчого органу Товариства.

3.Одноосібний виконавчий орган Товариства - Генеральний директор [54].

Наглядова рада у Товаристві веде свою діяльність належно у відповідності до чинного законодавства, Статуту та внутрішніх положень Товариства. Кожен член Наглядової ради є компетентним та ефективним при реалізації своїх повноважень та функцій Наглядової ради. Комітети в Наглядовій раді не створювались.

У 2023 періоді голова наглядової ради працював на підставі укладеного цивільно-правового безоплатного договору.

ТОВ «Компанія Ензим» функціонує і веде діяльність відповідно до:

1) Закону України статті 1 «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-ХІІ «...до господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства», до яких належить і Товариство з обмеженою відповідальністю «Компанія Ензим» [31];

2) Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 № 2275-VIII [41].

У табл. 2.30 представимо основні економіко-правові реквізити ТОВ «Компанія Ензим» [53].

Таблиця 2.30

Економіко-правові реквізити ТОВ «Компанія Ензим»

Показник	Назва	Головний корпус і візитівка товариства «Львівські дріжджі»
Повне найменування	Товариство з обмеженою відповідальністю «Компанія Ензим»	
Скорочене найменування	ТОВ «Компанія Ензим»	
Назва англійською мовою	Enzym Company Limited Liability Company “Enzym Company”	
Дата державної реєстрації	07.07.1994	
Код ЄДРПОУ	00383320	
Юридична адреса	79014, Україна, Львівська обл., місто Львів, вулиця Личаківська, буд. 232	
Статутний капітал	1272680,85 грн	
Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД	10.89 - Виробництво інших харчових продуктів, н.в.і.у. 46.21 - Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин 10.71 - Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання	
Банки, що обслуговують емітента	АТ «Райффайзен Банк», МФО 380805	
Директор	Цегелик Андрій Григорович	
Кінцевий бенефіціарний власник	Вовк Олена Орестівна, Вовк Ростислав Орестович	
Акціонери і їх частки акціонерного капіталу в діяльності ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки	Компанія Заркава Лімітед (Кіпр) - 82,616% - 1051 тис.грн. Вовк Олена Орестівна - 8,692% - 111 тис.грн. Вовк Ростислав Орестович - 8,692% - 111 тис.грн.	

Джерело: складено автором на основі даних економічної звітності емітента.

Станом на 31 грудня 2023, 2022 та 2021 років зареєстрований та оплачений капітал Компанії складає 1 273 тис. грн., що поділені на 368'893 простих іменних акцій номінальною вартістю 3.45 грн. кожна.

Всі акції мають рівні права на отримання дивідендів та повернення капіталу. Дивіденди оголошуються та затверджуються зборами акціонерів.

Інформація про вчинені господарські правочини ТОВ «Компанія Ензим».

1. 02.10.2023 року Товариством вчинено правочин із заінтересованістю, шляхом укладення Договору оренди нерухомого майна №01/2023 між ПрАТ "Компанія Ензим" та ТзОВ "Лінксел" (місцезнаходження: Україна, 79014, м.Львів, вул.Личаківська, 232-А, ідентифікаційний код: 42897285).

Ринкова вартість майна або послуг чи сума коштів, що є предметом правочину становить 25 369,16516 тис.грн. Вартість активів ПрАТ "Компанія Ензим" за даними останньої річної фінансової звітності становить 1 591 552,00 тис. грн.

Співвідношення ринкової вартості майна або послуг чи суми коштів, що є предметом правочину, до вартості активів емітента за даними останньої річної фінансової звітності - 1,59% [53].

2. 11.12.2023 року Товариством вчинено значний правочин, шляхом укладення Контрактів поставки № 2024/02, № 2024/03, № 2024/14 з Polmarkus Sp. z o.o. (Польща). Предмет правочину - поставка продукції Товариства.

Ринкова вартість майна/послуг, що є предметом правочину, - становить 6 400,00 тис. євро, що згідно офіційного курсу євро/гривня встановленого НБУ на дату вчинення правочину становить (тис.грн.) - 253446,4.

Вартість активів емітента за даними останньої річної фінансової звітності (тис.грн.) - 1591552 [53].

3. 11.12.2023 року Товариством вчинено правочин із заінтересованістю, шляхом укладення Контракту № 2024/04 із компанією Extracell Ingredients Sp.

z.o.o. (місцезнаходження: вул. Васілевського 20/4, 30-305 м. Краків, Польща; ідентифікаційний код з судового реєстру Польщі 0000697312).

Ринкова вартість майна або послуг чи сума коштів, що є предметом правочину становить 4 000,00 тис. євро, що станом на дату вчинення правочину, згідно офіційного курсу, встановленого НБУ еквівалентно 158404 тис. грн.

Вартість активів ПрАТ "Компанія Ензим" за даними останньої (на дату прийняття рішення) річної фінансової звітності становить 1591552 тис. грн. Співвідношення ринкової вартості майна або послуг чи суми коштів, що є предметом правочину, до вартості активів емітента за даними останньої річної фінансової звітності - 9,95% [53].

На рис. 2.11 відобразимо витрати на організаційно-правові послуги і судові процеси ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки.

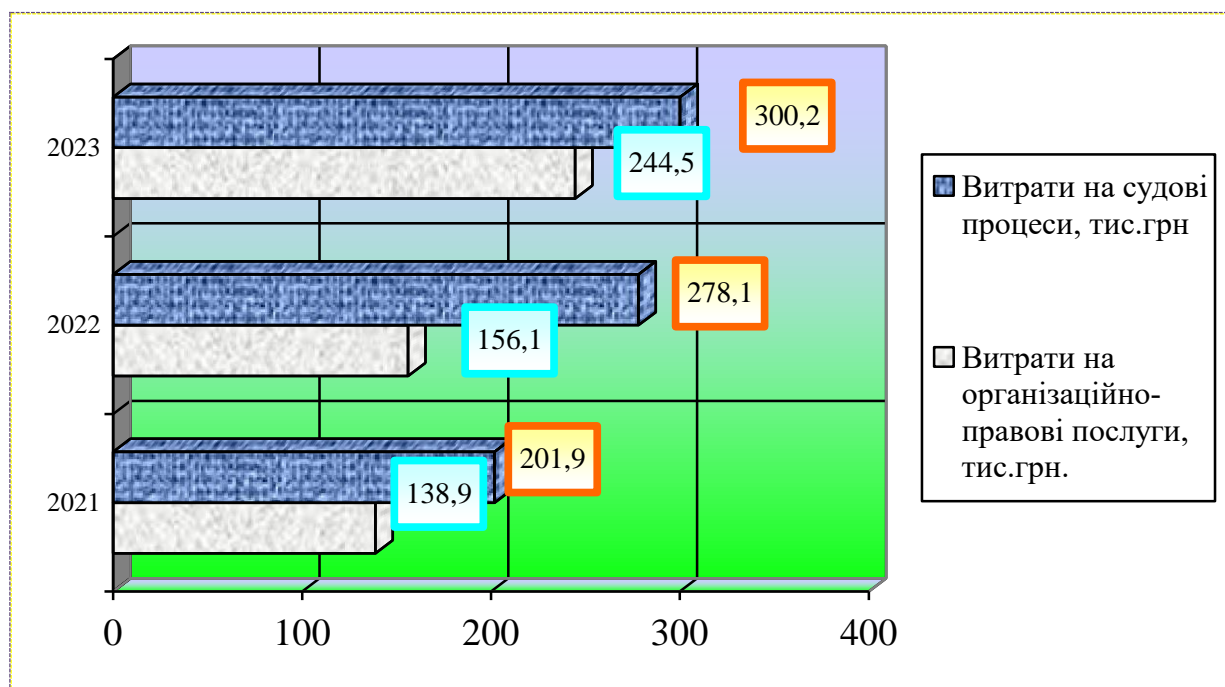

Рис. 2.11. Витрати на нормативно-правові послуги і судові процеси ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Проаналізуємо обсяги кредиторських ризиків в господарській діяльності ТОВ «Компанія Ензим» за три роки, з метою визначення шляхів їх мінімізації в перспективі, в табл. 2.31.

Таблиця 2.31

**Обсяги кредиторської заборгованості в господарській діяльності ТОВ
«Компанія Ензим» за 2021-2023 роки**

Назва	Рік			Абсолютне, (+,-)		Відносне, %	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис.грн.	26061	308494	534601	282433	226107	1083,7	73,3
Короткострокові кредити банків, тис.грн.	363311	460441	267317	97130	-193124	26,7	-41,9
Поточна кредиторська заборгованість за:							
<i>довгостроковими зобов'язаннями, тис.грн.</i>	319039	95379	102676	-223660	7297	-70,1	7,7
<i>товари, роботи, послуги, тис.грн.</i>	57103	96922	61211	39819	-35711	69,7	-36,8
<i>розрахунками з бюджетом, тис.грн.</i>	954	2866	5227	1912	2361	200,4	82,4
<i>у тому числі з податку на прибуток, тис.грн.</i>	0	1647	3304	1647	1657	0,0	100,6
<i>розрахунками зі страхування, тис.грн.</i>	727	797	818	70	21	9,6	2,6
<i>розрахунками з оплати праці, тис.грн.</i>	3734	4318	5667	584	1349	15,6	31,2
<i>одержаними авансами, тис.грн.</i>	673	43	2185	-630	2142	-93,6	4981,4
Поточні забезпечення, тис.грн.	19355	24741	29559	5386	4818	27,8	19,5
Разом кредиторські борги, тис.грн.	764896	685507	474660	-79389	-210847	-10,4	-30,8

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Отож, довгострокові зобов'язання і забезпечення у 2021 році показник становили 26 061 тис. грн, у 2022 році різко збільшився до 308494 тис. грн, а у 2023 році продовжив зростання до 534601 тис. грн., а абсолютне зростання у 2022 році відносно 2021 року склало 282 433 тис. грн, що становить значне зростання на 1083,7%, у 2023 році порівняно з 2022 роком приріст склав 226 107 тис. грн або 73,3%, що демонструє значне нарощування довгострокових зобов'язань ТОВ.

Короткострокові кредити банків протягом 2021-2022 років спостерігалось зростання короткострокових кредитів банків з 363 311 тис. грн до 460 441 тис. грн, що становило приріст на 26,7%. Однак у 2023 році відбулось суттєве скорочення до 267 317 тис. грн, зниження на 41,9% або 193 124 тис. грн, що свідчить про зміну кредитної політики підприємства.

Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями у 2021 році складала 319039 тис. грн, різко знизилася у 2022 році до 95 379 тис. грн (зменшення на 70,1% або 223 660 тис. грн), а у 2023 році відбулося незначне зростання до 102676 тис. грн, приріст на 7,7% або 7 297 тис. грн, що вказує на часткову стабілізацію розрахунків за довгостроковими зобов'язаннями.

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги у 2021 році становила 57 103 тис. грн, у 2022 році зросла до 96 922 тис. грн (збільшення на 69,7% або 39 819 тис. грн), однак у 2023 році відбулось значне скорочення до 61211 тис. грн, або на 36,8% чи 35711 тис. грн, що свідчить про оптимізацію розрахунків з постачальниками. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом демонструє стійку тенденцію до зростання: з 954 тис. грн у 2021 році до 2 866 тис. грн у 2022 році (зростання на 200,4% або 1 912 тис. грн) та до 5227 тис. грн у 2023 році (приріст на 82,4% або 2 361 тис. грн), що вказує на збільшення податкових зобов'язань підприємства. Разом кредиторські борги у 2021 році склали 764896 тис. грн, у 2022 році відбулось зменшення до 685507 тис. грн (скорочення на 10,4% або 79 389 тис. грн), у 2023 році продовжилось значне зниження до 474660 тис. грн, або на 30,8% чи 210847 тис. грн, що свідчить про покращення фінансової дисципліни та оптимізацію розрахунків підприємства. Отож, ТОВ «Компанія Ензим» демонструє динамічні зміни в структурі кредиторської заборгованості, з тенденцією до зниження загальної суми боргів, особливо у 2023 році, при одночасному нарощуванні довгострокових зобов'язань.

Проведемо аналіз нормативних документів регулювання господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки в табл. 2.32.

Таблиця 2.32

Нормативні документи регулювання господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» за 2021-2023 роки

Рівень	Назва документів
Зовнішні нормативні документи	<p>Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [19] Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [8] Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [29] Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII [18] Постанови КМУ «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових...» від 20.05.2020 № 383 [32] Постанова КМУ «Про затвердження методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними» від 16.02.2011 № 232 [33] Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V [39] Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XII [31] Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [41] Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX [40] Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 № 2210-III [35] Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-XII [36] Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII [38] Наказ МФУ «Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самокупності...» від 14.07.2016 № 616 [34]</p>
Внутрішні нормативні документи	<p>Положення про управління фінансовими, інвестиційними і господарськими ризиками ТОВ «Компанія Ензим». Політика економічної безпеки. Посадові інструкції ризик-контролю. Регламенти проведення перевірок. Методики оцінки господарських ризиків. Плани реагування на ризикові події. Внутрішні стандарти безпеки [54]</p>

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Компанія Ензим» і нормативних вебсайтів і документів та сайту товариства [54].

Функції Департаменту з правових питань та безпеки (директор Олег Мужило - рис.2.2 - організаційна структура управління). Департамент здійснює повний юридичний супровід діяльності ТОВ "Компанія Ензим", включаючи підготовку та перевірку договорів, представництво інтересів компанії в судах та державних органах [54].

Департамент забезпечує комплексну безпеку підприємства, контролює дотримання внутрішніх політик та процедур, а також захист комерційної таємниці, відповідає за контроль над господарськими ризиками та комплаєнс, розробляє та впроваджує превентивні заходи для запобігання правовим порушенням. Департамент координує роботу з отримання необхідних дозволів та ліцензій для виробничої діяльності компанії і частково приймає участь в управлінні господарськими ризиками з правових питань, забезпечує захист інтелектуальної власності підприємства та юридичний супровід зовнішньоекономічної діяльності і ризиків пов'язаних з цим [54].

Висновки до розділу 2

Аналіз господарської діяльності і ризиків було проведено з використанням даних ТОВ «Компанія Ензим» - це лідер українського виробництва дріжджів в Україні, що займає близько 60% вітчизняного ринку, продукція якого відома Торговою маркою «Львівські дріжджі» (м.Львів). Власниками підприємства - є родина Вовк, це сімейний бізнес у другому поколінні. Товариство експортує продукцію в 23 країни світу Європи, Азії, Африки, а за статистикою кожна 3-тя хлібина в Україні зпечена з Львівських дріжджів.

1.Встановлено, що основними конкурентами є ТОВ «Наdejда Л», ТОВ «Компанія Балекс». Представлено історичну еволюцію розвитку підприємства і організаційну структуру ТОВ «Компанія Ензим». Досліджено карту експортних майданчиків ТОВ «Компанія Ензим» через національні прапори країн-партнерів і

чотири бізнес-напрямки - це виробництво інгредієнтів харчової промисловості, тваринництво, хлібопечення і продукція для виробництва алкоголю.

Узагальнено подано номенклатуру та асортименту продукції. Досліджено, що у 2023 році обсяги реалізованої продукції на внутрішньому ринку становили 61,5% від загального обсягу, а експорту - 38,5% або 707687 тис.грн. Проведено аналіз техніко-економічних показників ТОВ «Компанія Ензим». Так, у 2023 році чистий дохід від реалізації продукції становив 1838,1 млн грн, що на 32,3% більше попереднього року. Здійснено діагностику стану та використання основних засобів товариства. Аналіз результативності використання оборотних активів показав, що рентабельність оборотних активів у 2023 році 52,7 %. Загальна кількість працюючих становила 385 осіб у 2023 році. Проведено аналіз динаміки собівартості реалізованої продукції і витрат, які не входять до виробничої собівартості.

2.Проведено діагностику фінансового стану товариства, в ході якої було встановлено, що товариство є прибутковим, а його чистий прибуток у 2023 році був 255,8 млн. грн. Проведено аналіз дезагрегації чистого доходу від реалізації, який дозволив встановити що за типами продукції і послуг, дохід отримано від - дріжджів, товарів, перевезень, хлібопекарських покращувачів, серед яких найбільше за 3 роки реалізовано дріжджів.

Проведено аналіз господарських ризиків, за допомогою показників оцінки фінансової стійкості (коефіцієнт становив 0,57 у 2023 році), відображено динаміку основних фінансових показників, що узагальнено характеризують фінансову стійкість; здійснено розрахунок показників оцінки рентабельності (рентабельність активів у 2023 році становила 11,1%, що більше минулорічного показника); проведено розрахунок показників оцінки ділової активності (коефіцієнт ділової активності у 2022 році дорівнював 0,87, у 2023 році 0,8).

Відповідно до обраної теми, проведено аналіз системи внутрішнього контролю і мінімізації господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим», який

показав, що основні функції забезпечують загальні збори акціонерів, які обирають Ревізора для проведення загальної оцінки господарського стану і виявлення ризиків. Виявлено, що керівництво ТОВ «Компанія Ензим» регулярно здійснює заходи щодо оцінки господарських ризиків з метою їх мінімізації. Серед ключових господарських ризиків, виявлено: ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик капіталу, зміни відсоткової ставки та коливання валютних курсів що є результатом впливу фінансових інструментів, якими вона володіє.

Аналіз ключових виробничого-господарських ризиків показав, що ризиками є: 1)ризик дріжджів стагнує; 2)ризик, які пов'язані з виробництвом інноваційних продуктів; 3) дисбаланс продажів в Україні і за кордоном.

Аргументовано інформаційні елементи системи внутрішнього контролю і мінімізації господарських ризиків - це: 1)посадові інструкції; 2)нормативні акти; 3)норми корпоративної культури; 4)методики та процедури компанії.

У процесі дослідження діяльності товариства було виявлено, що ТОВ «Компанія Ензим» для мінімізації господарських ризиків постійно підтримує належний рівень виробничих, господарських процесів діяльності, проводить дослідження і розробки в інноваційній сфері, а саме, на товаристві працює: Інноваційний центр хлібопечення «Хлібний дім», R&D лабораторія, здійснюється обмін інноваційно-експертним досвідом. На ТОВ здійснюється політика з безпечності та якості продукції, з метою мінімізації господарських ризиків - це ISO 22000, FSSC 22000, Kosher і Halal, GMP+, ISO 45001, ISO 14001.

Встановлено, що основні функції з мінімазації і контролю над господарськими ризиками здійснює Департамент корпоративних фінансів, директором якого є Андрій Цегелик. Проведено оцінку господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим». Розраховано очікуваний чистий дохід від реалізації продукції за контрактними залишками та зобов'язаннями.

3.Для визначення рівня господарського ризику проведено аналіз ризику ліквідності за рівнем ліквідності і терміновістю оплати на основі групування

статей активу і пасиву балансу. В даному випадку, баланс ТОВ не є абсолютно ліквідним, адже протягом аналітичних років, лише у 2023 році була дотримана умова ліквідності $A2 > П2$, а у 2021 році була виконана умова $A3 > П3$, тобто протягом 2021-2023 років умови ліквідності не були повністю згідно нормативам.

Для комплексної оцінки динаміки ліквідності в цілому розраховано загальний показник ліквідності товариства, який за 2021-2023 роки збільшився на 0,4 пункти у 2022 році порівняно з 2021 роком і у 2023 році зменшився на 0,25 пункти, як було сказано раніше, що свідчить про недосить позитивну динаміку ліквідності балансу ТОВ. Проведено коефіцієнтну оцінку показників ліквідності.

Здійснено оцінку господарських ризиків Компанії Ензим за допомогою статистичного методу - запасу фінансової міцності і порогу рентабельності.

Виявлено, що ТОВ «Компанія Ензим» у 2021-2023 рр. підвищило запас своєї фінансової міцності від 11,79% у 2021 році до 43% у 2023 році.

Загалом отримані значення дають змогу зробити висновок, що ТОВ залишається прибутковим і вживає всіх можливих заходів для їх мінімізації.

4. Виявлено, що нормативно-правове регулювання діяльності і господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» здійснюється відповідно до Закону України «Про господарські товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Встановлено основні економіко-правові реквізити, акціонерів та частку їх акціонерного капіталу в структурі ТОВ, проаналізовано витрати на організаційно-правові послуги і судові процеси, а також обсяги кредиторських ризиків в господарській діяльності ТОВ «Компанія Ензим».

Проведений аналіз нормативних документів регулювання господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» і функції Департаменту з правових питань та безпеки (директор Олег Мужило) показав, що Департамент здійснює комплексну юридичну безпеку, координує роботу з отримання необхідних дозволів та ліцензій для виробничої діяльності, і приймає участь в процесі контролю і мінімізації господарських ризиків в рамках правових питань.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМКИ МІНІМІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ ТОВ
«КОМПАНІЯ ЕНЗИМ»

3.1. Бізнес-проект з розробки інноваційного продукту «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free» ТОВ «Компанія Ензим» з метою мінімізації господарських ризиків

Враховуючи різноманітність ризиків, з якими стикається підприємство у своїй діяльності, в тому числі і ТОВ «Компанія Ензим», та обмеженість доступних ресурсів для їх контролю і мінімізації, виникає необхідність у встановленні чіткої послідовності та пріоритетності заходів з послаблення ризиків і внесення інвестиційних пропозицій для нарощування обсягів чистого доходу товариства і прибутку. Система ефективність процесу послаблення впливу господарських ризиків на роботу підприємства передбачає використання різноманітних прийомів їх мінімізації, які наведемо в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Прийоми мінімізації господарських ризиків на підприємстві

Приюом	Характеристика
Приюом уникнення підприємницьких ризиків	Реалізація заходів на недопущення виникнення ризикових ситуацій
Приюом прийняття підприємницьких ризиків	Приюом прийняття підприємницьких ризиків
Приюом запобігання підприємницьких ризиків	Відхиляється реалізація дій, що можуть спричинити реалізацію ризику
Приюом зниження підприємницьких ризиків	Передбачається знизити обсяг втрат, який може понести суб'єкт підприємницької діяльності у разі реалізації підприємницького ризику
Приюом вимірювання підприємницьких ризиків	Передбачено нейтралізувати вплив негативного характеру, що виникає у випадку реалізації підприємницького ризику, який характеризується вимірюванням підприємницьких ризиків у просторі й вимірюванням підприємницьких ризиків у часі

Джерело: складено автором [44, с. 2020, 55,56,57].

Впровадження комплексного складу заходів з мінімізації господарських ризиків, дозволяє підприємству враховувати вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів середовища, забезпечуючи тим самим стабільність його функціонування та розвитку. Особливе значення мінімізації господарських ризиків набуває в контексті забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Сучасний підхід до мінімізації господарських ризиків базується на процесно-орієнтованому методі, який створює надійну основу для сталого розвитку підприємства та є одним із найперспективніших напрямків у сфері стратегічного розвитку.

Такий підхід дозволяє не лише мінімізувати потенційні загрози, але й перетворити контроль за господарськими ризиками на дієвий інструмент підвищення ефективності господарської діяльності.

Впровадження комплексних стратегій мінімізації господарськими ризиків дозволяє підприємствам не тільки запобігати потенційним загрозам, але й максимально ефективно використовувати нові можливості для розвитку.

До ключових напрямків зниження і мінімізації господарськими ризиків належать:

1. Проведення систематичного аналізу господарськими ризиків.
2. Розробка превентивних стратегій.
3. Безперервний моніторинг ефективності впроваджених заходів.
4. Своєчасна корекція стратегій мінімізації господарських ризиків.

Особливого значення набуває врахування галузевої специфіки підприємства та здатність гнучко адаптувати стратегії ризик-моніторингу відповідно до конкретних умов господарювання.

Ключовим елементом ефективної системи моніторингу над господарськими ризиками є оптимальний підбір превентивних заходів та методів мінімізації потенційних загроз.

Сучасна світова практика пропонує широкий спектр інноваційних підходів до зниження господарських ризиків – від класичного майнового страхування та залучення венчурних компаній, що спеціалізуються на впровадженні інновацій, до розробки комплексних систем запобігання шахрайству в банківському секторі.

Основними і найбільш дієвими методами мінімізації господарських ризиків вважаються наведені в табл. 3.2 [6,15].

Таблиця 3.2

Методи мінімізації господарських ризиків на підприємстві

№	Метод	Характеристика і пропозиції
1	Страхування	<p>Страхування полягає в передачі ризику будь-якій іншій особі за певну винагороду, тобто в розподілі збитку між учасниками страхування. Передбачає фінансовий захист через укладання договорів страхування з професійними страховими компаніями</p> <p>Пропозиції:</p> <ul style="list-style-type: none"> Страхування майна та обладнання від техногенних пошкоджень. Страхування вантажів при транспортуванні. Страхування відповідальності перед третіми особами. Медичне страхування працівників. Страхування підприємницьких ризиків.
2	Резервування засобів	<p>При оцінюванні ефективності, виборі й обґрунтуванні варіантів зниження ризику за допомогою резервування засобів необхідно обчислити оптимальний розмір запасів. Джерелом відшкодування втрат від настання ризику є прибуток. При створенні фондів - це накопичений прибуток, у разі відсутності таких фондів і настання ризикованих подій - недоотриманий прибуток.</p> <p>Пропозиції:</p> <ul style="list-style-type: none"> Формування резервного капіталу в розмірі 5-10% від щорічного прибутку. Створення антикризового фонду і накопичення страхового запасу ОК. Формування цільових фондів для конкретних ризикових напрямків. Впровадження механізму щомісячних відрахувань до резервного фонду.
3	Диверсифікація	<p>Більшість літературних джерел розглядають диверсифікацію як ефективний засіб зниження ризиків у процесі контролю портфелем цінних паперів. Проте цей метод має значно ширшу сферу ефективного використання і може застосовуватися в різних галузях підприємницької діяльності промислового виробництва, торгівлі тощо. Так, для зниження ризику втрат через падіння попиту на певний вид продукції підприємство може вдатися до таких дій: освоїти і здійснювати випуск різних видів продукції або поряд з основним видом робіт виконувати допоміжні та супутні роботи, а також вживати заходів максимально швидкої переорієнтації на випуск інших видів основної продукції.</p> <p>Пропозиції:</p> <ul style="list-style-type: none"> Розширення асортименту продукції. Вихід на нові географічні ринки. Створення додаткових бізнес-ліній. Партнерство з різними постачальниками. Розвиток супутніх послуг. Інвестування в різні сектори економік.

Продовження табл. 3.2

4	Лімітування	<p>Лімітування у підприємницькій діяльності найчастіше застосовується при продажу товарів у кредит, надання позик, визначенні сум вкладення капіталів тощо. Насамперед це стосується грошових коштів встановлення граничних сум витрат, кредиту, інвестицій і таке інше.</p> <p>Пропозиції:</p> <ul style="list-style-type: none"> Встановлення максимальних сум кредитування. Обмеження витрат на окремі статті бюджету. Контроль дебіторської заборгованості. Фіксація граничних сум інвестицій. Впровадження внутрішніх регламентів витрачання коштів. Моніторинг перевищення планових показників.
5	Здобуття додаткової інформації	<p>Спосіб придбання додаткової інформації про вибір і результати обумовлений тим, що підприємець іноді приймає рішення, коли результати невизначені та засновані на обмеженій інформації. Якби у підприємця була більш повна інформація, він міг би зробити кращий прогноз і знизити ризик. Це робить інформацію товаром. Вартість повної інформації розраховується як різниця між очікуваною вартістю якого-небудь придбання, коли є повна інформація, і очікуваною вартістю, коли інформація неповна.</p> <p>Пропозиції:</p> <ul style="list-style-type: none"> Проведення маркетингових досліджень. Замовлення галузевих аналітичних звітів. Впровадження системи бізнес-розвідки. Участь у профільних конференціях та виставках. Налагодження комунікацій з експертами ринку. Моніторинг законодавчих змін. Використання спеціалізованих інформаційних платформ.

Джерело: складено автором на основі даних [6,15].

Вибір оптимальної стратегії мінімізації господарських ризиків визначається характером потенційних загроз у підприємницькій діяльності, здатністю точно оцінювати ризикові ситуації та знаходити ефективні рішення з урахуванням доступних ресурсів. Важливо розуміти, що впровадження будь-якого методу зниження господарськими ризику потребує певних інвестицій. При оцінці доцільності конкретних заходів необхідно аналізувати співвідношення ризику та потенційної віддачі, порівнюючи досягнуті результати з поставленими цілями.

Суттєвим є розуміння того, що не існує універсального методу мінімізації господарських ризиків. В умовах ринкової економіки завдання підприємця полягає не в повному уникненні господарськими ризиків, а в їх професійній оцінці та ефективному контролі для обмеження можливих втрат.

Ефективність кожного методу зниження ризиків варіюється залежно від конкретної ситуації та потребує різного рівня фінансових вкладень. Максимальної результативності можна досягти лише шляхом інтегрованого застосування різних методів ризик-контролю, формуючи комплексну систему заходів для мінімізації господарських ризиків.

Узагальнимо і представимо на рис. 3.1 механізм мінімізації господарських ризиків на підприємстві [3].

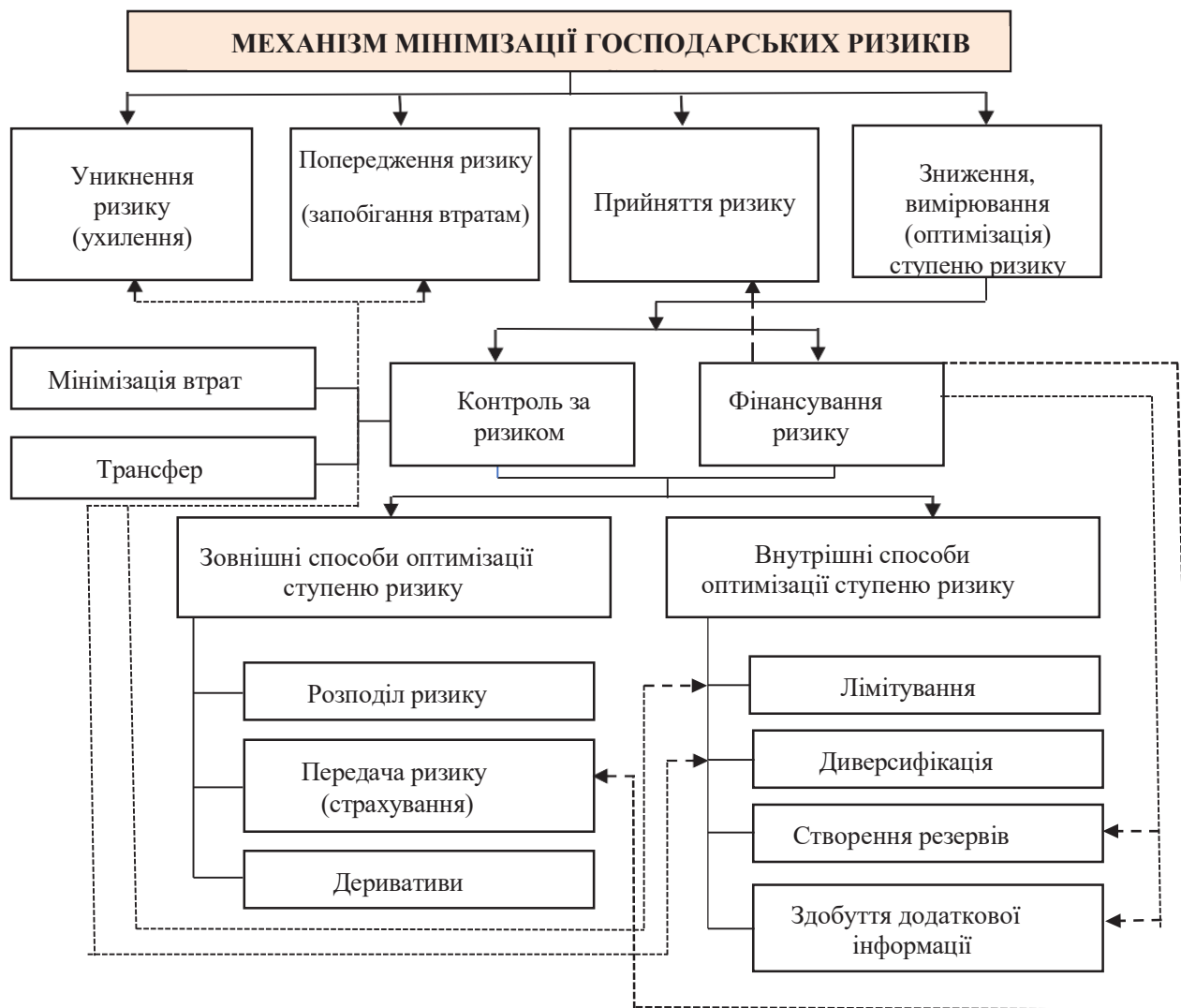

Рис.3.1. Механізм мінімізації господарських ризиків на підприємстві

Джерело: удосконалено автором на основі [3,24].

Ключовий принцип мінімізації господарських ризиків - не уникати їх, а вміти ними професійно ними керувати і мінімувати, перетворюючи потенційні

загрози на можливості для розвитку бізнесу. Отож, в процесі мінімізації господарських ризиків ключова роль належить засобам їх послаблення та нейтралізації. Підприємницька стратегія мінімізації господарських ризиків має бути гнучкою, враховувати специфіку потенційних загроз та включати комплексний підхід до їх подолання. Ефективний ризик-контроль вимагає глибокого розуміння стандартних прийомів моніторингу і вивлення ризиків, вміння швидко та професійно аналізувати економічні обставини, а також здатності оперативно знаходити оптимальні рішення в складних ситуаціях.

Беручи до уваги вищенаведене та спираючись на результати наукових досліджень, можна визначити ключові заходи з мінімізації впливу бізнес-ризиків на господарську діяльність.

1. Зменшення безпосереднього обсягу збитків, що виникають через господарський ризик, впровадження механізму їх фінансового забезпечення.

2. Формування гнучкої системи реагування, яка забезпечує оперативне реагування на наслідки реалізації бізнес-ризиків.

3. Делегування відповідальності за потенційні ризики третім сторонам, зокрема через механізми страхування або застосування інструментів хеджування.

4. Розробити комплексну систему ризик-контролю - така система має включати всі необхідні бізнес-процеси та регламенти, що забезпечують ефективну мінімізацію господарських ризиків.

5. Залучити висококваліфікованих спеціалістів з мінімізації і контролю над господарськими ризиками - такі експерти повинні володіти відповідними компетенціями та практичним досвідом для результативного їх зниження.

6. Забезпечити постійну актуалізацію системи заходів з мінімізації господарських ризиків - механізми ризик-контролю мають регулярно оновлюватись та адаптуватись відповідно до змін у бізнес-середовищі підприємства.

Вказані заходи допоможуть створити ефективну та адаптивну систему заходів з мінімізації та зменшення господарських ризиків, що відповідає сучасним викликам бізнес-середовища [44, с. 2020-2021, 49]. Представимо економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві

№	Напрямки
ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ	
1	Удосконалення системи внутрішнього контролю як інструмент мінімізації господарських ризиків підприємства
2	Діджиталізація процесів ризик-контролю як спосіб підвищення ефективності господарської діяльності
3	Формування антикризової стратегії підприємства в умовах підвищених господарських ризиків
4	Розробка системи раннього попередження та реагування на господарські ризики підприємства
5	Економічне обґрунтування вибору методів керування операційними ризиками
6	Формування механізму керування репутаційними ризиками підприємства
7	Оптимізація бізнес-процесів підприємства з метою зниження господарських ризиків
8	Економічна оцінка ефективності системи мінімізації ризиків підприємства
ПРАВОВІ НАПРЯМИ	
1	Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності як засіб мінімізації міжнародних господарських ризиків
2	Правове забезпечення кібербезпеки як елемент системи мінімізації інформаційних ризиків.
3	Правові аспекти договірної регулювання господарської діяльності як засіб мінімізації ризиків
4	Правове регулювання страхування підприємницьких ризиків в умовах економічної нестабільності
5	Розробка комплексної системи управління ризиками на основі міжнародних стандартів ISO 31000:2018 «Менеджмент ризиків. Принципи й керівні вказівки». ISO 31000 був опублікований як стандарт 13 листопада 2009 року та містить стандарт щодо впровадження управління ризиками. Мета ISO 31000 полягає в тому, щоб бути застосовним і адаптованим для «будь-якого державного, приватного чи громадського підприємства, асоціації, групи чи особи».
6	Економіко-правові механізми хеджування фінансових ризиків підприємства.
7	Розробка комплаєнс-програми як інструмент мінімізації правових ризиків

Джерело: складено і розроблено автором.

Напрямки мінімізації господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим». Як вказувалося раніше, основним бізнесом ТОВ «Компанія Ензим» є виготовлення

пресованих та сухих хлібопекарських дріжджів, розвиток напрямків виробництва додатків для хлібопекарського та кондитерського виробництва ТМ «Вітапін», натуральних кормових добавок для свійських тварин.

Представили місію розвитку і корпоративні цінності ТОВ «Компанія Ензим» в табл. 3.4, які реалізуються для мінімізації господарських ризиків.

Таблиця 3.4

Місія розвитку і корпоративні цінності ТОВ «Компанія Ензим» для мінімізації господарських ризиків

Місія, цінності	Характеристика
Місія ТОВ «Компанія Ензим»	<p>1. ТОВ «Компанія Ензим» гарантує українському та європейському споживачеві безпеку та стабільно високу якість виготовленої компанією продукції відповідно до їх очікувань та встановлених законодавчих вимог. Якість продукції є ключовим показником збільшення конкурентоспроможності та процвітання підприємства.</p> <p>2. ТОВ «Компанія Ензим» - є відповідальним працедавцем, що забезпечує працівників належними умовами праці і винагородою.</p> <p>3. ТОВ «Компанія Ензим» - соціально-відповідальне підприємство, яке раціонально використовує ресурси та дбає про навколишнє природне середовище.</p>
Корпоративні цінності на яких базується регулювання господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим»	<p>4. Стійкість компанії (Компанія виважено підходить до ведення бізнесу: розвиває ті напрямки чи продукти, для яких вона має достатньо досвіду, компетенцій і ресурсів).</p> <p>5. Високі стандарти (Компанія ставить перед собою високі стандарти у всьому: в технології виготовлення продукції, в процесах, в шляхах забезпечення випуску безпечної та якісної продукції; вивчає досвід провідних компаній світу з випуску конкурентоздатної та високоякісної продукції. Вдосконалення технології, продукції, послуг – постійний процес.</p> <p>6. Позитивна репутація (Компанія є відповідальною у відносинах із партнерами по бізнесу, споживачами, працівниками і суспільством загалом) – співпраця базується на основі довгострокових відносин, взаємної довіри і лояльності.</p> <p>7. Команда, яка орієнтується на результат (ціль визначена для команди, є ціллю кожного члена команди).</p> <p>8. Можливості професійного розвитку і вдосконалення (Компанія виділяє на це відповідні ресурси; інтенсивно впроваджує стажування на робочих місцях та його оцінку; компанія цінує працівників, які самі прагнуть професійного та особистісного розвитку, готові витратити і власні ресурси (зусилля, час)).</p>

Джерело: складено автором на основі даних економічної звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Політикою дослідженою вище, керівництво товариства демонструє і підтверджує свої зобов'язання перед суспільством в цілому і конкретно перед споживачами.

Дріжджова галузь виробництва в цілому знаходиться в стані стагнації, проте ТОВ «Компанія Ензим» на постійній основі:

- 1)здійснює модернізацію виробництва;
- 2)впроваджує нові технології;
- 3)проводить дослідження з метою розробки нових продуктів для майбутнього виведення на ринок.

Перспективи розвитку ТОВ «Компанія Ензим». ТОВ «Компанія Ензим» у майбутньому - продовжить трансформацію в міжнародну біотехнологічну компанію, діяльність якої полягає у розробці та забезпеченні партнерів у 23 країнах світу харчовими (Enzym Food Solutions), кормовими (Enzym Feed Solutions), алкогольними (Enzym Alcohol Solutions) та хлібопекарськими (Enzym Bakery Solutions) продуктами на основі дріжджової клітини.

Завершено будівництво нових виробничих потужностей LinkCell, завод запрацював у 2023 році, і це призведе до поповнення асортиментного портфелю продуктів і розширення ринків збуту за кордоном.

У 2024-2026-му роках від масштабних інвестицій товариство перейде до освоєння результатів і підтримки наявних проектів:

- 1)у планах виділити 3,5 млн. євро на новучергу реконструкції очисних (з них до 50% - коштом гранту);
- 2)500 тис євро на будівництво пакувальної лінії і 3 млн. євро, щоб збільшити ферментаційні потужності до 60 тис. тонн дріжджового концентрату.

На рис.3.2 продемонструємо напрямки розвитку діяльності і управління ТОВ «Компанія Ензим» та мінімізації господарських ризиків.

<p>Напрямки розвитку діяльності ТОВ «Компанія Ензим»</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширити лінійку дріжджових екстрактів та флейків. 2. Вдосконалити технологію їх виготовлення із зменшенням собівартості продукції. 3. Розширити лінійку продуктів для свійських та домашніх тварин. 4. Вдосконалити продукти для виноробства та виготовлення біоетанолу. 5. Покращити продукт на основі клітинних стінок дріжджів з вищим вмістом бета-глюканів. 6. Інші напрямки розширення асортименту продукції товариства інноваційними розробками.
<p>Напрямки мінімізації господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим»</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поєднувати різні методи зниження господарських ризиків. 2. Регулярно оновлювати стратегію мінімізації господарських ризиків. 3. Створити окремий підрозділ з регулювання господарськими ризиками. 4. Впроваджувати сучасні технології ризик-контролю. 5. Навчати і удосконалювати навички і знання персоналу методам виявлення та мінімізації господарських ризиків. 6. Впровадження комплексної системи страхування виробничих потужностей та готової продукції, включаючи страхування обладнання для виробництва дріжджів, складських приміщень та транспортування продукції до дистриб'юторів. 7. Створення резервного фонду у розмірі 10% від річного прибутку компанії для покриття непередбачених витрат, пов'язаних із коливанням цін на сировину та енергоносії, що є критичними для виробництва дріжджів. 8. Диверсифікація постачальників основної сировини через укладання довгострокових контрактів з кількома надійними партнерами для зменшення залежності від окремих постачальників та мінімізації ризиків перебоїв у постачанні. 9. Розширення асортименту продукції через розробку нових видів дріжджів та супутніх продуктів, що дозволить знизити ризики падіння попиту на окремі види продукції та освоїти нові сегменти ринку. 10. Створення системи моніторингу валютними ризиками через використання інструментів хеджування та формування збалансованого портфеля контрактів в різних валютах для захисту від курсових коливань при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Рис.3.2. Напрямки розвитку діяльності ТОВ «Компанія Ензим» та мінімізації господарських ризиків

Джерело: розроблено та удосконалено автором на основі звітності ТОВ «Компанія Ензим».

Керівництво товариства постійно дотримується принципу «Завжди на крок попереду» - продовжувати творити історії життєстійкості та успіху компанії, бути сміливими у своїх планах і діях.

В рамках проведеного дослідження діяльності, оцінки стану і господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» товариство має ряд позитивних сторін в розвитку бізнесу, у зв'язку з чим представимо стратегічні перспективи діяльності суб'єкта на рис. 3.3.

<p>Стратегічні перспективи діяльності ТОВ «Компанія Ензим»</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зберегти та посилити лідерство на опанованих ринках збуту України і Європи, досягти стійкого позитивного іміджу на нових ринках за рахунок, високої якості, безпечної продукції та розуміння вимог споживачів. 2. Постійно і незмінно удосконалювати технологію, пропонуючи новації в системі виробництва, обслуговування та після продажно́ї підтримки, щоб підвищувати безпечність, якість і конкурентоспроможність продукції 3. Безперервно удосконалювати систему безпечності харчових продуктів розроблену та сертифіковану у відповідності до вимог міжнародної схеми сертифікації FSSC 22000 шляхом застосування передових інформаційних технологій - створення та удосконалення електронних баз даних, автоматизованих систем управління документообігом; 4. Нові технології виробництва, енергозбереження та екологічна безпека є, та залишатимуться одним із пріоритетних питань діяльності підприємства; 5. Встановити нові зв'язки та організувати співпрацю з вітчизняними та європейськими науково-дослідними інститутами та центрами постійно розвивати партнерські стосунки з постачальниками і замовниками; 6. Забезпечувати оптимальну завантаженість виробничих потужностей; 7. Максимально ефективно використовувати вторинні ресурси, отримані в процесі очистки стоків (мул та біогаз); 8. Освоїти виробництво нових видів продукції на основі ферментації.
--	---

Рис.3.3. Стратегічні перспективи діяльності ТОВ «Компанія Ензим» з ціллю мінімізації ризиків господарювання

Обґрунтування інвестиційного проекту в підрозділі 3.2.

В рамках методу зниження мінімізації господарських ризиків - диверсифікація - пропонуємо впровадити на ТОВ «Компанія Ензим» виробництво інноваційного продукту «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free».

Варто відмітити, що на вітчизняному ринку не має жодного підприємства з виробництва бехглютенових дріжджів, а всі, які присутні на ринку України, імпортуються із-за кордону.

На даний момент в Україні на ринку виробництва дріжджів відсутнє виробництво безглютенових дріжджів з маркуванням «без глютену», що підтверджувало б безглютеновий вміст продукції.

На українському ринку представлені імпортні безглютенові дріжджі від європейських виробників. Приклади торгових марок зарубіжних виробників безглютенових дріжджів, які продаються в торговельних мережах України представлені в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Зарубіжні виробники безглютенових дріжджів на ринку України

Назва, країна походження, ціна за упаковку, вага	Зовнішній вигляд	Склад
Дріжджі сухі безглютенові 7г Bezgluten, Польща, ціна від 37 до 66 грн./упаковку		Склад: сухі дріжджі (<i>Saccharomyces cerevisiae</i>), емульгатор: сорбітан моностеарат. Підходить для людей з непереносимістю глютену. Підходить для веганів.
Дріжджі сухі без глютену Haas 21 г, Австрія, Ціна від 30 до 45 грн./упаковку		Склад: сухі дріжджі (<i>Saccharomyces cerevisiae</i>), емульгатор: сорбітан моностеарат. Підходить для людей з непереносимістю глютену. Підходить для веганів.
Дріжджі сухі безглютенові органічні Bio Zentrale 7 г, Німеччина, ціна від 66 до 85 грн./упаковку		Склад: сухі дріжджі (<i>Saccharomyces cerevisiae</i>), емульгатор: сорбітан моностеарат. Підходить для людей з непереносимістю глютену. Підходить для веганів.

Джерело: складено автором на основі даних мережі інтернет та власних досліджень.

Відсутність на українському ринку виробництва безглютенових дріжджів з маркуванням «Без глютену», є показовим рухівником для українського підприємства ТОВ «Компанія Ензим» щодо впровадження даного виду продукції.

Обґрунтування проекту.

Враховуючи зростаючий попит споживачів на інноваційні продукти, зокрема, безглютенові, тренд здорового харчування, людей в Україні та за кордоном, включаючи українську діаспору, людей хворих на целиацію, які

дотримуються безглютенової дієти, статистика яких в Україні становить 400 тис осіб, розширення ринку і експорту продукції харчової промисловості, конкурентні переваги і міжнародні стандарти, пропонуємо виробництво продукту-новинки «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free» за рахунок власних інвестиційних коштів товариства.

Виробництво дріжджів без глютену на ринку України є актуальним з кількох причин, які для ТОВ «Компанія Ензим» є також актуальними - табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Актуальність впровадження у виробництво ТОВ «Компанія Ензим»
«Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free»**

№	Актуальність
1	Зростання обізнаності про целиакію - все більше українців дізнаються про целиакію та чутливість до глютену, що призводить до збільшення попиту на безглютенові продукти.
2	Тренд здорового харчування - багато людей обирають безглютенову дієту як частину здорового способу життя, навіть якщо вони не мають медичних показань.
3	Розширення ринку - виробництво безглютенових дріжджів дозволяє виробникам розширити асортимент продукції та вийти на новий сегмент ринку.
4	Експортні можливості - безглютенові продукти мають потенціал для експорту в країни ЄС та інші регіони, де попит на такі товари високий.
5	Розвиток харчової промисловості - виробництво безглютенових дріжджів стимулює розвиток інноваційних технологій у харчовій промисловості України.
6	Підтримка людей з целиакією - в Україні зростає кількість діагностованих випадків целиакії, і виробництво безглютенових дріжджів допоможе задовольнити потреби цієї групи споживачів.
8	Конкурентна перевага - виробники, які пропонують безглютенові дріжджі, можуть отримати конкурентну перевагу на ринку.
9	Відповідність міжнародним стандартам - виробництво безглютенових продуктів допомагає українським виробникам відповідати міжнародним стандартам якості та безпеки харчових продуктів.

Джерело: складено автором.

Наукові і практичні дослідження. В липні 2021 року, на кафедрі технології ресторанної і аюрведичної продукції НУХТ відбувся круглий стіл присвячений темі «Целиакія: проблеми та актуальні питання їх вирішення».

З промовою виступила д.т.н., проф. Наталія Фролова. Під час заходу було підкреслено, що целиакія є генетично зумовленим аутоімунним захворюванням, яке характеризується непереносимістю глютену – білка, що міститься у пшениці, ячмені, житі та продуктах їх переробки.

За попередніми оцінками, в Україні налічується близько 400 тисяч осіб із непереносимістю глютену, проте офіційний діагноз "целиакія" встановлено лише 2500 пацієнтам.

Враховуючи, що майже 50% хворих – це діти, надзвичайно важливим є забезпечення доступу до безпечних харчових продуктів із достовірною інформацією про відсутність глютену.

За підсумками онлайн-круглого столу було ухвалено резолюцію, що окреслює ключові напрями наукових досліджень у розробці та впровадженні виробництва безглютенової продукції, включаючи хліб, макаронні вироби, печиво, кекси, цукерки, борошно та суміші для випічки.

Особливу увагу приділено важливості забезпечення широкої доступності продуктів категорії "gluten-free" у найближчих супермаркетах[45].

Згідно з інформацією, оприлюдненою Аграрним інформаційним агентством "Agravery" у 2021 році, європейська статистика свідчить, що 1% населення має непереносимість глютену через целиакію за результатами серологічних досліджень, тоді як морфологічне підтвердження через біопсію виявляє це захворювання у 0,6% населення, в Україні 0,005% офіційно діагностованих випадків.

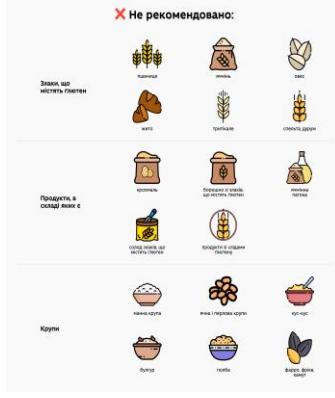
В перспективі очікується зростання кількості виробників, яким потрібно буде документально підтверджувати безглютеновий статус своєї продукції.

Окрім целиакії, існує ще один розлад - непереносимість глютену без целиакії, який охоплює від 6 до 13% популяції, він характеризується переважно неврологічною симптоматикою [45].

Недоліки вжитку продуктів з глютену і його сутність наведені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Недоліки вжитку продуктів з глютенем

Недолік	
"Глютен (клейковина) або клейковина - це білок, складова частина зерна пшениці (у житі-ячмені, в іншому - горішні). Борошно з перерахованих злаків без спеціальної обробки обов'язково містить її в декільком."	
«Продукти і страви, приготовані з використанням борошна або злаків - хліб, булки, печиво, торти, каші, млинці, вареники та ін., можуть стати причиною поганого самопочуття у людей і вірності до розвитку різних видів непереносності. Але це тільки верхня частина айсберга, під назвою «глютен».	
«Проблема в тому, що більшість продуктів містить «прихований глютен». Злаків або борошна з них дають до продуктів для покращення смаку, консистенції, якості (йогурт, ковбаса, шоколадні цукерки, зубні пасти, ліки та ін.) глютенчутливими захворюваннями життєво важливо знати, які продукти не утворюють злаків (глютен)."	

Джерело: складено автором на основі даних сайту Agravery.com

Президент ВГО "Українська Спілка целиакії" (заснованої 2008 року), кандидат медичних наук, лікар-алерголог та дієтолог Ольга Наумова відзначає, що «...популярний тренд безглютенового харчування привертає увагу багатьох українських виробників. Однак, незважаючи на те, що продукція часто маркується як "Gluten free", значна частина виробників не має належного розуміння специфічних вимог до виробництва безглютенової продукції»[42, 48].

За словами директора з маркетингу ТОВ "Агро-Юг-Сервіс" (ТМ "Аміна") Дмитра Гавриляка: «...європейські споживачі становлять 40% світового споживання безглютенової продукції, при цьому найбільший попит спостерігається в Північній та Південній Америці, а загальний світовий ринок безглютенових продуктів демонструє тенденцію до зростання».

Український ринок безглютенових продуктів започаткувався у 2018 році, спочатку переважно за рахунок імпортової продукції. Проте вже наприкінці 2019 року вітчизняні виробники почали випускати власні лінійки безглютенової продукції, вступивши в конкурентну боротьбу з уже присутніми на ринку

потужними європейськими виробниками, де особливе значення для учасників ринку має маркування "Перекреслений колосок".

Дмитро Гавриляк підкреслює важливість отримання відповідного сертифікату та наголошує: «...що для цього необхідно забезпечити спеціальні умови виробництва, які мінімізують ризик перехресного забруднення сировини та готової продукції. При цьому досвід виробництва звичайного борошна може бути корисним при налагодженні безглютенового виробництва».

Експерт Ольга Наумова наголошує: «...що офіційний знак "Перекреслений колосок" є гарантією безпечності продукції, підтверджуючи впровадження європейських стандартів виробництва та постійний контроль якості» [42].

Логотип ліцензованого європейського знаку «Перекресленого колоска» - як гаранту безглютенової продукції «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free", що пропонуємо для даного виду продукції, наведемо на рис. 3.4.

Рис. 3.4. Логотип ліцензованого європейського знаку «Перекресленого колоска» - гарант безглютенової продукції «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free»

Джерело: логотип представлено на сайті Agravery.com [42,48]

За словами комерційного директора ТОВ "Скви́рський комбінат хлібопродуктів" (ТМ "Скви́рянка") Євгена Моцного: «...головним викликом є забезпечення якісного очищення продукції від можливих слідів глютену, що вимагає відповідного технологічного обладнання або підтвердження його відсутності.

Примітно, що серед українських торговельних мереж лише "Сільпо" вимагає від постачальників документальне підтвердження відсутності глютену в продукції, тоді як інші ритейлери не приділяють цьому питанню належної уваги» [42].

Основний асортимент продукції в розрізі номенклатурного ряду Enzym Bakery Solutions ТОВ «Компанія Ензим», що призначений для промислового і домашнього хлібопечення відображений в табл. 3.8, засвідчує відсутність в асортименті виробництва безглютенових дріжджів і додавання в асортиментний кошик позиції новинки «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free».

Таблиця 3.8

Основні характеристики «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free" в рамках номенклатурно-асортиментного ряду продукції товариства

Номенклатура	Асортимент
Enzym Bakery Solutions 	
Дріжджі для промислового хлібопечення	1.«ЕФЕКТ +15%» (для стандартного хліба) – дріжджі пресовані у фасуванні по 1 кг; 2.ЕКСТРА – дріжджі пресовані у фасуванні по 1 кг; 3.ЕХТРА – сухі дріжджі у фасуванні по 0,5 кг. 4.Вітапан FLEX для В2Вхлібзаводів.
Дріжджі для домашнього хлібопечення	1.«ЛЬВІВСЬКІ ДРІЖДЖІ» – пресовані у фасуванні по 42 г та 100 г. 2.«ЛЬВІВСЬКІ ДРІЖДЖІ» – сухі у фасуванні по 12 г та 100 г.
Новинка* Безглютенові дріжджі	<i>Дизайн упаковки, включає:</i> 1. Логотип та назву бренду ТМ "Львівські дріжджі" 2. Чітке позначення ваги (12 г) 3. Помітне маркування "БЕЗ ГЛЮТЕНУ" - "GLUTEN FREE" 4. Основну інформацію про зберігання (зберігати при t 2-6° С) 5. Місце для штрих-коду 6. Інформацію про виробника ТОВ «Компанія Ензим» Безглютеновий продукт, а також продукт без казеїну, лактози, молока, пшениці, цукру, яєць, горіхів та без ГМО. Склад: сухі дріжджі (<i>Saccharomyces cerevisiae</i>), емульгатор: сорбітан моностеарат. Підходить для людей з непереносимістю глютену. Підходить для веганів. Харчова цінність на 100 г (г): білки - 48 г (г), вуглеводи - 36 г (г), жири - 6 г (г). Енергетична цінність на 100 г (г): 390 kcal (ккал).
Торгові марки за кордоном	1.DROŽDŽE LWOWSKIE – пресовані у фасуванні 42 та 100 г; 2.EFFECT пресовані дріжджі у фасуванні 42 г; 3.EFFECT сухі дріжджі у фасуванні 7 г; 4.EXTRA та EFFECT + пресовані дріжджі у фасуванні 1 кг.
Private Label	1.«Своя лінія» – сухі дріжджі у фасуванні 12 і 100 г; 2.«Премія» – сухі дріжджі у фасування 12 і 100 г.

Джерело: складено і удосконалено розробкою продукту автором на основі даних економічної звітності товариства.

Дріжджі без глютену - це високоякісний продукт, який ідеально підходить для приготування різноманітних страв та випічки без глютену.

Виготовлені з найкращих інгредієнтів, ці дріжджі забезпечать ідеальне підняття тіста, що робить їх незамінними для кухні і кожної господині.

Макет дизайну безглютенових дріжджів ТМ «Львівські дріжджі» - "Gluten Free", що містить «Перекреслений колосок» представлений на рис. 3.5.

Рис. 3.5. Пропонований макет дизайну упаковки безглютенових дріжджів ТМ «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" 12 грам

Переваги використання дріжджів без глютену.

Безглютенові дріжджі – це чудовий вибір для тих, хто дотримується безглютенової дієти, адже вони не містять глютену, тому безпечні для людей з целиакією або алергією на глютен.

Даний безглютеновий продукт відзначається своєю універсальністю та якістю, що робить його ідеальним для приготування безглютенового хліба, піци, булочок та інших випічок, що потребують дріжджі.

Порівняльна характеристика складових інгредієнтів сухих дріжджів під ТМ «Львівські дріжджі» і сухих дріжджів без глютену зарубіжних виробників (табл.

3.5), у зв'язку з відсутністю виробництва на вітчизняному ринку дріжджової продукції дріжджів без глютену наведені в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Порівняльна характеристика інгредієнтів сухих дріжджів під ТМ «Львівські дріжджі» і сухих дріжджів без глютену зарубіжних виробників

Показник	Сухі дріжджі ТМ «Львівські дріжджі»	Сухі дріжджі без глютену
Склад:	Сухі дріжджі, емульгатор аскорбінова кислота (Е 300)	Сухі дріжджі, емульгатор сорбітан моностеарат (Е 491)
Спільний інгредієнт:	Сухі дріжджі - це дегідратована форма звичайних дріжджів, яка має такі основні характеристики: дрібні гранули або порошок світло-бежевого кольору; містять живі дріжджові клітини у неактивному стані.	
Характеристика відмінних складових:	<p>Емульгатор аскорбінова кислота (Е 300)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не містить глютену - <i>Характеристики: білий кристалічний порошок, кислий на смак</i> - <i>Призначення: антиоксидант, регулятор кислотності</i> - <i>У дріжджах: покращує стабільність дріжджів, подовжує термін зберігання</i> 	<p>Сорбітан моностеарат (Е 491)</p> <p>Чудовий емульгатор і загусник, що використовується в широкому спектрі харчових продуктів, в т.ч. кондитерські і хлібобулочні вироби й сухі дріжджі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Не містить глютену - <i>Характеристики: жовтуватий віскозний рідкий або восковидний твердий продукт</i> - <i>Призначення: емульгатор, стабілізатор</i> - <i>У дріжджах: покращує розчинність сухих дріжджів, запобігає злипанню</i>

Джерело: складено автором на основі даних мережі інтернет, даних складових інгредієнтів безглютенних дріжджів іноземного виробництва і авторських досліджень.

Важливо відзначити, що з точки зору мікробіології, самі дріжджові клітини не утворюють глютен.

Різниця відбувається в процесі виробництва та контролю за відсутністю забруднення глютенном.

Безглютенні дріжджі - це продукт, де цей ризик повністю виключено завдяки спеціальним процесам виробництва та контролю.

Основні відмінності виробництва безглютенних дріжджів від звичайних дріжджів пояснені кількома ключовими аспектами, які відобразимо в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Відмінності виробництва безглютенових дріжджів і класичних сухих дріжджів
ТМ «Львівські дріжджі» швидкорозчинні (12 гр 1 100 гр)**

№	Аспект	Пояснення/відмінності
1	Субстрат вирощування	Звичайні дріжджі часто вирощують на субстратах, що утворюють глютен (наприклад, пшеничні гідролізати) Безглютенові дріжджі вирощують на субстратах без глютену (наприклад, кукурудзяний або картопляний гідролізат)
2	Контроль виробництва	Для безглютенових дріжджів застосувати суворіший контроль для уникнення перехресного забруднення Виробничі лінії повністю відкремлені від глютенмісних продуктів
3	Сертифікація	Безглютенові дріжджі мають спеціальну сертифікацію, яка гарантує наявність глютену Звичайні дріжджі такої сертифікації не потребують
4	Маркування	Безглютенові дріжджі мають спеціальне маркування "без глютену" та «Перекреслений колосок» Звичайні дріжджі такого маркування не мають
5	Ферментативна активність	Безглютенові дріжджі можуть бути оптимізовані для роботи з безглютеновим борошном Звичайні дріжджі оптимізовані для роботи зі стандартним борошном
6	Ціна	Безглютенові дріжджі поточні дорожчі через специфіку виробництва та контролю
7	Цільова аудиторія	Безглютенові дріжджі орієнтовані на людей з целиакією або чутливістю до глютену Звичайні дріжджі призначені для широкого вжитку
8	Склад мікроелементів	Може відрізнятися через різні субстрати вирощування
9	Термін придатності і зовнішній вигляд	Може бути різним через особливості виробництва та упаковки Зовнішній вигляд двох видів дріжджів не відрізняється
10	Застосування	Безглютенові дріжджі оптимізовані для роботи з безглютеновим тістом Звичайні дріжджі можуть гірше працювати в безглютеновому тісті

Джерело: складено автором на основі даних мережі інтернет.

Основною базою сировини для промислових біотехнологій ТОВ «Компанія Ензим» є бурякова меляса. Абсолютно всі овочі, в тому числі і буряк, добре підходять для безглютенової дієти. Меляса з буряка сама по собі не містить глютену, оскільки буряк - безглютеновий продукт. Однак якщо меляса використовується як середовище для вирощування дріжджів, кінцевий продукт «може» містити сліди глютену залежно від виробничого процесу та інших інгредієнтів, у зв'язку з чим потрібна сертифікація «Перекресленого колоска».

Технологічний цикл виробництва складається з трьох основних етапів:

1. Ферментація: відбувається розмноження спеціально селекціонованих високобілкових дріжджів у живильному середовищі, створеному на основі бурякової меляси, що відповідає вимогам безглютенового виробництва.

2. Автоліз: процес природного розщеплення клітинних структур під впливом власних гідролітичних ферментів дріжджів.

3. Фінальна обробка: очищення, концентрування і висушування продукту.

Завершальний етап передбачає концентрування дріжджового екстракту шляхом випаровування у вакуумному середовищі при температурі близько 60°C. Рідина подається у розпилювальну колону, де під дією гарячого повітря відбувається процес висушування. В результаті вода випаровується, а сухий екстракт осідає та збирається в нижній частині вежі. Процес виробництва сухих порошкових дріжджів на ТОВ «Компанія Ензим» як основного інгредієнта для виробництва «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» наведено на рис. 3.6.

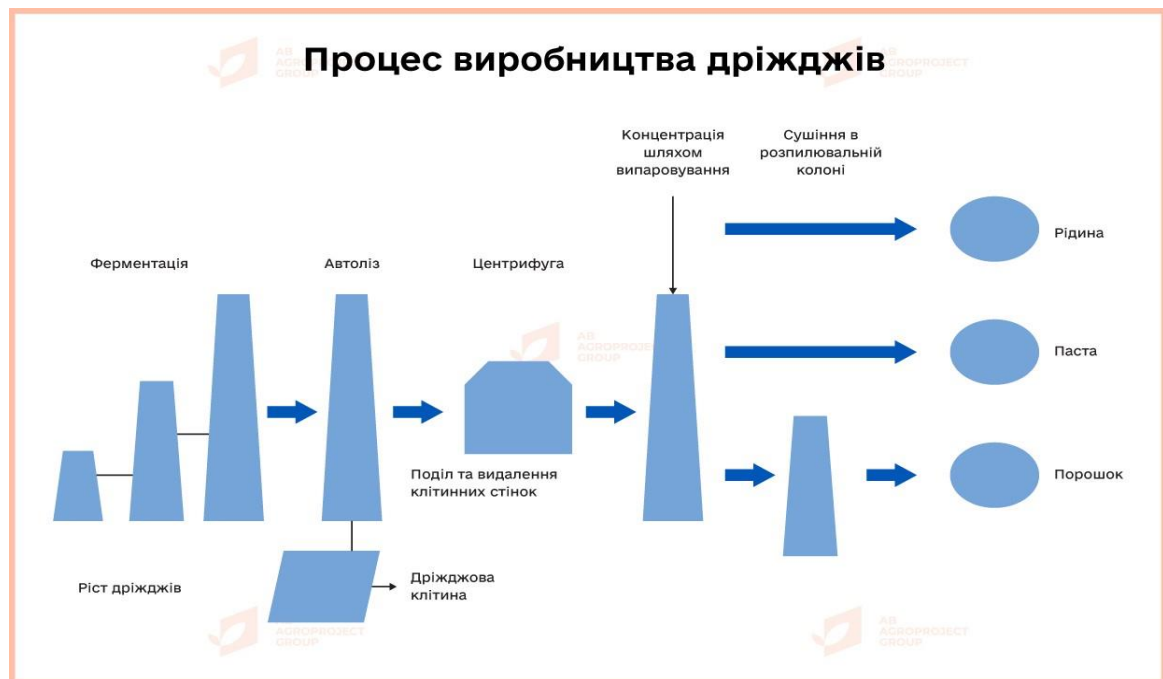

Рис. 3.6. Процес виробництва сухих порошкових дріжджів на ТОВ «Компанія Ензим» як основного інгредієнта для виробництва «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free»

Джерело: складено автором на основі даних [26, 53,54].

З рис. 3.6 видно, що в результаті процесу виробництва дріжджів отримують:

- рідину з 45-65% сухої речовини;
- або пасту з 70-80% сухої речовини;
- або порошок із вмістом сухої речовини 95-97%, який буде використаний

для виробництва безглютенових дріжджів, як основний інгредієнт.

Успішний старт виробництва «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» необхідно розпочати з розробки концептуального проєкту, що допоможе сформувати базові принципи роботи ТОВ «Компанія Ензим», обґрунтувати інвестиційне рішення на наступні 5 років. Загалом дріжджі без глютену мають специфічну цільову аудиторію, а основні групи потенційних покупців «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» представимо в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Цільова споживацька аудиторія «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free»

№	Група покупців	Покупці
1	Роздрібні споживачі	Люди з целиакією. Особи з непереносимістю глютену. Ті, хто дотримується безглютенової дієти за власним вибором. Сім'ї, де є члени з чутливістю до глютену.
2	Заклади громадського харчування	Спеціалізовані безглютенові кафе та ресторани. Звичайні ресторани, які пропонують безглютенове меню. Пекарні, що виготовляють безглютенову випічку.
3	Виробники харчових продуктів	Компанії, що спеціалізуються на безглютенових продуктах. Великі харчові підприємства, які мають лінійку безглютенових товарів.
4	Спеціалізовані магазини	Магазини здорового харчування. Спеціалізовані відділи в супермаркетах.
5	Медичні та оздоровчі заклади	Дієтологічні центри. Санаторії та оздоровчі комплекси.
6	Освітні заклади	Школи та дитячі садки з програмами харчування для дітей з целиакією.
7	Спортивні організації	Спортивні клуби та центри, які пропонують спеціалізовані дієти.
8	Онлайн-платформи	Інтернет-магазини, що спеціалізуються на безглютенових продуктах. Маркетплейси з розділами здорового харчування.
9	Експортні ринки	Дистриб'ютори безглютенових продуктів в інших країнах. Міжнародні мережі супермаркетів з відділами безглютенових товарів.
10	Фармацевтичні мережі	Аптеки, які мають відділи дієтичного харчування.

Джерело: складено автором.

Запланований режим роботи підприємства і виробничі потужності ТОВ «Компанія Ензим». Час роботи товариства безперервний, 3-х змінний (8 год/зміна), 5 днів на тиждень з розрахунковим Фондом робочого часу 6024 годин на рік (251 день орієнтовно), а виробничі потужності завантажуються на 90% за рік в залежності від попиту на продукцію з орієнтованим виходом дріжджової продукції за рік 72 тис.тонн в натуральному виразі в 2023 році, про що свідчать дані економічної звітності, тоді як максимальний обсяг становить 80 тис.тонн. Один місяць на рік потрібен щодо регламентних робіт устаткування. З урахуванням вказаних показників перспективний резерв обсягів виробництва «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" можна розрахувати за форм. 3.1:

$$\text{Резерв обсягів виробництва} = \text{Обсяг мах} - \text{Обсяг фак} \quad (3.1)$$

де, обсяг мах, фак – це максимальний обсяг виробництва і фактичний.

$$\text{Резерв обсягів виробництва товариства (річний)} = 80 \text{ тис.тонн} - 72 \text{ тис.тонн} = 8 \text{ тис.тонн}$$

$$\text{Резерв виробництва на 1 робочу зміну} = 8 \text{ тис.тонн} / 251 \text{ днів} / 3 \text{ зміни} = 0,0106 \text{ тис. тони} = 10,6 \text{ тони} = 10600 \text{ кг}$$

Обсяги виробництва і реалізації безглютенових дріжджів будуть меншими, бо:

1. Це специфічний продукт з меншим ринком, виробництво якого пропонуємо здійснити в одну робочу 8 зміну.

2. Процес виробництва вимагає спеціального обладнання для уникнення контамінації.

3. Процес виробництва більш тривалий через додаткові етапи контролю та використання для виробництва сухих дріжджів, які проходять етап випарювання для отримання дріжджів у вигляді порошку, як основного інгредієнту для виготовлення безглютенових дріжджів.

4.«Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free"пропонуємо виготовляти вагою 12 гр/уп, з урахуванням платоспроможності покупця і відсутності повсякденного попиту на таку продукцію.

Умовно-натуральний обсяг виробництва «Львівські дріжджі без глютену - *Gluten Free*» з 1 кг = 1000 грам / 12 грам = 83 упаковки

Експертний метод оцінки господарських ризиків від проекту. Спрогнозуємо зростання обсягів виробництва і збуту продукції ТОВ «Компанія Ензим» в натуральних величинах – кілограмах, за допомогою методу стандартного розподілу ймовірностей за 1 зміну за формулою 3.2:

$$ОП = (О + 4 \times В + П) / 6 \quad (3.2)$$

де О – оптимістичний, В – ймовірний, П – песимістичний прогноз.

Для визначення прогнозних значень приросту обсягів виробництва і збуту продукції на ТОВ «Компанія Ензим» було опитано 7 провідних спеціалістів: 2 менеджерів зі збуту, 3 працівників Інноваційного центру хлібопечення «Хлібний дім» та 2 працівників Департаменту технологічного розвитку. За результатами опитування отримані дані, які представимо в табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Результати опитування фахівців ТОВ «Компанія Ензим»

Експерти	1	2	3	4	5	6	7
Обсяг виробництва і збуту «Львівські дріжджі без глютену - <i>Gluten Free</i> », кг	250	290	310	275	305	280	300

Джерело: складено автором.

Проміжні розрахунки для визначення середньоквадратичного відхилення наведено в табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Проміжні розрахунки для визначення середньоквадратичного відхилення

Експерти	1	2	3	4	5	6	7
Обсяг виробництва і збуту продукції O_i , кг	250	290	310	275	305	280	300
$O_{сер}$, кг	287,14						
Відхилення $\Delta O = O_i - O_{сер}$, кг	-37,14	2,86	22,86	-12,14	17,86	-7,14	12,86
ΔO^2 , кг	1379,59	8,16	522,45	147,45	318,88	51,02	165,31
$\sum \Delta O^2$, кг	2592,86						

Джерело: складено і розраховано автором.

Знайдемо середнє арифметичне прогнознх значень приросту обсягів виробництва і збуту «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" за зміну:

$$Q_{\text{сер.}} = (250 + 290 + 310 + 275 + 305 + 280 + 300) / 7 = 287,14 \text{ кг}$$

Величину даного прогнозу потрібно перевірити на надійність та типовість, тому визначимо середнє квадратичне відхилення, яке характеризує розсіювання думок окремих 7 експертів відносно середнього значення за формулою 3.3:

$$a = \sqrt{\frac{\sum (O_i - O_{\text{сер}})^2}{n}} \quad (3.3)$$

Проведемо розрахунок показника середньоквадратичного відхилення:

$$a = \sqrt{2592,86/7} = 19,25$$

Коефіцієнт варіації, що характеризує однорідність сукупності думок експертів розраховують за формулою 3.4:

$$W = a/Q_{\text{сер}} * 100\% \quad (3.4)$$

$$W = 19,25/287,14 * 100 = 6,7 \%$$

Як показали проведені розрахунки, значення коефіцієнту варіації становить < 33%, а це свідчить про те, що думки експертів є узгодженими. Цей факт дає можливість приймати їх думки як точні і вести перспективні подальші розрахунки. Середній обсяг виробництва і збуту продукції ТОВ «Компанія Ензим» (В) приймаємо за методом медіан і визначаємо на рівні 290 кг як середнє значення ряду, песимістичне (найменше) значення (П) – 250 кг, оптимістичне (найбільше) значення (О) – 310 кг. Розрахуємо прогнозні значення збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції за 1 зміну в результаті впровадження заходу за формулою 3.2:

$$ОП = (310 \text{ кг} + 4 * 290 \text{ кг} + 250 \text{ кг}) / 6 = 286 \text{ кг}$$

$$ОП \text{ річний} = 286 \text{ кг} * 249 \text{ днів (2026 р)} = 71214 \text{ кг} = 71,2 \text{ тони}$$

Проектні інвестиції. Витрати на виробництво і реалізацію «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" включатимуть витрати на: основну сировину, допоміжні матеріали (металізована упаковка і картонні ящики), витрати на

технологічні потреби, фасувально-пакувальне і додаткове обладнання, витрати на спецодяг, оплату праці залученого персоналу у кількості 4 особи та ЄСВ 22%, витрати на сертифікацію «Без глютену» та маркування знаком «Перекреслений колосок».

Сировина для виробництва безглютенових дріжджів. На ТОВ «Компанія Ензим» здійснюється виробництво сухих активних дріжджів з бурякової меляси, яка сама по собі не містить глютен.

Постачання меляси для виробництва дріжджів для ТОВ «Компанія Ензим», як вказано в економічній звітності (але не розкрито для загального кола користувачів інформації) здійснюють внутрішні постачальники: українські цукрові заводи (меляса є побічним продуктом), сільськогосподарські підприємства (агрохолдинги, що вирощують цукрові буряки), трейдери і посередники (компанії, що спеціалізуються на торгівлі сільськогосподарською продукцією).

Сертифікація "Без глютену" - це стандартизована програма на базі ISO, яка мінімізує ризики та забезпечує чіткі критерії оцінки.

ВГО «Українська Спілка целіакії» надає послуги офіційного отримання українськими виробниками ліцензійних прав на маркування безглютенової продукції символом «Перекреслений колосок» і надбання відповідності стандартам АЕОС (Асоціація Європейських Спілок Целіакії), які гарантують якість і безпеку безглютенових продуктів, послугами якої пропонуємо скористатися. Процедура здійснюється відповідно до Стандартів АЕОС до продуктів без глютену «Технічні вимоги для ліцензування ТМ “Перекреслений колосок”».

Вимоги до виробництва «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free». Виробництво харчових продуктів, що не містять глютен, повинно бути відокремлене місцем і/або часом.

Коли одні і ті ж виробничі лінії і обладнання використовуються для виробництва продукції без глютену та тої, що містить глютен, щоб уникнути будь-

якого ризику контамінації глютенном, слід виконувати наступні дії – в випадку ТОВ «Компанія Ензим» на виробничому обладнанні здійснює виробництво з безглютенової сировини, що не потребує додаткових інвестицій на виробниче обладнання, при цьому зобов'язане дотримуватися:

1) процедури очищення, які гарантують, що не може бути жодного змішування або будь-якого виду перехресної контамінації;

2) належний відбір та дослідження зразків повинні виконуватися, щоб оцінити вплив небезпечних факторів;

3) персонал, який бере участь у виробництві, повинен пройти навчання щодо безпеки контамінації глютенном;

4) одяг персоналу повинен бути чистим і замінюватись згідно з оцінкою ризиків під час виробництва і пакування продукції без глютену.

В табл. 3.14 відобразимо дані про сертифікаційні витрати для отримання ліцензійних прав на маркування безглютенової продукції символом «Перекреслений колосок» і надбання відповідності стандартам АЕОС.

Таблиця 3.14

Сертифікаційні витрати на маркування безглютенової продукції «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" символом «Перекреслений колосок» і надбання відповідності стандартам АЕОС

№	Назва статті витрат	Сума, грн.
Інформатори Української спілки целиакії Ольга Сидоренко +380(66)684-64-09 info@celiac.org.ua . Адреса: Київська міська клінічна лікарня №18, б-р Тараса Шевченка, б. 17, поверх 3, лекційна зала. Вебсайт: https://celiac.org.ua/c/index.cfm?sid=50		
1	Послуга обговорення сертифікації - консультація	15000
2	Сертифікаційний аудит	73500
3	Аудиторський звіт та сертифікат	42200
4	Разом витрат	130700
5	В розрахунку на 1 кг «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free"	130700/71214 кг = 1,83

Джерело: складено автором на основі даних сайту [48].

Інвестиційні витрати на фасувальне обладнання і витрати на допоміжні матеріали - упаковку для фасування «Львівські дріжджі без глютену - Gluten

Free". Пропонуємо придбати фасувально-пакувальну машину Моделі N-100 для упакування сипучих «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" в металізовані дой-пак пакети для фасування 12 грам від українських виробників: фасувально-пакувальні машини пропонуємо придбати у виробника НВО Гідронмаш-1 (Україна), а металізовані дой-пак пакети для фасування у компанії ТОВ «Велпакс» (Україна) – рис.3.7 і 3.8.

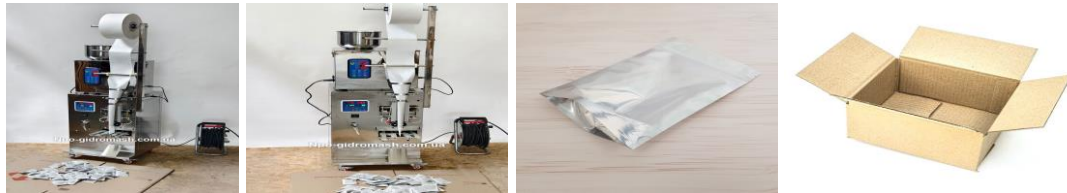

Рис. 3.7. Фасувально-пакувальна машина Моделі N-100 для «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free", металізовані дой-пак пакети для фасування і картонні ящики [30]

Придбати фасувальне обладнання можна на сайті за вебпосиланням: <https://pro-gidromash.com.ua/> - це фасувально-пакувальна машина - Моделі N-100 від виробника НВО Гідромаш-1 (Україна).

Інвестиційні витрати на придбання і устаткування фасувально-пакувальних машин кількістю 4 штуки Моделі N-100 наведені в табл. 3.15.

Таблиця 3.15

Інвестиційні витрати на фасувально-пакувальні машини Моделі N-100

№	Назва статті витрат	Розрахунок	Сума, грн
1	Ціна обладнання і устаткування (3 шт.)	4 шт. * 125000 грн = 500000 грн	500000
2	Разом витрат		500000
3	Амортизація річна (5 років – група 4 основних засобів – машини та обладнання)	500000 грн./5 р. = 100000 грн	100000
4	В розрахунку на 1 кг «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free"	100000 грн./71214 кг = 1,4 грн	1,4

Джерело: складено автором на основі даних сайту [30].

Компанія ТОВ «Велпакс» ("WellPacks") - найбільший український виробник поліетиленової й паперової продукції для бізнесу і приватного використання. Свідоцтво перемоги премії «Підприємство-гарант» у номінації «Краще

підприємство галузі 2022» і переможець премії «Вибір країни 2024» у номінації «Виробник пакувальних матеріалів 2024» представлено на рис. 3.8.

Рис. 3.8. WELLPACKS - переможець премії «Підприємство-гарант» у номінації «Краще підприємство галузі 2022» і переможець премії «Вибір країни 2024» у номінації «Виробник пакувальних матеріалів 2024» [58]

Виробниче підприємство ТОВ «Велпакс» знаходиться в Одесі, і завдяки грамотній логістиці, власній команді кур'єрів і співпраці з перевіреними транспортними компаніями доставляє замовлення всією Україною в рекордно короткі терміни - 1-3 дні, що досить вдало підходить для ПрАТ «Компанія Ензим» (вебсайт компанії <https://wellpacks.ua/product/doypak>).

Для замовлення упаковки для пакування «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" потрібно надати інформацію ТОВ «Велпакс» про: 1) макет упаковки (рис.3.5); 2) сертифікат безглютенового виробництва та «Перекресленого колоска»; 3) узгодити технічні характеристики матеріалу для пакування.

Поточні витрати на придбання упаковки - металізованих дой-пак пакетів для фасування безглютенових дріжджів і картонних ящиків, які віднесені на витрати на збут наведені в табл. 3.16.

Таблиця 3.16

Витрати на допоміжні матеріали і на збут «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free"

№	Назва статті витрат	Сума, грн.
1	Ціна за одну упаковку розміром 80мм/50мм (100 шт.)	95
2	Ціна за 1 уп. розміром 80мм/50 мм	0,95
3	Витрати на 1 кг безглютенових дріжджів 83 упаковки	83 * 0,95 = 78,85
4	Картонні ящики для пакування 1 кг (140мм/110 мм)	6,3

Джерело: складено автором на основі даних сайту [58].

Інвестиційні витрати на додаткове обладнання.

Інвестиційні витрати на додаткове обладнання а амортизаційні нарахування річні наведені в табл. 3.17.

Дозатори багатокомпонентні виробництва НВП “Техноваги” призначені для дозування декількох компонентів одночасно згідно заданої рецептури.

Багатокомпонентні дозатори застосовують промислові підприємства, більшість з яких надають перевагу системам дозування у своєму виробничому циклі: зберігання, змішування та очищення компонентів; лабораторні ваги RADWAG PS...5Y з сенсорним екраном діагоналлю 10” (виробник ТОВ НВП "Техноваги") потрібні в обслуговуванні.

Таблиця 3.17

Інвестиційні витрати на додаткове обладнання ТОВ «Компанія Ензим»

№	Назва статті витрат	Розрахунок	Сума, грн.
1	Дозатори для компонентів (виробник ТОВ НВП "Техноваги")	4 шт. * 68000 грн = 272000 грн	272000
2	Лабораторні ваги RADWAG PS...5Y з сенсорним екраном діагоналлю 10” (виробник ТОВ НВП "Техноваги")	4 шт. * 74360 грн = 297440 грн	297440
3	Разом витрат		569440
4	Амортизація річна (5 років – група 4 основних засобів – машини та обладнання)	569440 грн./5 р. = 113888 грн	113888
5	В розрахунку на 1 кг «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free»	113888 грн/71214 кг = 1,6 грн	1,6

Джерело: складено автором на основі даних сайту [7].

Витрати на оплату праці залученого персоналу.

1)персонал, який буде брати участь у виробництві безглютенової продукції товариства потребує залучення 4 осіб, які повинні пройти інструктаж-навчання щодо небезпеки контамінації глютену від ВГО «Українська Спілка целиакії» безкоштовно, серед них:

- 2 оператори ферментації - контролює процес вирощування і виробництва безглютенових дріжджів;
- 1 технік-лаборант - проводить аналіз якості безглютенової продукції;
- 1 оператор фасувальної лінії - керує процесом фасування.

2) персонал повинен бути забезпечений спеціальним одягом, який повинен бути чистим і замінятись згідно з оцінкою ризиків під час виробництва і пакування продукції без глютену 1 раз на місяць.

Розрахуємо річні витрати на оплату праці, суму ЄСВ 22%, і витрати на спецодяг виробничих працівників в розрахунку на 1 кг в табл. 3.18.

Таблиця 3.18

Витрати на оплату праці, спецодяг і навчання персоналу від ВГО

«Українська Спілка ціліакії»

№	Назва статті витрат	Розрахунок	Сума, грн.
1	Оплата праці 4 працівників:	2 оператори ферментації = 2 особи * 21000 грн. = 42000 грн * 12 місяців = 504000 грн 1 технік-лаборант = 1 особа * 16400 грн. = 16400 грн * 12 місяців = 196800 грн 1 оператор фасувальної лінії = 1 особа * 19000 грн = 19000 грн. * 12 місяців = 228000 грн	928800
2	В розрахунку на 1 кг	928800 грн./ 71214 кг = 13 грн	13
3	ЄСВ 22%	2 оператори ферментації = (2 особи * 21000 грн.) * 0,22 = 9240 грн * 12 місяців = 110880 грн 1 технік-лаборант = (1 особа * 16400 грн.) * 0,22 = 3608 грн * 12 місяців = 43296 грн 1 оператор фасувальної лінії = (1 особа * 19000 грн) * 0,22 = 4180 грн. * 12 місяців = 50160 грн	204336
4	В розрахунку на 1 кг	204336 грн./ 71214 кг = 2,87 грн	2,87
5	Витрати на спецодяг – набір до якого входить (термін придатності 1 місяць): халат бавовняний білого кольору; шапочка для волосся; маска медична; спеціальне взуття; одноразові рукавички; фартух водонепроникний; захисні окуляри.	4 особи * 175 грн/набір * 12 місяців = 8400 грн.	8400
6	В розрахунку на 1 кг	8400 грн./ 71214 кг = 0,12 грн	0,12

Джерело: складено автором на основі даних інтернету та власних досліджень.

Витрати на основну сировину.

Склад для виробництва 1 кг (1000 грам) сухих дріжджів «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free», включає:

1. Активні сухі дріжджі (985 грам), які є основним компонентом і складають більшу частину продукту (98,5%).

2. Сорбітан моностеарат (E491, 15 грам) діє як емульгатор, що допомагає рівномірно розподілити дріжджі у тісті та покращуючи їх розчинність (1,5%).

Витрати на основну сировину «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» в розрахунку на 1 кг відобразимо в табл. 3.19.

Таблиця 3.19

Витрати на основну сировину «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free»

1 кілограм

№	Назва статті витрат	Сума, грн.
1	Сухі активні дріжджі 985 грам	155
2	Сорбітан моностеарат E491 15 грам	3,75
3	Разом витрат	158,75

Джерело: складено автором на основі даних інтернету та власних досліджень.

Витрати на технологічні потреби для виробництва 1 кг безглютенових дріжджів представимо в табл. 3.20.

Таблиця 3.20

Витрати на технологічні потреби для виробництва безглютенових дріжджів

№	Показник	Розрахунок	Разом витрат, грн
1	Витрати на електроенергію	10 грн/кВт* 90 кВт * 249 д	224100
2	Витрати на воду	40,62 грн.* 25 куб. * 249 д.	252859,5
3	Витрати на електроенергію на 1 кг	224100 грн/ 71214 кг	3,14
4	Витрати на воду на 1 кг	252859,5 грн./ 71214 кг	3,55
5	Витрати на 1 кг безглютенових дріжджів	3,14+ 3,55 = 6,69	

Джерело: складено автором на основі даних інтернету.

Калькуляція собівартості 1 кг «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» представлена в табл. 3.21.

Таблиця 3.21

**Калькуляція собівартості і повні витрати на виробництво і реалізацію 1 кг
«Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free»**

Показник	Сума, грн.
1.Основна сировина, в тому числі:	158,75
1.1.сухі активні дріжджі	155
1.2.сорбітан моностеарат	3,75
2.Допоміжні матеріали, в тому числі:	78,85
2.1.металізована упаковка	78,85
3.Витрати на технологічні потреби, в т.ч.:	6,69
3.1.витрати на електроенергію	3,14
3.2.витрати на воду	3,55
4.Основна заробітна плата	13
5.Нарахування ЄСВ 22%	2,87
6.Загальновиробничі витрати	3,0
Всього виробнича собівартість	263,16
7.Адміністративні витрати	1,95
7.1.витрати на спецодяг	0,12
7.2.витрати на сертифікацію	1,83
8.Витрати на збут	6,3
8.1.витрати на картонний ящик	6,3
Повні витрати на виробництво і реалізацію продукції на 1 кг	271,41

Джерело: розраховано і складено автором.

ТОВ «Компанія Ензим» є прибутковим товариством, має на балансі чистий прибуток у розмірі 255817 тис.грн. у 2023 базовому році, тому інвестиційні кошти не потребують зовнішніх джерел залучення.

Ціну на 1 упаковку безглютенових дріжджів встановимо на рівні 9,5 грн/уп 12 грам або 788,5 грн/кг, з рівнем загальної рентабельності 70,7% врахувавши ціни зарубіжних імпортерів і податків на ввізне мито, які представлені на вітчизняному ринку та мають досить високий ціновий діапазон за упаковку безглютенових дріжджів 7 грам, а саме - від 30 грн до 85 грн, що наведено в табл. 3.5. Відпускна ціна розраховується за формулою 3.4:

$$\text{Відпускна ціна 1 кг} = \text{Повні витрати} + \text{прибуток} + \text{ПДВ 20\%} \quad (3.4)$$

$$\text{Відпускна ціна 1 кг «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» (з ПДВ)} =$$

$$271,41 \text{ грн} + (385,69 \text{ грн.} + 131,4 \text{ грн}) = 788,5 \text{ грн}$$

$$\text{Ціна за упаковку} = 788,5 \text{ грн/кг} / 83 \text{ уп.} = 9,5 \text{ грн}$$

В табл. 3.22 представимо планові показники виробництва і реалізації «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free».

Таблиця 3.22

Планові показники виробництва і реалізації «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free»

№	Показник	Значення
1	Плановий обсяг виробництва і реалізації «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free», кг	71214
2	Прибуток 1 кг, грн.	385,69
3	Оптова ціна 1 кг, грн.	657,1
4	ПДВ (20%) 1 кг, грн.	131,4
5	Відпуска ціна 1 кг, грн	788,5

Джерело: складено і розраховано автором.

Розрахуємо приріст чистого доходу від реалізації (Δ ЧД) товариства від виробництва «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» в проектному році за формулою 3.5:

$$\Delta \text{ ЧД} = \text{Ціна за 1 кг} * \text{Прогнозний обсяг виробництва} \quad (3.5)$$

$$\Delta \text{ ЧД «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» проект. рік} = 788,5 \text{ грн/кг} * 71214 \text{ кг} = 56152239 \text{ грн} = 56152,24 \text{ тис.грн.}$$

Розрахуємо приріст повних витрат на виробництво і реалізацію (Δ ПВ) ТОВ «Компанія Ензим» від виробництва «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» в проектному році за формулою 3.6:

$$\Delta \text{ ПВ} = \text{Повні витрати на виробництво і реалізацію продукції на 1 кг} *$$

$$\text{Прогнозний обсяг виробництва} \quad (3.6)$$

$$\Delta \text{ ПВ «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» проект. рік} = 271,41 \text{ грн/кг} * 71214 \text{ кг} = 19328191 \text{ грн} = 19328,19 \text{ тис.грн.}$$

Розрахуємо приріст Δ ПДВ 20% товариства від виробництва «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» в проектному році за формулою 3.7:

$$\Delta \text{ ПДВ} = \text{ПДВ 1 кг} * \text{Прогнозний обсяг виробництва} \quad (3.7)$$

$$\Delta \text{ ПДВ «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free» проект. рік} = 131,4 \text{ грн/кг} * 71214 \text{ кг} = 9357519,6 \text{ грн} = 9357,52 \text{ тис.грн.}$$

Розрахуємо прибуток від реалізації продукції (Δ П реал.) ТОВ «Компанія Ензим» «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" в проектному році за формулою 3.8:

$$\Delta \text{ П реал.} = \text{Чистий дохід} - \text{Витрати} - \text{ПДВ} \quad (3.8)$$

$$\Delta \text{ П реал. «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" проект. рік} = 56152,24 \text{ тис.грн.} - 19328,19 \text{ тис.грн.} - 9357,52 \text{ тис. грн.} = 27466,53 \text{ тис.грн.}$$

Розрахуємо чистий прибуток (Δ ЧП) ТОВ «Компанія Ензим» від виробництва і реалізації «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" в проектному році за формулою 3.9:

$$\Delta \text{ ЧП} = \text{Прибуток до опод.} - \text{Податок на прибуток 18\%} \quad (3.9)$$

Звідси, розрахуємо податок на прибуток при ставці 18% (ПП).

$$\Delta \text{ ПП «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" проект.рік} = 27466,53 \text{ тис.грн.} \\ * 18\%/100\% = 4943,98 \text{ тис.грн.}$$

$$\Delta \text{ ЧП «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" проект. рік} = 27466,53 \text{ тис.грн.} \\ - 4944 \text{ тис.грн.} = 22522,55 \text{ тис.грн.}$$

Наведемо очікувані результати від впровадження проекту в табл. 3.23.

Таблиця 3.23

Очікувані результати від проекту ТОВ «Компанія Ензим»

№	Показник	Результат, тис.грн.
1	Приріст чистого доходу (виторгу) від реалізації продукції	56152,24
2	Приріст повних витрат на виробництво і реалізацію продукції	19328,19
3	Приріст прибутку від реалізації продукції	27466,53
4	Приріст чистого прибутку	22522,55

Джерело: складено автором на основі проведених розрахунків.

Даний проект з впровадження у виробництво ТОВ «Компанія Ензим» «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" враховує всі сучасні та актуальні економічні дані, включаючи сучасний й рівень витрат на всі статті калькуляції та інвестиції в обладнання, і принесе товариству 22522,55 тис.грн. чистого прибутку в проектному році.

Економічний проект важливий для оцінки доцільності інвестицій та прийняття обґрунтованих бізнес-рішень через розрахунок ключових фінансових показників [17,20]. Основні показники - це чистий приведений дохід (NPV), який показує реальну цінність проекту за клієнтським часом, індекс рентабельності (PI), демонструє віддачу на вкладену вартість, та термін окупності, що вказує на період повернення інвестицій [17].

Важливо враховувати, що ринок виробництва дріжджів демонструє значний потенціал: у Європі відбувається щорічне зростання понад 5%, з Німеччиною як провідним ринком. Китай показує ще вищі темпи - близько 6%, що зумовлено покращенням економічних умов.

Загальносвітова тенденція зростання на 5,78% щороку створює сприятливі умови для започаткування виробництва. Реально врахувати такі економічні фактори впливу на виробництво і реалізацію продукції в майбутньому для безглютенових дріжджів ТОВ «Компанія Ензим»:

1. Ціни на сировину можуть значно коливатися залежно від постачальника та обсягів закупівлі.
2. При збільшенні обсягів виробництва безглютенових дріжджів собівартість може знизитися за рахунок оптових знижок на сировину та оптимізації виробничих процесів.
3. Вартість сертифікації "без глютену" та «Перекреслений колосок» розподіляється на весь обсяг виробництва, тому при більших обсягах її вплив на собівартість окремої пачки зменшується і включає витрати на повторну видачу сертифіката.
4. Реальні ціни на продукт можуть відрізнятись залежно від конкретних умов виробництва та ринкової ситуації.

Проектне рішення для ТОВ «Компанія Ензим» є ефективним з точки зору отриманого прибутку, у зв'язку з цим пропонуємо розрахувати ефективність його впровадження на наступні 5 років ЖЦП в табл. 3.24.

Вихідні дані для розрахунку ефективності проектної ініціативи по виробництву «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" ТОВ «Компанія Ензим»

Показник	Одиниця виміру	Значення показника
Інвестиційні витрати	тис. грн.	1069,44
Ставка дисконту	% (з 24.01.2025 року)	14,5
Тривалість ЖЦП	років	5

Джерело: складено та розраховано автором.

Коефіцієнт дисконтування – це індикатор, що призначений для приведення майбутніх грошових потоків до їх теперішньої вартості з урахуванням зміни вартості грошей у часі, ризиків та інфляції. Розрахуємо коефіцієнт дисконтування за формулою 3.10 на наступні 5 років терміну його економічного життя:

$$a_i = 1/(1+p)^n \quad (3.10)$$

де, a_i – коефіцієнт приведення за i -тий рік терміну економічного життя проекту; p – ставка дисконту (приймаємо на рівні $14,5\% = 0,145$); n - це кількість років економічного життя проекту.

При ставці дисконту $14,5\%$ за даними МФУ (<https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>) станом на 24.01.2025 року коефіцієнт дисконтування становить:

- 1) для 1 року $a_1 = 1/(1+0,145)^1 = 0,87$;
- 2) для 2 року $a_2 = 1/(1+0,145)^2 = 0,75$;
- 3) для 3 року $a_3 = 1/(1+0,145)^3 = 0,65$;
- 4) для 4 року $a_4 = 1/(1+0,145)^4 = 0,57$;
- 5) для 5 року $a_5 = 1/(1+0,145)^5 = 0,49$.

Розрахунок дисконтованих чистих грошових потоків представимо в табл. 3.25. Зауважимо що інвестиційні витрати на проект для ТОВ «Компанія Ензим» представлені витратами на основні засоби, які амортизуються протягом 5 років, як

зазначался в табл. 3.15 і 3.17 - 4 група основних засобів «Машини і обладнання» – 5 років термін корисного використання.

Таблиця 3.25

**Розрахунок дисконтованих чистих грошових потоків проєкту ТОВ «Компанія
Ензим»**

Показники	Рік					Всього
	2026	2027	2028	2029	2030	
Інвестиційні витрати, тис. грн.	1069,44	-	-	-	-	1069,44
Додатковий чистий прибуток, тис. грн.	22522,55	22522,55	22522,55	22522,55	22522,55	112612,75
Приріст амортизаційних відрахувань, тис.грн.	213,89	213,89	213,89	213,89	213,89	1069,44
Чистий грошовий потік, тис. грн.	22736,44	22736,44	22736,44	22736,44	22736,44	113682,2
Коефіцієнт дисконтування (14,5%)	0,87	0,75	0,65	0,57	0,49	X
Дисконтований грошовий потік, тис.грн.	19780,7	17052,33	14778,69	12959,77	11140,86	75712,35

Джерело: складено та розраховано автором.

Проведемо оцінку ефективності інвестиційного проєкту ТОВ «Компанія Ензим» та зведемо результати в табл. 3.26.

Таблиця 3.26

Оцінка ефективності інвестиційного проєкту

Показник	Формула	Абревіатура	Розрахунок	Результат	
Індекс рентабельності інвестицій (PI)	$PI = ДГП/І$	І – інвестиції, грн.;	75712,35 тис.грн. / 1069,44 тис.грн.	70,7 грн.	
Чистий приведений дохід (ЧПД)	$ЧПД = ДГП - І$	ДГП – дисконтований грошовий потік, грн.		75712,35 тис.грн. - 1069,44 тис.грн.	74642,91 тис.грн.
Період окупності інвестицій (ПО)	$ПО = (І/ДГП)/Т$	Т – кількість років життєвого циклу проєкту, роки		1069,44 тис.грн. / 75712,35 тис.грн./ 5	0,01 –1 місяць

Джерело: складено та розраховано автором.

Отож, підведемо підсумки проведених розрахунків. Отримане значення індексу рентабельності інвестицій показує, що з 1 гривні інвестицій в проєкт ТОВ «Компанія Ензим» отримує 70,7 грн. дисконтованого грошового потоку

Показники для оцінки інвестиційних проєктів свідчать про ефективність впровадження проєкту на ТОВ «Компанія Ензим», а саме – чистий приведений дохід становить – 74642,91 тис. грн, індекс дохідності - 70,7 грн, а термін окупності проєкту – орієнтовно 1 місяць.

Отже, можна зробити висновок про економічну ефективність впровадження проєкту виробництва нового продукту «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" ТОВ «Компанія Ензим» з ціллю мінімізації господарських ризиків.

3.2. Вплив проєктного заходу на показники господарської і фінансової діяльності підприємства

Проведені розрахунки показали, що від впровадженого заходу на ТОВ «Компанія Ензим» зростуть наступні показники:

- 1)обсяг виробництва продукції в проєктному році зросте на 71214 кг;
- 2)чистий дохід від виторгу продукції збільшиться в проєктному році на суму 56152,24 тис.грн.;
- 3)приріст повних витрат зросте в перспективі на суму 19328,19 тис.грн.;
- 4)прибуток від реалізації продукції збільшиться на суму 27466,53 тис.грн. відносно 2023 базового року;
- 5)приріст чистого прибутку становитиме 22522,55 тис.грн.

Для визначення ефективності впровадженого проєкту впровадження у виробництво «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" ТОВ «Компанія Ензим» потрібно проводити порівняння ключових показників до і після його впровадження, що дасть змогу оцінити, наскільки ефективним було його впровадження, допоможе визначити, чи досягнуті поставлені інвестиційні цілі. Аналіз змін показників до і після впровадження проєкту, дозволить керівництву приймати більш виважені, обґрунтовані управлінські рішення і мінімізувати

господарські ризики, внаслідок збільшення головного показника роботи - чистого прибутку. Представимо зміну господарських показників до і після впровадження проекту в табл. 3.27.

Таблиця 3.27

**Зміна господарських показників ТОВ «Компанія Ензим» внаслідок
впровадження бізнес-проекту**

Назва показника	од. виміру	Рік		Відхилення	
		базовий	проектний	абс., (+,-)	відн., (%)
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис.грн.	1838148	1894300,2	56152,2	3,05
2. Повні витрати на виробництво і реалізацію продукції	тис.грн.	1410911	1430239,2	19328,2	1,37
3. Собівартість продукції	тис.грн.	1172158	1190898,6	18740,6	1,60
4. Витрати на збут	тис.грн.	137761	138209,6	448,6	0,33
5. Адміністративні витрати	тис.грн.	100992	101122,7	130,7	0,13
6. Витрати на оплату праці	тис.грн.	237071	238204,14	1133,14	0,48
7. Прибуток від реалізації продукції	тис.грн.	311973	339439,53	27466,5	8,80
8. Чистий фінансовий результат (прибуток)	тис.грн.	255817	278339,55	22522,6	8,80
9. Вартість основних засобів	тис.грн.	1378456	1379525,44	1069,44	0,07
10. Витрати на 1 грн. чистої виручки від реалізації продукції	грн.	0,64	0,75	0,11	17,19
11. Продуктивність праці	тис.грн./чол.	4774	4869	95	2
12. Чисельність працівників	осіб	385	389	4	1

Джерело: складено і розраховано автором.

Проведений порівняльний аналіз показників діяльності ТОВ «Компанія Ензим» до та після впровадження проекту свідчить про наступні результати.

Чистий дохід від реалізації продукції зріс на 56152,2 тис.грн. у відносному значенні або на 3,05%, і становив 1894300,2 тис.грн., що свідчить про збільшення обсягів діяльності підприємства за допомогою впровадження проекту з виробництва безглютенових дріжджів, а повні витрати на виробництво

збільшилися на 19328,2 тис.грн. (або 1,37%) і склали 1430239,2 тис.грн, що вказує на підвищення ефективності виробництва.

Собівартість продукції зросла на 18740,6 тис.грн. (1,60%) до 1190898,6 тис.грн, що пов'язано зі збільшенням обсягу виробництва за рахунок витрат на виробництво нового продукту, а витрати на збут збільшилися незначно - на 448,6 тис.грн. (0,33%) і склали 138209,6 тис.грн., що пов'язані з витратами на упаковку і реалізацію продукції.

Адміністративні витрати зросли мінімально - на 130,7 тис.грн. (0,13%) до 101122,7 тис.грн., що свідчить про наявність витрат на сертифікацію та спецодяг персоналу, а витрати на оплату праці збільшилися на 1133,14 тис.грн. (0,48%) і становили 238204,14 тис.грн., що пов'язано з залученням 4 працівників та ростом фонду оплати праці.

Прибуток від реалізації продукції зростає на 27466,5 тис.грн. (8,80%) до 339439,53 тис.грн., а чистий прибуток збільшиться на 22522,6 тис.грн. (8,80%) і становитиме 278339,55 тис.грн., що показує підвищення ефективності фінансових результатів підприємства.

Вартість основних засобів зросла незначно, на суму інвестицій в основні засоби - на 1069,44 тис.грн. (0,07%) до 1379525,44 тис.грн., що вказує на мінімальні капітальні інвестиції в рамках проекту, витрати на 1 грн. чистої виручки зросли на 0,11 грн. (17,19%) до 0,75 грн., що пов'язано з ростом витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Продуктивність праці підвищилася на 95 тис.грн./чол. (2%) і становила 4869 тис.грн./чол., що свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів, адже чисельність працівників зросла на 4 особи (1%), тобто з 385 осіб значення базового року до 389 осіб, що пов'язано з обслуговуванням виробництва нового продукту «Львівські дріжджі без глютену -Gluten Free». Отож, впровадження проекту має позитивний вплив на діяльність ТОВ «Компанія Ензим» адже темпи приросту доходів і чистого прибутку, випереджають зростання витрат на проект.

Представимо зміну фінансово-економічних показників внаслідок впровадження проекту в табл. 3.28.

Таблиця 3.28

Трансформація фінансово-економічних показників ТОВ «Компанія Ензим» до і після проекту з виробництва продукту-новинки

Назва показника	Рік		Абс. відх., (+,-)
	базове значення	проектний рік	
1.Рентабельність продажу,%	13,9	14,7	0,8
2.Рентабельність продукції,%	21,8	23,3	1,5
3.Рентабельність власного капіталу,%	20,1	21,8	1,7
4.Рентабельність основних засобів,%	0,55	0,56	0,01
5.Коефіцієнт фінансової автономії	0,56	0,68	0,12
6.Коефіцієнт фінансової залежності	1,8	1,47	-18,3
7.Коефіцієнт поточної ліквідності	1,02	1,04	0,02
8.Коефіцієнт фінансової стійкості	0,79	0,81	0,02

Джерело: складено і розраховано автором.

Аналіз фінансово-економічних показників ТОВ "Компанія Ензим" внаслідок впровадження проекту з виробництва нового продукту «Львівські дріжджі без глютену -Gluten Free» на ТОВ «Компанія Ензим» показав наступні результати.

Рентабельність продажу зросла на 0,8 % зі значення 13,9% базового року до 14,7% у проектному році, що засвідчує підвищення ефективності діяльності підприємства, а рентабельність продукції збільшилася на 1,5 % до 23,3%, що означає, що підприємство отримує більше прибутку з кожної гривні понесених витрат на виробництво.

Рентабельність власного капіталу зросла на 1,7 % - з 20,1% до проекту до 21,8% після проекту, що показує підвищення ефективності використання власних капіталу і зростання віддачі власнику бізнесу Компанія Ензим, рентабельність основних засобів показала незначне зростання на 0,01 %. Коефіцієнт фінансової автономії збільшився на 0,12 пункти з 0,56 до 0,68, що вказує на покращення, фінансової незалежності підприємства та збільшення частки власного капіталу в

загальній структурі фінансування. Коефіцієнт фінансової залежності зменшився на 18,3 пункти з 1,8 до 1,47, що показує зниження впливу підприємства від зовнішніх джерел фінансування та зменшення господарських ризиків. Коефіцієнт поточної ліквідності зріс на 0,02 пункти з 1,02 до 1,04, хоча зростання незначне, але свідчить про покращення здатності підприємства погашати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт фінансової стійкості зріс зі значення 0,79 до 0,81, що вказує на підвищення адаптованості підприємства до мінімізації господарських ризиків. Отже, аналіз показників засвідчує позитивну динаміку фінансового стану підприємства після впровадження проекту, де особливо помітні покращення показників рентабельності та фінансової автономії і стійкості. На рис.3.9 відобразимо динаміку зміни фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Компанія Ензим» внаслідок реалізації проекту впровадження у виробництво «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free».

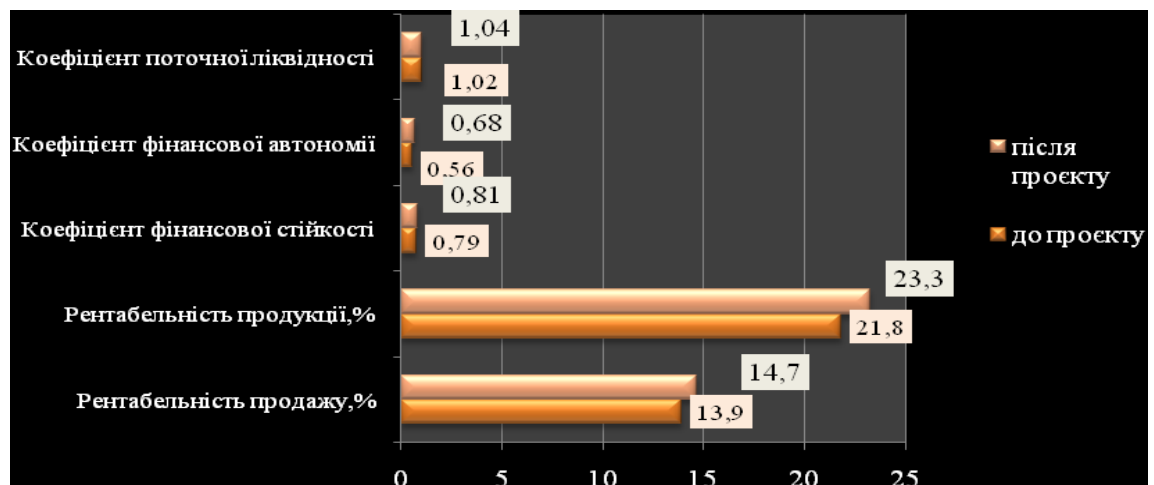

Рис.3.9. Динаміка зміни фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Компанія Ензим» внаслідок реалізації проекту

Проект з впровадження у виробництво «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" ТОВ «Компанія Ензим» є ефективним. Чистий прибуток від проекту товариство отримає в розмірі 22522,55 тис.грн.

Висновки до розділу 3

Проаналізувавши економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві, дійшли висновку, що мінімізація господарських ризиків на підприємстві передбачає використання прийомів - уникнення, прийняття, запобігання, зниження, вимірювання, та методів їх зниження - страхування, резервування засобів, диверсифікація, лімітування, здобуття додаткової інформації.

1.Продемонстровано механізм мінімізації господарських ризиків на підприємстві й економіко-правові напрями їх зменшення.

Обгрунтовано місію розвитку і корпоративні цінності ТОВ «Компанія Ензим», які реалізуються для мінімізації господарських ризиків.

Встановлено, що дріжджова галузь виробництва в цілому знаходиться в стані стагнації, проте ТОВ «Компанія Ензим» на постійній основі: 1)здійснює модернізацію виробництва; 2)впроваджує нові технології; 3)проводить дослідження з метою розробки нових продуктів для майбутнього виведення на ринок. Обгрунтовано напрямки розвитку діяльності і управління ТОВ «Компанія Ензим» та мінімізації господарських ризиків й стратегічні перспективи діяльності.

2.На ТОВ «Компанія Ензим» з метою мінімізації господарських ризиків запропоновано бізнес-проект з розробки інноваційного продукту «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free», які відсутні на українському ринку взагалі, і імпортуються в Україну, що є показовим орієнтиром для впровадження даного виду продукції.

Враховувавши зростаючий попит споживачів на інноваційні продукти, зокрема, безглютенові, тренд здорового харчування, людей хворих на целіакію, статистика яких в Україні станом на 2023 рік, становить 400 тис осіб, розширення ринку і експорту продукції харчової промисловості, запропонували виробництво продукту-новинки «Львівські дріжджі без глютену - Gluten free» за рахунок

власних інвестиційних коштів товариства, обсягом 71214 кг на рік, який визначили методом експертних оцінок, в упаковки по 12 грам.

Узагальнено актуальність впровадження у виробництво ТОВ «Компанія Ензим» «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free", з обґрунтованими науковими і практичними дослідженнями, які показали, що навіть в липні 2021 року, на кафедрі технології ресторанної і аюрведичної продукції НУХТ відбувся круглий стіл присвячений темі «Целіакія».

Виявлено недоліки вжитку продуктів з глютенем і зазначено роль, офіційного знаку "Перекреслений колосок" і запропоновано макет дизайну упаковки.

Проаналізовано процес їх виробництва і цільових споживачів. Розраховано проектні інвестиції на виробництво і реалізацію продукту, які включатимуть витрати на: основну сировину, допоміжні матеріали (це - металізована упаковка і картонні ящики від ТОВ «Компанія Велпакс»), витрати на технологічні потреби, фасувально-пакувальне і додаткове обладнання (придбано 4 фасувально-пакувальних машини Моделі N-100 для сипучих, яке амортизуватиметься протягом 5 років, 4 дозатори для компонентів і лабораторні ваги), витрати на спецодяг, оплату праці залученого персоналу у кількості 4 особи та ЄСВ 22%, витрати на сертифікацію «Без глютену» від Української Спілки целіакії та маркування знаком «Перекреслений колосок». Складено і розраховано калькуляцію собівартості 1 кг Львівські дріжджі без - це 271,41 грн/кг й аргументовано планові показники виробництва і реалізації нового продукту.

Проведено оцінку інвестиційної привабливості і ризиків проектного рішення з життєвим циклом - 5 років, за ставкою дисконту 14,5% з 24.01.2025 року, відповідно до результатів якої - чистий приведений дохід становить – 74642,91 тис. грн, індекс дохідності - 70,7 грн, а термін окупності проекту – 1 місяць.

Представлено зміну господарських показників до і після впровадження проекту. Розрахунки показали, що від провдження проекту: 1)обсяг виробництва продукції в проектному році зростає на 71214 кг; 2)чистий дохід від виторгу

продукції збільшиться на 56152,24 тис.грн.; 3)приріст повних витрат зросте в перспективі на 19328,19 тис.грн.; 4)прибуток від реалізації продукції збільшиться на 27466,53 тис.грн. відносно 2023 базового року; 5)приріст чистого прибутку становитиме 22522,55 тис.грн.

Аргументовано зміну фінансово-економічних показників внаслідок впровадження проєкту і їх динаміку. Так, коефіцієнт фінансової стійкості зріс зі значення 0,79 допроєктного значення до 0,81 після проєкту, що вказує на підвищення адаптованості підприємства до мінімізації господарських ризиків.

Констатовано, що проєкт з впровадження у виробництво «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" ТОВ «Компанія Ензим» є ефективним, може бути рекомендованим до інвестування на ТОВ «Компанія Ензим». Чистий прибуток від проєкту ТОВ «Компанія Ензим» отримає в розмірі 22522,55 тис.грн.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Господарський ризик є невід'ємною складовою підприємницької діяльності та являє собою ймовірність виникнення несприятливих наслідків у процесі здійснення господарської діяльності.

1. Встановлено, що господарський ризик підприємства - це ризик недосягнення мети діяльності підприємства через виникнення неочікуваних змін.

Аргументовано, що за класифікаційною ознакою господарський ризик поділяють: за походженням, за об'єктами ураження, за характером наслідків ризику, за умовою прийнятності, за можливістю уникнення, за ступенем прогнозування, за регулярністю, за часом, за характером взаємодії з іншими ризиками чи об'єктами, за масштабами ризику або ураження.

Досліджено, вимоги до процесу мінімізації ризиків господарської діяльності і види факторів - це зовнішні, які поділяють - на прямого і непрямого впливу, і внутрішні.

2. Визначено методи аналізу і оцінки господарських ризиків, які поділяють на: якісні, кількісні й комбіновані.

3. Представлено основні нормативно-правові документи, які регулюють господарські ризики - це Господарський, Податковий Кодекси, Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про страхування» та інші.

4. Проведено аналіз економічної діяльності і господарських ризиків з використанням економічних даних Товариства з обмеженою відповідальністю ТОВ «Компанія Ензим» - це лідер українського виробництва дріжджів в Україні, що займає близько 60% вітчизняного ринку, продукція якого відома під Торговою маркою «Львівські дріжджі».

Узагальнено подано номенклатуру і асортимент, проведено оцінку комерційної діяльності ТОВ «Компанія Ензим». Досліджено, що у 2023 році обсяги

реалізованої продукції на внутрішньому ринку становили 61,5% від загального обсягу, а експорту - 38,5% або 707687 тис.грн. Чистий дохід від реалізації продукції у 2023 році склав 1838,1 млн грн, що на 32,3% більше попереднього року. Собівартість реалізованої продукції зростала у 2023 році на 10,8% відносно показника 2022.

Проведено діагностику фінансового стану товариства, в ході якої було встановлено, що товариство є прибутковим, а його чистий прибуток у 2023 році був 255,8 млн. грн.

Узагальнено основні функції системи внутрішнього контролю і мінімізації господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим», які забезпечують загальні збори акціонерів, обираючи для цього Ревізора з метою проведення загальної оцінки господарського стану і виявлення ризиків.

Аргументовано ключові господарські ризики, які притаманні діяльності ТОВ «Компанія Ензим» - це ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик капіталу, зміни відсоткової ставки та коливання валютних курсів, який є результатом впливу фінансових інструментів, якими вона володіє.

Окреслено ключові виробничого-господарські ризики - це: 1)ризик дріжджів стагнує; 2)ризики пов'язані з виробництвом інноваційних продуктів; 3) дисбаланс продажів в Україні і за кордоном.

У процесі дослідження діяльності товариства було виявлено, що ТОВ «Компанія Ензим» для мінімізації господарських ризиків постійно підтримує належний рівень виробничих, господарських процесів діяльності, проводить дослідження і розробки в інноваційній сфері, а саме, на товаристві працює: Інноваційний центр хлібопечення «Хлібний дім», R&D лабораторія (Research and Development Laboratory), здійснюється обмін інноваційно-експертним досвідом. На ТОВ здійснюється політика з безпечності та якості продукції ТОВ «Компанія Ензим» - це ISO 22000, FSSC 22000, Kosher і Halal, GMP+, ISO 45001, ISO 14001. Провели SWOT-аналіз ТОВ "Компанія Ензим".

Встановлено, що основні функції з мінімації і контролю над господарськими ризиками здійснює Департамент корпоративних фінансів, директором якого є Андрій Цегелик.

5.Проведено оцінку господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим». Для визначення рівня господарського ризику здійснено аналіз ризику ліквідності за рівнем ліквідності і терміновістю оплати на основі групування статей активу і пасиву балансу. Виявлено, що баланс ТОВ «Компанія Ензим» не є абсолютно ліквідним, адже протягом аналітичних років, лише у 2023 році була дотримана умова ліквідності $A2 > П2$, а у 2021 році була виконана умова $A3 > П3$, тобто протягом 2021-2023 років умови ліквідності не були повністю згідно нормативам. Проведено коефіцієнтну оцінку показників ліквідності ТОВ «Компанія Ензим»

Здійснено оцінку господарських ризиків Компанії Ензим за допомогою статистичного методу - запасу фінансової міцності і порогу рентабельності.

Виявлено, що ТОВ «Компанія Ензим» у 2021-2023 рр. підвищило запас своєї фінансової міцності від 11,79% у 2021 році до 43% у 2023 році.

Загалом, отримані значення дають змогу зробити висновок, що ТОВ залишається прибутковим і вживає всіх можливих заходів для їх мінімізації.

6.Виявлено, що нормативно-правове регулювання діяльності і господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим», здійснюється відповідно до: Закону України «Про господарські товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та інших.

Узагальнено основні економіко-правові реквізити, акціонерів та частку їх акціонерного капіталу в структурі ТОВ, проаналізовано витрати на організаційно-правові послуги і судові процеси та обсяги кредиторських ризиків в господарській діяльності ТОВ «Компанія Ензим».

Проведений аналіз нормативних документів регулювання господарських ризиків ТОВ «Компанія Ензим» і функції Департаменту з правових питань та безпеки (директор Олег Мужило) показав, що Департамент здійснює комплексну

юридичну безпеку та приймає участь в процесі контролю і мінімізації господарських ризиків в рамках правових питань.

7. Окреслили економіко-правові напрями мінімізації господарських ризиків на підприємстві, дійшли висновку, що мінімізація господарських ризиків на підприємстві передбачає використання прийомів - уникнення, прийняття, запобігання, зниження, вимірювання, та методів їх зниження - страхування, резервування засобів, диверсифікація, лімітування, здобуття додаткової інформації.

Продемонстровано механізм мінімізації господарських ризиків на підприємстві і економіко-правові напрями їх зменшення, до яких належать:

1. Удосконалення системи внутрішнього контролю як інструмент мінімізації господарських ризиків підприємства.

2. Діджиталізація процесів ризик-контролю як спосіб підвищення ефективності господарської діяльності.

3. Формування антикризової стратегії підприємства в умовах підвищених господарських ризиків.

4. Розробка системи раннього попередження та реагування на господарські ризики підприємства.

5. Економічне обґрунтування вибору методів контролю за операційними ризиками і інші.

Встановлено, що дріжджова галузь виробництва в цілому знаходиться в стані стагнації, проте ТОВ «Компанія Ензим» на постійній основі: 1) здійснює модернізацію виробництва; 2) впроваджує нові технології; 3) проводить дослідження з метою розробки нових продуктів для майбутнього виведення на ринок. Обґрунтовано напрямки розвитку діяльності і управління ТОВ «Компанія Ензим» та мінімізації господарських ризиків й стратегічні перспективи діяльності.

8. На ТОВ «Компанія Ензим» з метою мінімізації господарських ризиків запропоновано бізнес-проект з розробки інноваційного продукту «Львівські

дріжджі без глютену - Gluten free», які відсутні на українському ринку взагалі, і імпортуються в Україну, що є показовим орієнтиром для впровадження даного виду продукції, за рахунок власних інвестиційних коштів товариства, обсягом 71214 кг на рік, який визначили методом експертних оцінок, в упаковки по 12 грам. Виявлено недоліки вжитку продуктів з глютенем і окреслено роль, офіційного знаку "Перекреслений колосок», запропоновано макет дизайну упаковки, і проаналізовано процес їх виробництва й цільову споживацьку аудиторію.

Визначено проектні інвестиції на виробництво і реалізацію продукту, які включають витрати на: основну сировину, допоміжні матеріали (металізована упаковка і картонні ящики від ТОВ «Компанія Велпакс»), витрати на технологічні потреби, фасувально-пакувальне і додаткове обладнання (придбано 4 фасувально-пакувальних машини Моделі N-100 для сипучих, яке амортизуватиметься протягом 5 років, 4 дозатори для компонентів і лабораторні ваги), витрати на спецодяг, оплату праці залученого персоналу у кількості 4 особи та ЄСВ 22%, витрати на сертифікацію «Без глютену» від Української Спілки целіакії та маркування знаком «Перекреслений колосок».

Складено і розраховано калькуляцію собівартості 1 кг Львівські дріжджі без - це 271,41 грн/кг і аргументовано планові показники виробництва і реалізації нового продукту - чистий прибуток становитиме 22522,55 тис.грн.

Проведено оцінку інвестиційної привабливості і ризиків проектного рішення з життєвим циклом - 5 років, за ставкою дисконту 14,5% з 24.01.2025 року, відповідно до результатів якої - чистий приведений дохід становить – 74642,91 тис. грн, індекс дохідності - 70,7 грн, а термін окупності проекту – орієнтовно 1 місяць.

Представлено зміну господарських показників до і після впровадження проекту. Розраховано, що обсяг виробництва продукції в проектному році зросте

на 71214 кг, чистий дохід від виторгу продукції збільшиться на 56152,24 тис.грн., приріст чистого прибутку становитиме 22522,55 тис.грн.

Аргументовано трансформацію фінансово-економічних показників внаслідок впровадження проекту і їх динаміку (коефіцієнт фінансової стійкості зріс зі значення 0,79 допроектного значення до 0,81 після проекту), що підтверджує підвищення адаптованості підприємства до мінімізації господарських ризиків.

Обгрунтовано розрахунками, що проект з впровадження у виробництво «Львівські дріжджі без глютену - Gluten Free" ТОВ «Компанія Ензим» є ефективним, може бути рекомендованим до інвестування в Компанії Ензим.

Чистий прибуток від проекту ТОВ «Компанія Ензим» отримає в розмірі 22522,55 тис.грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В.Д, Страхування : підруч. Київ : Знання. 2008. 1019 с.
2. Балахніна А.В. Управління підприємством в умовах невизначеності та ризику. *Управління розвитком*. 2011. № 20. С. 159–163.
3. Балдинюк В.М. Управління ризиками господарської діяльності підприємства та шляхи їх зниження. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57.
4. Бойко Т. Ризики, що супроводжують господарську діяльність, – сутність, класифікація і підходи до оцінювання. *Вимірвальна техніка та метрологія*. 2014. Вип. 75. С. 125-131. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/metrolog_2014_75_27.
5. Вараксіна О., Кругова А. Сутність підприємницького ризику в господарській діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. 24. doi: 10.32782/2524-0072/2021-24-35
6. Вишневська О. Підприємницький ризик в управлінні конкурентоспроможністю підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. 7. 232–237.
7. Головна – Завод вагодозуючого обладнання "Техноваги", Львів. Техноваги. URL: <https://technowagy.com.ua/> (дата звернення: 05.02.2025).
8. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 09.02.2025).
9. Данченко О. Б., Занора В. О. Проектний менеджмент: управління ризиками та змінами в процесах прийняття управлінських рішень: *монографія*. Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. 2019. 278 с.
10. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану : Постанова Каб. Міністрів України від 18.03.2022 № 314 : станом на 2 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-п#Text> (дата звернення: 07.02.2025).

11. Дуброва О. С. Сучасний погляд на ризик-менеджмент як важливу складову системи управління підприємством. *Стратегія економічного розвитку України*. 2012. Вип. 1(8). С. 446–452.
12. Жигірь А. Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація. *Ефективна економіка*, 2012. 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>].
13. Жигірь А.А. Методи кількісної оцінки ризику економічного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 10.
14. Загорівська В.В. Методи оцінювання інвестиційних ризиків. Житомирський державний технологічний університет. 2023.
15. Іщенко І. С. Ризики інвестиційних проектів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 5 (90). С. 91–98.
16. Кабінет Міністрів України. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 06.02.2025).
17. Ковальчук І.В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ. Знання. 2008. 647 с.
18. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 09.02.2025).
19. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 09.02.2025).
20. Кравченко В. Виявлення та опис підприємницьких ризиків: практичний алгоритм для українського бізнесу. *Вісник Запорізького національного університету*, 2008. 1(3). 63–70.
21. Лагунова І.А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1 (53). С. 44–52.
22. Лук'янова В., Головач Т. Економічний ризик: навч. посіб. Київ:

Академвидав, 2007. 464 с.

23. Мельникова К.В. Еволюція поняття «господарський ризик». *Таврійський науковий вісник*. 2020. № 82. С.259-265.

24. Михайленко О.В., Ніколаєнко С.М., Насіканова О.О. Управління ризиками діяльності підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип.6. С. 144–147.

25. Мостенська Т. Л., Скопенко Н. С. Ризик-менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3(7). С. 74–79.

26. Не містить дріжджів без глютену. *tua.pvgazeta.info*. URL: <https://tua.pvgazeta.info/articles/ne-mistit-drizhdzhiv-bez-gljutenu.html> (дата звернення: 08.02.2025).

27. Опендатабот. *Опендатабот*. URL: <https://opendatabot.ua/> (дата звернення: 07.02.2025)

28. Офіційний портал Верховної Ради України. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 08.02.2025).

29. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 21 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 08.02.2025).

30. ПП "НВО Гідромаш-1» - контакти, товари, послуги, ціни. *"ПП "НВО Гідромаш-1"" - контакти, товари, послуги, ціни*. URL: <https://npo-gidromash.com.ua/ua/> (дата звернення: 05.02.2025).

31. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (дата звернення: 10.02.2025).

32. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства у

сферах охорони праці, промислової безпеки, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, праці, зайнятості населення, зайнятості та працевлаштуван : Постанова Каб. Міністрів України від 20.05.2020 № 383 : станом на 2 жовт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2020-п#Text> (дата звернення: 09.02.2025).

33. Про затвердження Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними : Постанова Каб. Міністрів України від 16.02.2011 № 232 : станом на 30 верес. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-п#Text> (дата звернення: 09.02.2025).

34. Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара : Наказ М-ва фінансів України від 14.07.2016 № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text> (дата звернення: 09.02.2025).

35. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III : станом на 16 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 07.02.2025).

36. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII : станом на 24 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 08.02.2025).

37. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII : станом на 26 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 06.02.2025).

38. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII : станом на 10 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 08.02.2025).

39. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V : станом на 9 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 09.02.2025).

40. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 09.02.2025).

41. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII : станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 07.02.2025).

42. Ринок безглютенових продуктів: великий потенціал поки ще сплячої потреби. *Agravery.com* – аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/rinok-bezglutenovih-produktiv-velikij-potencial-poki-se-splaso-i-potrebi> (дата звернення: 03.02.2025).

43. Рогач О.І., Філіпенко А.С., Шемет Т.С. Міжнародні фінанси: Підручник; за ред. Рогача О. І. Київ: Либідь. 2003. 784 с.

44. Скриньковський Р., Тиркало Ю. Підприємницькі ризики: сутність, види, методи оцінки та шляхи їх зниження. *Траєкторія науки*. 2021. №. 7 (12). С.2015-2023.

45. Сучасні тенденції та основні проблеми розвитку ринку харчової продукції без глютену в Україні обговорили наші науковці з колегами | НУХТ. *Національний університет харчових технологій* | НУХТ. URL: <https://nuft.edu.ua/news/podiyi/suchasni-tendencziyi-ta-osnovni-problemi-rozvitku-rinku-harc> (дата звернення: 03.02.2025).

46. Тарасова К. І. Методологічні засади кількісної оцінки ризиків. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2013. № 23. С.367-372.

47. Тюленева Ю. Визначення категорії «ризик підприємницької діяльності» як основа ефективної діяльності підприємств. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2009. № 6. 47–52.

48. Українська спілка целиакії - celiac.org.ua. *Українська спілка целиакії - celiac.org.ua*. URL: <https://celiac.org.ua/c/index.cfm?sid=50> (дата звернення: 05.02.2025).

49. Цвігун Т. В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. Вип. 23. Ч.2. С. 9–13.

50. Циба Я.В. Підходи до розуміння поняття «ризик». *Ефективна економіка*. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2761>

51. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 10 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 08.02.2025).

52. Шепеленко О. Управління підприємницькими ризиками суб'єкта господарювання. *Економічні науки: Вісник ДонНУЕТ*. 2011. 4(52). 189–199.

53. 00383320 - ТОВ "КОМПАНІЯ ЕНЗИМ" - Фінансова звітність за 2023 рік - Clarity Project. Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/edr/00383320/yearly-finances> (дата звернення: 09.02.2025).

54. Enzym Group - виробник продуктів на основі дріжджової клітини. *Enzym Group is a manufacturer of yeast cell-based products*. URL: <https://enzymgroup.com/uk> (дата звернення: 09.02.2025).

55. Mazur K. V., Tomashuk I. V. Governance and regulation as an indispensable condition for developing the potential of rural areas. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. № 5. P. 67–78.

56. Tomashuk I. Rural development management of Ukraine: problems and

prospects. *The scientific heritage. Hungary*. 2020. № 45. P. 5. P. 23–35.

57. Tomashuk I. V. Problems and prospects of management development of rural territories. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol. 3. № 5. P. 214–220.

58. Wellpacks - Інтернет магазин пакетів і упаковок на замовлення. *Wellpacks - Інтернет магазин пакетів і упаковок на замовлення*. URL: <https://wellpacks.ua/> (дата звернення: 05.02.2025).

59. Yehorova O., Dorohan-Pysarenko, L., Chip, L., Tyutyunnik, M. Assessment of entrepreneurial risks in agriculture. *Technology Audit and Production Reserves*. 2019. 4(45), 4–10. doi: 10.15587/2312-8372.2019.146943

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс
(Звіт про фінансовий стан)
за 2021-2023 роки
Форма №1

Актив	Код рядка	2021	2022	2023
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	5 695	4 500	3532
первісна вартість	1001	11 935	11 967	12140
накопичена амортизація	1002	(6 240)	(7 467)	(8608)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	636 681	880 776	41479
Основні засоби	1010	312 435	292 413	1378456
первісна вартість	1011	560 255	589 253	1458274
знос	1012	(247 820)	(296 840)	(79818)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0	370501
первісна вартість	1016	0	0	372350
знос	1017	(0)	(0)	(1849)
Відстрочені податкові активи	1045	0	59	0
Інші необоротні активи	1090	3 777	4 493	5318
Усього за розділом I	1095	958 588	1 182 241	1 799286
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	163 981	209 554	204686
Виробничі запаси	1101	146 263	181 174	167 648
Незавершене виробництво	1102	1 030	4 607	4 654
Готова продукція	1103	12 809	17 466	26 574
Товари	1104	3 879	6 307	5 810
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	54 921	86 590	126656
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	17 605	42 818	85347
з бюджетом	1135	20 698	33 763	320
у тому числі з податку на прибуток	1136	7 008	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	297	682	55623
Гроші та їх еквіваленти	1165	110 802	27 611	6562
Готівка	1166	135	207	219
Рахунки в банках	1167	110 667	27 404	6343
Інші оборотні активи	1190	14 459	8 293	5710
Усього за розділом II	1195	382 763	409 311	484904
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	1 341 351	1 591 552	2284190

Продовження додатку А

Пасив	Код рядка	2021	2022	2023
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 273	1 273	1 273
Капітал у дооцінках	1405	0	0	421429
Резервний капітал	1415	191	191	191
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	548 930	596 087	852 036
Усього за розділом I	1495	550 394	597 551	1274929
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	3 180	0	84178
Довгострокові кредити банків	1510	19 393	304 593	446270
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3 181	3 691	3 801
Довгострокові забезпечення	1520	307	210	352
Усього за розділом II	1595	26 061	308 494	534601
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	363 311	460 441	267317
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	319 039	95 379	102676
товари, роботи, послуги	1615	57 103	96 922	61211
розрахунками з бюджетом	1620	954	2 866	5227
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	1 647	3304
розрахунками зі страхування	1625	727	797	818
розрахунками з оплати праці	1630	3 734	4 318	5667
одержаними авансами	1635	673	43	2185
Поточні забезпечення	1660	19 355	24 741	29559
Усього за розділом III	1695	764 896	685 507	474660
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття				
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	1341 351	1591 552	2284190

Керівник

Цегелик Андрій Григорович

Головний бухгалтер

Лецинська Галина Володимирівна

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2021-2023 рік Форма №2**

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	899950	1389253	1838148
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(695355)	(1058159)	(1172158)
Валовий: прибуток	2090	204595	331094	665990
Інші операційні доходи	2120	2226	28695	24466
Адміністративні витрати	2130	(68192)	(72358)	(100992)
Витрати на збут	2150	(84909)	(79285)	(137761)
Інші операційні витрати	2180	(34309)	(37745)	(65710)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	19411	170401	385993
Інші фінансові доходи	2220	979	0	1
Інші доходи	2240	22 988	0	0
Фінансові витрати	2250	(12772)	(23506)	(46867)
Інші витрати	2270	(0)	(88761)	(27154)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	30606	58134	311973
збиток	2295	(0)	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-5571	-10977	-56156
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	25035	47157	255817

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0	421429
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0	421429
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0	421429
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	2535	47157	677246

III. Елементи операційних витрат

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023
Матеріальні затрати	2500	470301	634928	853971
Витрати на оплату праці	2505	143534	156267	200039
Відрахування на соціальні заходи	2510	29908	23005	37032
Амортизація	2515	48550	46784	92671
Інші операційні витрати	2520	148665	306049	222873
Разом	2550	840958	1167033	1406586

Керівник

Цегелик Андрій Григорович

Головний бухгалтер

Лещинська Галина Володимирівна